Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Gamle former deres fremtid

Arkitektskolen i Aarhus

»Gamle former deres fremtid« er første del af et forsøgsprojekt, der har til formål at udvikle metoder og forslag til bedring af de ældres bolig-, aktivitets- og omsorgssituation i lokalområder.

Projektet gennemføres i et samarbejde mellem Hals Kommune i Nordjylland og Arkitektskolen i Aarhus. Denne del af forsøgsprojektet er gennemført af en projektgruppe bestående af arkitekterne Anne-Grethe Andersen, Bente Lindstrøm og Hans Mammen.

Byggeprojekterne er tegnet af Bente Lindstrøm, Kirsten Spliid Pedersen og Anette Brunsvig Sørensen, arkitekter maa.

Socialstyrelsen har taget initiativ til forsøgsprojektet og finansierer arbejdet sammen med Boligministeriet, Helsefonden og Arkitektskolen i Aarhus.

Projektet følges af Socialstyrelsen, Boligministeriet, Planstyrelsen, SBI og BUR.

Udgivelsen af bogen er støttet af Byggeriets Realkreditfond og Ålborg Discontobanks Jubilæumsfond.

Adresser

Arkitektskolen i Aarhus
Nørreport 20
8000 Århus C
tlf 06 13 08 22
Arkitekt maa Bente Lindstrøm
Arkitekt, maa Hans Mammen

Hals Kommune
9362 Gandrup
tlf. 08 25 93 00
Socialinspektør Mogens Jensen
Socialudvalgsformand Niels Elsnab.

AAA 1987

Layout og grafik udført af
Billedbudskaber
Teksten er sat med Century Schoolbook hos Jypa A/S, Viby J
og trykningen foretaget af EJ-offset, Beder
Rapportens fotos er taget af
Ole Bramsen, Bente Lindstrøm og
Lasse Lindstrøm

Gamle former deres fremtid

Idekatalog
-værktøj til omstilling og planlægning i lokalområder

Bente Lindstrøm og Hans Mammen
Arkitektskolen i Aarhus 1988

Indhold

Forord *side 4*
Følgegruppens forord *5*
Indledning - en kort læsevejledning *7*
Idefasen - Resultater og vurderinger *10*
Overblik og arbejdsgrundlag *18*
Landkommunen Hals *22*
Kommunens boligpolitik *24*
Kommunens ældreplanlægning *25*
Lokalsamfundets ressourcer og handlemuligheder *30*
Kommunecenterbyen Gandrup *37*
Livet i byen *38*
Gamle folk i Gandrup *42*
Ressourcer og forslag i Gandrup *46*
Udkantbyen Hou *48*
Livet i Hou *48*
Gamle folk i Hou *52*
Ressourcer og forslag i Hou *56*
Kommunens ressourcer og handlemuligheder *58*
De gamles hjælpere *61*
På dagvagt med Karen *64*
På aftenvagt med Dorthe *68*
Hjælpernes erfaringer og vore forslag *70*
Kommunens ældreplanlægning *72*
Socialforvaltningen *74*
Fritids- kultur- og skoleforvaltningen *80*
Teknisk forvaltning *81*
Økonomisk forvaltning *81*
Kommunens fire plejehjem *82*
De Gamles Hjem i Gandrup *87*
De Gamles Hjem i Ulsted *92*
To nye plejeinstitutioner *96*

Fra ide til beslutning og handling *101*
Temadage med forvaltninger og politikere *102*
På feltfod med forvaltningerne *103*
En lørdag med politikerne *106*
Det samlede beslutningsgrundlag *108*
Socialinspektørens handlingsplan *108*
Bebyggelsesplaner og skitser til ombygning og nybyggeri *111*
Efter idefasen, projekter og byggeri *115*
Værestedet - byens nye hus *116*
De Gamles Hjem - bliver bosted *121*
Bo- og samlingssted - midt i Hou *124*
Appendix *128*
Eksempler på forsøg andre steder *130*
Oversigter/love og cirkulærer *136*
Litteratur *138*

Forord

»Det er værre end døden at skulle fra Hou, væk fra naboer og venner - og havet« - sagde en af de gamle Hou-boere.

Vi har talt med mange for at høre, hvad ønskerne til alderdommen er - med gamle folk og folk, der ikke er så gamle endda, med beboere og personale på plejehjemmene, med hjemmehjælpere, med planlæggere og sagsbehandlere på kommunekontoret, og med politikerne.

Alle har haft lyst til at fortælle og til at deltage i udviklingen af ideer og forslag til, hvordan det kan blive bedre at blive gammel. Alle har haft noget at give og har dermed været med til at bane nye veje for ældrearbejdet i Hals kommune. Inden længe bygges der bosteder med plads til fællesskab og hjælpsomhed i Gandrup og i Hou.

Tak til alle jer i lokalsamfundene og kommunen, der har været med. Jeres fortællinger, jeres alvorsord og grin over kaffekoppen, jeres forhåbninger - og jeres harme - har inspireret os.

Tak til de mange kolleger og medarbejdere på Arkitektskolen i Aarhus, som har hjulpet os i selve forsøgsprojektet og i udarbejdelsen af denne bog, hvor vi søger at give erfaringerne videre.

Bente Lindstrøm *Hans Mammen*

Følgegruppens forord

Omstilling – nytænkning – brug af egne ressourcer – det er nogle af de begreber, der har ligget bag det projekt, som nu er mundet ud i dette idékatalog om forbedring af ældres boligforhold og aktivitetsmuligheder i lokalområder.

Socialstyrelsen har taget initiativet til projektet, fordi mange mindre kommuner havde problemer med, hvad de skulle gøre med forældede plejehjem (gamle alderdomshjem). De ligger ofte i små lokalområder, hvor det er vigtigt at bevare beskæftigelsen, og hvor de ældre ønsker at blive boende.

I samarbejdet med Arkitektskolen i Aarhus blev perspektivet i projektet udvidet til også at omfatte de ældres forhold i lokalsamfundet. Denne udvidelse var nødvendig for at finde hensigtsmæssige løsninger.

Projektet har været fulgt af Socialstyrelsen, Boligministeriet, Planstyrelsen, Statens Byggeforskningsinstitut og Byggeriets Udviklingsråd.

Det er vor opfattelse, at der med denne bog er skabt et værktøj, der kan hjælpe og inspirere borgere, personale og politikere i den omstillingsproces, mange kommuner står over for eller allerede er i gang med.

Peter Sanderhoff
Socialstyrelsen

Indledning – en kort læsevejledning

Der er udviklet en dialog mellem lokalområderne og kommunen. Resultaterne er konkrete forslag til aktivitetshuse og bo- og plejesteder i to lokalsamfund og et nyt grundlag for en ældreplanlægning, der er rettet mod lokalområder. Idéfasens organisation og forløb opridses og vore erfaringer samles som et sæt gode råd, der tegner en fremgangsmåde. I studiekredse og på temadage formidles ideer og forslag fra lokalområder til forvaltninger, til pleje- og omsorgspersonale og til politikerne, som bygger videre på ideerne frem til et samlet beslutningsgrundlag.

Denne rapport er skrevet til kommuner, som søger nye veje i ældrearbejdet. Den bygger på erfaringerne fra et forsøgsprojekt i Hals kommune i Nordjylland, der i omstillingen af ældrearbejdet har samme slags problemer som de fleste andre kommuner.

De nye gamle stiller nye krav
De nye ældregenerationer vil stille andre, flere og mere nuancerede krav end de nøjsomhedens generationer, der i dag er de gamles. Ældrelivet begynder tidligere, de yngre/ældre er anderledes uddannet, har levet under bedre materielle vilkår og har andre fritidsvaner. De gamle vil blive endnu ældre end i dag og vil da stille større krav til pleje og omsorg.

Andre ressourcer – nye initiativer
Omlægningen af ældrearbejdet vil derfor kræve indsats på andre områder samt andre ressourcer, end den sociale sektor råder over. *Lokalområdet* med dets traditioner – rummer viden, kunnen og interesser og lokaler og bygninger, som kan bruges på nye måder. *Pleje- og omsorgspersonale* har erfaringer og ideer, som skal have mulighed for at komme frem og for at blive til praksis. *De kommunale forvaltninger* arbejder hver for sig med opgaver, der kan indgå i ældrearbejdet, men som først kommer i spil i samarbejde på tværs af sektorerne.

Engagement og fantasi
Omstillingen er en proces over flere faser. Rapporten beskriver idéfasen, hvor engagement og fantasi er de vigtigste drivkræfter i en dialog mellem lokalområdets beboere, plejepersonale, administration og politikere.

Idéfasen følges af en konkretiseringsfase og en realiseringsfase. Her viser ideerne sig dels som nye former for aktiviteter, dels som ændret service og pleje, og som boliger og fællesbygninger, der er tilpasset behov og tradition i to udvalgte lokalområder. Det samlede forsøgsprojekt vil kunne fungere som lærestykke og afsæt for en generel omlægning af kommunens ældrearbejde.

Værktøj til omstilling og idékatalog
»Gamle former deres fremtid« er et værktøj til omstilling, hvor både lokalsamfundets og kommunens ressourcer og handlemuligheder, afdækkes. Rapporten gengiver forløbet fra idéfasens start og frem til beslutningsgrundlaget, der gør det muligt at tage fat på at konkretisere og realisere de mange ideer.

»Gamle former deres fremtid« er også et idékatalog over forslag til omdannelse af plejehjem, til boligændringer og gode ældreboliger, til små bo- og plejesteder, til aktivitets- og servicesteder og måske ikke mindst til bedre lokal information.

Idéfasen er overkommelig
Arbejdet er foregået i et samarbejde mellem Arkitektskolen i Aarhus og Hals Kommune, der har ca 10.000 indbyggere. Idéfasen har taget udgangspunkt i to af kommunens lokalområder – Gandrup med ca 2.500 indbyggere og Hou med ca 700. Som forsøgsprojekt har idéfasen varet i 6 måneder. I kommunal »normalpraksis« vil idéfasen kunne gennemføres på 3–4 måneder.

Det er forløbet og resultaterne af forsøgsprojektets idéfase, som vi – projektgruppen – beskriver i denne rapport. Det er *vores* oplevelser og erfaringer, som *vi* søger at videreformidle – og vi har haft meget frie hænder, også til at tolke forløbet i en kommune, som vi ikke kendte på forhånd.

En kort læsevejledning

Rapporten kan læses på to måder, dels som en beretning om idéfasens forløb i Hals kommune, dels som inspirationskilde, eller handlingsanvisning til at gennemføre lignende forløb andre steder.

Derfor består hvert afsnit af to dele. Først

beskrives hvilke problemer og muligheder der behandles, hvordan vi arbejdede, hvilke spørgsmål vi stillede, og hvad vi lærte af fremgangsmåden. Derefter gengives det autentiske forløb, og hvad der kom ud af det i Hals kommune.

Hvis læseren især er interesseret i metoden, er det tilstrækkeligt at læse den første del af et afsnit. Er det derimod faktiske oplysninger og vores oplevelser af liv og levned blandt mennesker i en landkommune, læseren er ude efter, er det afsnittets anden del, der er sagen.

Afsnittene kan læses uafhængigt af hinanden. Hvis læseren f eks er særligt interesseret i at vide, hvordan hjemmehjælperne har deltaget i idéfasen, kan afsnittet *De gamles hjælpere* give svar og inspiration.

Idéfasen - resultater og vurderinger er en sammenfatning, hvor vi kort fortæller, hvad der er kommet ud af arbejdet, hvordan det har været organiseret, hvordan det er forløbet og hvad vi har lært.

Overblik og arbejdsgrundlag beskriver idéfasens start og hvordan der hurtigt blev skabt et samlet udgangspunkt for arbejdet.

Lokalsamfundets ressourcer og handlemuligheder er fortællingen om, hvordan lokale beboere i gruppearbejde og gamle folk, der blev interviewet, oplever tilværelsen og hvilke forventninger og forslag de har til en god alderdom i lokalsamfundet.

Kommunens ressourcer og handlemuligheder er beretningen om, hvordan personale – hjemmehjælpere og hjemmesygeplejersker, planlæggere og administratorer og kommunens forskellige forvaltninger praktiserer deres arbejde.

Fra idé til beslutning og handling beskriver, hvordan forvaltninger og politikere videreudvikler ideer og forslag til beslutningsgrundlag for igangsættelsen af konkrete forsøg.

Idefasen
Resultater og vurderinger

Idefasens resultater

På grundlag af idefasen er der for nylig truffet beslutning om at gå i gang med realiseringsfasen, dvs konkrete forsøg i Gandrup og Hou, som rettesnor for en general omlægning af ældrepolitik og ældrearbejde i Hals kommune.

Dermed har ældrepolitikken fået et nyt afsæt, som mange kender til, både i lokalsamfundene, i forvaltningerne og i byrådet. Det er ikke længere socialforvaltningen og socialudvalget, der alene står for initiativ og ansvar.

Idefasens resultater er blevet sammenfattet i et beslutningsgrundlag for det videre arbejde. Det er sammensat af 3 elementer.

- skitser til bebyggelse, nybyggeri og ombygning af boliger og fællesbygninger.
- studiekredsarbejde med deltagelse af beboere og pleje- og institutionspersonale fra lokalområderne.
- efteruddannelse og kurser for personale i det kommunale system.

Beslutningsgrundlaget kan i stikord sammenfattes således:

Kommunecenterbyen Gandrup

De gamle planer:

- Nedlæggelse af De Gamles Hjem, ingen planer om anden anvendelse.
- Døgnplejeordning.
- Etablering af ældrecenter i tilknytning til beskyttede boliger.

Det nye beslutningsgrundlag:

- *En langsigtet udviklingsplan for hele byen som det fælles mål for alle forvaltninger.*
- *En etapedelt skitsemæssig bebyggelsesplan (lokalplan) for byens centrale dele som det fælles styringsinstrument for:*
  Et aktivitetshus (»værested«) for alle i byen kombineret med et sundhedscenter og plejecenter, hvor også ældrepleje og -omsorg har til huse.
  Nybyggeri af mindre udlejningsboliger til forskellige aldersgrupper, herunder ældreegnede boliger.
  Ombygning af og tilbygning til ældre, større parcelhuse beboet af gamle.
- *Omdannelse af De Gamles Hjem til ældreboliger og fælles aktivitetssted for omkringboende. I tilknytning hertil støttefunktioner for gamle som f eks hjemmehjælp og gensidig pensionisthjælp.*

Udkantbyen Hou

De gamle planer

- Ingen

Det nye beslutningsgrundlag:

- *Indretning af lokalt informations- og mødested, hvor kommunen og lokale sammen informerer og rådgiver.*
- *Ombygning og forbedring af 5-6 ældre huse til »mini bo- og plejested« som også er støttepunkt for hjemmepleje og gensidig pensionisthjælp i Hou.*

Mellem de gamle huse er der plads til nybyggeri af 5-8 huse, og denne del af Hou kan efterhånden blive et attraktivt, grønt bolig- og fritidsområde langs bækken.

I Gandrup skal kommunen gå meget aktivt ind i det videre forløb, i Hou blot fungere som sikkerhedsnet under lokalsamfundets initiativ og som samarbejdspartner.

Forvaltning og planlægning

De gamle planer:

- Kommuneplan for hele kommunen
- Social udbygningsplan for hele kommunen.

Det nye beslutningsgrundlag:

- *Gennemførelse af forsøg i Gandrup og Hou som erfaringsdannede for omlægning andre steder.*
- *Studiekredsarbejde i Gandrup og Hou til præcisering af forsøgenes indhold.*
- *Etablering af permanent arbejdsgruppe med planlæggere fra alle forvaltninger og udvalg til styring af forsøgene.*
- *Inddragelse af pleje- og omsorgspersonale i forsøgenes udvikling, herunder efteruddannelse og kurser som forberedelse til en ny praksis.*

- *Samarbejde mellem arbejdsgruppen og lokalgrupper i Gandrup og Hou til yderligere konkretisering og gennemførelse af forsøgene.*
- *Gradvis opbygning af lokalområdeorienteret planlægning i alle forvaltninger.*

Idefasens organisation

Idefasen er blevet gennemspillet samtidig i Gandrup og Hou. Beboere - yngre og ældre - lokalt arbejdende hjemmehjælpere, pleje- og omsorgspersonale, planlæggere, administratorer og politikere har deltaget og tilsammen udviklet ideer og forslag. Arbejdet har været tilrettelagt som en dialog, hvor ideerne er blevet spillet frem og tilbage mellem lokalgrupper, en kommunegruppe og os, som projektgruppe.

Lokalgrupperne i Gandrup og Hou var sammensat af aktive, lokalkendte beboere - »ildsjæle«, lokale nøglepersoner, af tilflyttere og folk med generationers tilknytning, af både gamle, yngre/ældre og unge. Lokalgrupperne har været arbejdets vigtigste drivkraft med forbindelse ud i de fleste af lokalsamfundenes porer. De har indsamlet viden og formidlet synspunkter fra hver deres bagland, mens arbejdet har stået på. Lokalgrupperne har hjulpet projektgruppen med den praktiske gennemførelse af det lokale arbejde og været projektgruppens vigtigste inspirationskilde.

Kommunegruppen var sammensat af folk fra social-, kultur- og teknisk forvaltning og formanden for socialudvalget. Den har været projektgruppens diskussionspartner og har sørget for, at de forskelling forvaltningsgrene har givet projektgruppen nødvendig assistance og information. Kommunegruppen har også skabt kontakt til mennesker og institutioner uden for kommunekontoret.

Projektgruppen har stået for idefasens praktiske tilrettelæggelse og gennemførelse. Den har indsamlet viden på og uden for rådhuset, den har fremkaldt synspunkter, ideer og blotlagt problemer, ligesom den har sammenfattet de mange informationer. Endelig har gruppen fungeret som ingangsætter af den lokale dialog mellem de gamle, lokalområdets beboere, personalet på institutionerne og kommunens planlæggere og politikere.

Projektgruppen har fungeret selvstændigt og uden administrative eller politiske restriktioner. Det har skabt tillid og åbenhed, når projektmedarbejderne kunne banke på og spørge frit fra leveren.

Kommunen og ældreservicen
Der var brug for et samlet overblik som udgangspunkt for arbejdet.

Projektgruppen indsamlede eksisterende materiale om kommunen og dens planlægning i forskellige forvaltninger. Den besøgte institutioner og lokalområder og udarbejdede en sammenfattende karakteristik af kommunen og dens ældreplanlægning.

På grundlag heraf udvalgtes sammen med kommunegruppen Gandrup og Hou som typiske lokalsamfund.

Lokalsamfundene
Der var brug for viden om lokale behov og ressourcer, som ikke findes i statistikker og lign.

Kommunegruppen skabte kontakt til aktive mennesker i de udvalgte lokalsamfund, og der sammensattes hvert sted en lokalgruppe. Projektgruppen afholdt møder med grupperne og ideerne boblede frem. Samtidig blev problemerne blotlagt.

Lokalgrupperne synliggjorde byens liv og ønsker og kortlagde lokale ressourcer og handlemuligheder.

Ældreliv
Der var brug for et belyse forskelle i behov og forventninger til alderdommen.

Projektgruppen beskrev typiske repræsentanter for forskellige livsformer. Lokalgrupperne fandt frem til pensionister og »yngre ældre«, der svarede til beskrivelserne og introducerede projektgruppen, som derefter interviewede og fotograferede.

»Længst muligt i eget hjem«
Der var brug for en oplevet viden om de gamles boligforhold og den hjælp, de får, når de bor hjemme.

Projektgruppen fulgte hjælpe- og plejepersonalet på nogle få vagter og registrerede de praktiske problemer, som de gamle og deres hjælpere måtte overvinde.

Behovet for ændringer i boligernes indretning og for planlægning af de gamles/ældres boligforsyning blev tydeliggjort

Hjemmeplejen
Hjemmehjælpere og -sygeplejersker lå måske inde med viden og ideer. Projektgruppen mødtes med de gamles hjælpere, enkeltvis og i gruppe, og sammenfattede problemer og ideer til at fjerne flaskehalse i pleje- og omsorgssystemet.

Plejehjemmene
Der var brug for at kende plejehjemmene som boligmiljø for beboerne og som arbejdsplads for personalet.

Projektgruppen besøgte alle kommunens plejehjem. Den mødte institutionslederne, snakkede med beboere og plejepersonale og brugte øjnene og fotografiapparatet.

Projektgruppen udarbejdede derefter principforslag til omdannelse og ombygning af hjemmene.

Sektorplanlægning
Der var brug for at kende alle forvaltningers planlægningspraksis for de gamle.

Kommunegruppen fandt frem til admistratorer og planlæggere i alle forvaltninger, som projektgruppen interviewede.

Projektgruppens sammenfatning pegede på samarbejdsmuligheder på tværs af sektorer og forvaltninger omkring konkrete forsøgsprojekter.

Socialforvaltningen
Ledernes synspunkter på hjemmepleje og omsorgsarbejde skulle også frem.

Projektgruppen mødte lederne og bad dem beskrive deres arbejdssituation. Gruppen præsenterede også lederne for personalets synspunkter og sammenfattede ændringsforslagene.

Brist i kommunens kommunikation internt og med instanser udenfor blev tydeliggjort.

Chefer og politikere
Politikerne og forvaltningscheferne skulle orienteres om og videreudvikle oplæggene »nedefra«. Kommunegruppen og projektgruppen udarbejdede en sammenfatning af lokalgruppernes, de ældres, hjælpernes og forvaltningernes ideer og forslag.

På dette grundlag blev der afholdt to temadage, først med forvaltningschefer og ledere, dernæst med den samlede kommunalbestyrelse.

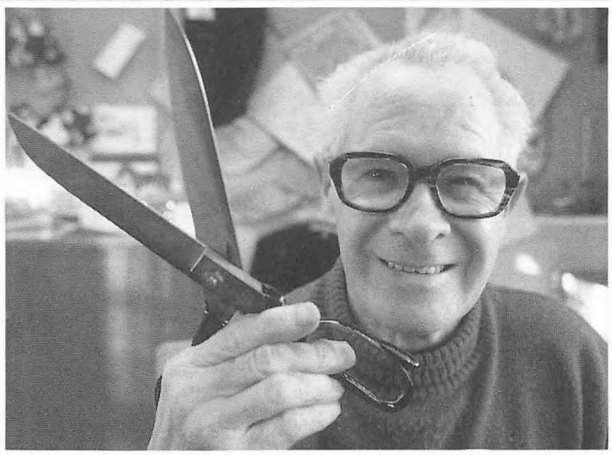

Beslutningsgrundlag
Temadagenes deltagere indstillede, at der skulle udarbejdes forslag til kommunalbestyrelsens beslutning.

Resultaterne af temadagenes drøftelser blev herefter sammenfattet af et hurtigt arbejdende udvalg til et konkret og formelt beslutningsgrundlag for det videre forløb.

Dette blev vedtaget af den samlede kommunalbestyrelse ca et år efter at samarbejdet med Hals kommune var indledt.

Vore udgangspunkter og erfaringer

Vi ville gerne afprøve vore ideer om, hvordan en omstillingsproces kunne sættes i gang i en idefase i dialog mellem kommune og lokalsamfund, mellem borgere, pleje- og omsorgspersnale, administratorer og politikere.

Vi havde udviklet nogle overordnede antagelser, som vi gerne ville efterprøve i praksis.

Rammestyring og lokalviden
I den kommunale forvaltning administreres og planlægges rammerne om de gamles tilværelse på betingelser, som er skabt i lovgivning og administrative rutiner. Der er ikke sammenhæng mellem forskellige forvaltningsgrenes dispositioner, og særlige ældrehensyn tages næsten kun i socialforvaltningen.

Til gengæld findes der i forvaltningerne og blandt pleje- og omsorgspersonalet ubrugte ideer og forslag, som måske blot venter på en lejlighed til at komme for dagen.

Offentlig service – lokale ressourcer
De kommunale ressourcer er utilstrækkelige, hvis ældrepolitikkens ideologier om »længst mulig valgfrihed« og »længst muligt i eget hjem« skal realiseres. Til gengæld findes der i lokalsamfundet, blandt dets beboere og pensionister viden, kunnen og ressourcer, som kan supplere den offentlige indsats.

Tilpasning til lokale behov
I lokalområdet opfattes kommune og forvaltning som fjerne væsener uden egentligt kendskab til de meget forskellige livsbetingelser og behov, som de gamle har hver for sig og som præger forskellige lokalsamfund. Der er brug for en dialog, hvor lokalsamfundets og kommunens viden, kunnen og ressourcer forenes med henblik på at udvikle løsninger, som er tilpasset forskellige behov og situationer.

Idéfasens forudsætninger

Vi synes, at vores antagelser foreløbig er blevet bekræftet, og at en nogenlunde heldigt gennemført idéfase har givet resultater. Dette skyldes nogle bestemte forudsætninger, som var til stede i samarbejdet med Hals kommune.

Idéfasen skal udfoldes over et konkret projekt fordi alle kan forholde sig til det konkrete og bidrage til at gøre projektet til en fælles sag, der udløser fantasi og handlekraft.

Idéfasen skal, som idespil forløbe så frigjort som muligt af de mange reelle, formelle og uformelle begrænsninger, som gør det så vanskeligt at praktisere nye veje i ældrearbejde og -politik.

Idéfasen skal have en defineret begyndelse med en målrettet afslutning. Dvs at der på forhånd skal gives udtryk for administrativ og politisk vilje til at omsætte idéspillet til konkret beslutning og handling.

Projektgruppen, eller en projektmedarbejder, skal fungere uafhængigt af administrativt arbejde for at kunne sætte ind, når der er brug for det i forløbet.

Projektgruppen skal fremstå som uafhængig og skal kunne arbejde selvstændigt. Det skaber tillid, når projektgruppen ikke repræsenterer en bestemt interesse.

Arbejdet skal sikres ressourcer, men de er beskedne. Vi skønner, at en enkelt kvalificeret projektmedarbejder, som på forhånd er fortrolig med sin kommune, vil kunne gennemføre et lignende forløb, som i Gandrup eller Hou, med et samlet arbejdstidsforbrug på ca. 3 måneder. Idéfasens faktiske varighed vil dog være på 4-6 måneder på grund af praktiske vanskeligheder med indpasning af møder i mange menneskers kalender.

Idéfasen må ikke trækkes i langdrag. Dvs at der må anvendes enkle og hurtige teknikker og metoder. Der er ikke tid til omfattende undersøgelser, hvis deltagerne skal bevare begejstring og energi.

Idéfasen skal være smidig med plads til forskellige metoder. *Statistik* og andre »hårde data« har vi anvendt så sparsomt som muligt, dvs at vi har sammenstillet, hvad der var umiddelbart tilgængeligt. Vi har støttet os til vore egne, *umiddelbare iagttagelser og slutninger.* Vi tror det har været nyttigt for dialogen, at vi med friske øjne har kunnet pege på både problemer og muligheder. Vi har interviewet enkeltpersoner i lokalområdet og i det kommunale system. Det har været *åbne interviews,* hvor folk selv har fortalt og hvor vi ved hjælp af huskelister har sørget for, at interviewet kom hele vejen rundt. Vi har gennemført *studiekredse, gruppearbejde* og *seminarer,* hvor vi med enkle oplæg og billeder har søgt at hjælpe fantasi og kreativitet i gang

Vi har ikke blot været »neutrale« igangsættere, vi har undervejs også givet udtryk for *vore holdninger og ideer,* som vi har kunnet finde andre steder. Vi har udbygget og konkretiseret de ideer, som vore samarbejdspartnere lagde frem, og når vi fandt det nødvendigt, lagde vi vore egne forslag på bordet.

Idéfasen er nødvendigvis præget af, at flere metoder bruges side om side og samtidigt. Det er udtryk for, at en idéfase kun i begrænset omfang kan tilrettelægges på forhånd. Hvis deltagerne skal præge arbejdet, skal der være muligheder for at improvisere og ændre undervejs. Ellers tvivler vi på, at andre end projektmedarbejderne kommer til orde.

Idéfasens forskellige enkeltaktiviteter kan gennemføres i anden rækkefølge og med anden vægtning end vi har gjort det. I Hals kommune lagde situationen op til det beskrevne forløb, i andre situationer må det skrues sammen på andre måder.

Overblik og arbejdsgrundlag

Det er nødvendigt at sammenstykke et arbejdsgrundlag af forskellige, foreliggende redegørelser, statistikker, socialplan og kommuneplan. Ligeså vigtigt er det at bruge øjnene, fotografiapparatet og at spørge.
Der tegnes et billede af kommunen som en egn sammensat af lokalområder, med forskellige behov og muligheder, kommunens boligpolitik diskuteres og ældreplanlægningen og plejehjemmene præsenteres.

Ældresynsvinklen er bred. Ud over de specielle ældretilbud, som socialforvaltningen står for, må der ses på det samlede sæt af vilkår, som er afgørende for tilværelsen som gammel. Boligforhold, privat og offentlig service, trafik, arbejdsmuligheder, uddannelse og kulturelle tilbud, idræt, rekreation, natur og bymiljø har alle betydning.

Et samlet overblik over disse forhold findes ikke i socialforvaltningen, men et første overblik kan sammenstykkes af informationer fra forskellige forvaltninger. Lokalområdesynsvinklen er snæver. De kommunale forvaltninger ligger overvejende inde med statistisk beskrevne oplysninger for kommunen som helhed. Lokale forhold og lokale behov afspejles kun svagt.

Levevilkår, livsformer, sociale netværk, familie, venner, naboer og foreningsliv er bundet til det lokale miljø og dets beboere. De kan kun beskrives med udgangspunkt i lokalområdet. Men en foreløbig karakteristik kan udarbejdes med hjælp fra lokalkendte folk i den kommunale forvaltning.

Arbejdsgrundlaget

Det er derfor nødvendigt at sammensætte et nyt arbejdsgrundlag af informationer fra forskellige kilder og at udarbejde det i forhold til de særlige formål, som ældresynsvinklen giver:

- at skildre kommunen og dens lokalområder som ramme om de ældres tilværelse,
- at give en sammenfattende karakteristik af ældrebefolkningens muligheder for at få en god bolig, nødvendig pleje og for at være aktiv i dagligdagen,
- at pege på problemer og muligheder som umiddelbart er synlige

Arbejdsgrundlaget skal både give et første overblik og kunne danne afsæt for det videre forløb. Men det skal også udarbejdes hurtigt, dvs overvejende ud fra allerede foreliggende informationer.

Først satte vi os ind i kommuneplanen og socialplanen. Kommunegruppen hjalp os med yderligere informationer fra socialforvaltning, byplanforvaltning og fritids- og skoleforvaltning og med en ajourført befolkningssta-

tistik og -prognose. Vi blev introduceret til lederne af plejeinstitutionerne, blev vist rundt af lederen og brugte øjne og øren. Kommunens byplanlægger tog med os på rundtur til kommunens fem bysamfund og med fotografiapparat, kort og notesblok fastholdt vi indtrykkene.

De vigtigste spørgsmål

Vi spurgte efter, hvordan kommunen er sat sammen socialt og fysisk:

- *Hvordan er kommunen sammensat af lokalområder og lokalsamfund?*
- *Hvordan er befolkningen sammensat aldersmæssigt, og hvor bor de gamle?*
- *Hvilke boligtyper findes, hvor findes de, og hvor gamle er boligerne?*
- *Hvordan er den offentlige service fordelt geografisk, og hvor findes den private service?*

Vi spurgte efter de gamles forhold:

- *Hvor i lokalsamfundene findes der boliger for pensionister, gamle og handicappede?*
- *Hvordan er plejehjemmene indrettet, og hvordan fungerer de som boligmiljø og som plejested?*
- *Hvordan fungerer plejehjemmene i samspil med det omgivende lokalsamfund og dets ældre beboere?*
- *Hvordan er kommunens pleje-, hjælpe- og omsorgsarbejde organiseret?*

Vi spurgte efter kommunalpolitiske mål:

- *Hvad er kommunens overordnede mål for udvikling?*
- *Hvilke boligpolitiske mål har kommunen?*
- *Hvilke ældrepolitiske mål har kommunen?*
- *Hvilke planer har kommunen for plejehjemmenes fremtid?*

Kommentarer til arbejdsgrundlaget

I forvaltningerne var det ikke nødvendigvis lederne, der lå inde med relevant viden, og her var *kommunegruppen det nødvendige kontaktled* til de rigtige personer.

En del af svarene lå gemt i eksisterende dokumenter som *kommuneplan, skoleplan, socialplan, indberetninger til styrelser, forarbejder til udvalgsarbejde og statistisk bilagsmateriale.* Men det var nødvendigt at sætte materiale fra forskellige kilder sammen, og det var også nødvendigt at føre nogle få, forældede informationer ajour. Og det var f eks vanskeligt at få sammenhæng mellem den aldersdelte befolkningsstatistik og de boligstatistiske oplysninger om boligstandard, -type og -alder. Det var forholdsvis nemt at fremskaffe de nødvendige informationer, men også noget kompliceret at bringe informationer, som var produceret af forskellige forvaltninger til andre formål, på en fælles anvendelig form.

Nogle af svarene kunne ikke udledes af statistik eller rapporter, og vi spurgte derfor også efter viden, som ikke var nedfældet på papir. Det var især oplysninger om *den lokale historie, om kulturelle traditioner, lokal bevidsthed og tidligere politiske skel.* Det gjaldt også aktuelle oplysninger om *beboerinitiativer, nøglepersoner og ildsjæle* i lokalområderne. Ingen enkeltperson på kommunekontoret kunne give disse oplysninger, men det var ikke svært at finde frem til flere personer, som tilsammen havde det tilstrækkelige lokalkendskab.

Vi forsøgte at danne os et oplevet billede af kommunen, de forskellige lokalområder og af plejehjemmene. Vi mener, at *projektgruppens umiddelbare indtryk og holdninger var vigtige* for dialogen med etablerede opfattelser. Kommunegruppen var ikke enig med os i alle vurderinger. F eks fandt socialinspektøren nok vores karakteristik af et af plejehjemmene for hård, og det var i første omgang ikke indlysende for gruppen, hvorfor vi pegede på den lille by Hou i det videregående arbejde. Men gruppen fandt det nyttigt og inspirerende, at vi antydede både problemer og løsningsmuligheder fremfor at være neutralt beskrivende.

Vi brugte et par arbejdsdage på samtaler og et par arbejdsdage på besigtigelser og besøg. Der gik en uges tid med gennemlæsning af skriftligt materiale og en uge til bearbejdning. Derefter kunne vi tegne et helhedsbillede af kommunen sammensat af lokalområder og af kommunens ældreplanlægning.

Landkommunen Hals

Vi er lige nord for Limfjorden, hvor kysten i et skarpt knæk møder Kattegat ud for Hals Barre. Tidligere var livet her domineret af landbrug, fiskeri og havn. I dag forsøger traditionerne at tilpasse sig industriens og sommerturismens påvirkninger – storbyen Ålborg ligger kun 25 km længere vest.

Fra nøjsomhed til fritidsliv

Kommunen har godt 10.000 indbyggere, hver femte er over 60 år og antallet af gamle over 67 år vokser støt og er i dag på 1.350. De gamle er vokset op og har levet deres liv i traditionen – de der om en årrække bliver de gamle er for det meste tilflyttere, som har deres arbejde i Ålborg og deres parcelhus i et af kommunens bysamfund. Landbrugernes og fiskernes livsform står over for funktionærernes og industriarbejdernes. De stiller vidt forskellige krav til tilværelsen og særlig til fritiden. Den bliver der rigeligt af i fremtiden, især for de arbejdsløse og de førtidspensionerede.

Den kommunale service har hidtil været indrettet på de krav og forventninger, som præger traditionens nøjsomme generationer. Kommunen har erkendt, at ældrearbejde og ældrepolitik skal lægges om, men ved også, at omstillingen ikke må koste flere penge, selv om kravene vokser. Der bliver både brug for mere støtte og for flere forskellige tilbud og valgmuligheder for de gamle. Hvor skal ressourcerne komme fra?

Fortid og nutid

Kommunen er blevet til efter sammenlægning af flere sognekommuner og det gamle mønster sætter stadig sine spor. Den østlige del med den gamle hovedby Hals har det butiksliv og arbejdsliv som følger med århundreders tradition for handel og søfart. Den nordlige del med fiskerbyen Hou og landsbyen Ulsted er truet af affolkning som følge af tilbagegangen i fiskeri og landbrug. I den vestlige del med kommunecenterbyen Gandrup og parcelhusbyen Vester Hassing bor tilflyttere og »pendlere« til Ålborgs virksomheder.

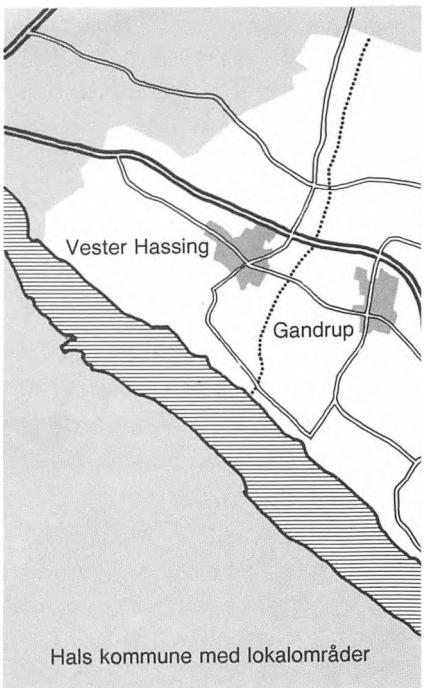

Hals kommune med lokalområder

Fem forskellige lokalområder

Der er 5 lokalområder omkring hver sit bysamfund i kommunen, men de er meget forskellige med hver sit liv. Langt de fleste boliger i kommunen er enfamiliehuse, og i alle bysamfundene er der mange typehuse i et plan. Der findes i alt ca. 40 boliger, som er enten »beskyttede« eller »kollektive« boliger for ældre og 20 pensionistboliger. Gennem de senere år er der opført almennyttige boliger og andelsboliger.

I Hals er der godt 2.6000 indbyggere og de 426 er pensionister. Her er der havn, en gammel bykerne med gader og udenom nyere parcelhusområder. Det gamle, hyggelige alderdomshjem er solgt og ombygget til hotel og i stedet er der opført et moderne plejehjem med udsigt over fjorden, men uden kontakt med byen.

Landkommunen Hals

Vi er lige nord for Limfjorden, hvor kysten i et skarpt knæk møder Kattegat ud for Hals Barre. Tidligere var livet her domineret af landbrug, fiskeri og havn. I dag forsøger traditionerne at tilpasse sig industriens og sommerturismens påvirkninger – storbyen Ålborg ligger kun 25 km længere vest.

Fra nøjsomhed til fritidsliv

Kommunen har godt 10.000 indbyggere, hver femte er over 60 år og antallet af gamle over 67 år vokser støt og er i dag på 1.350. De gamle er vokset op og har levet deres liv i traditionen – de der om en årrække bliver de gamle er for det meste tilflyttere, som har deres arbejde i Ålborg og deres parcelhus i et af kommunens bysamfund. Landbrugernes og fiskernes livsform står over for funktionærernes og industriarbejdernes. De stiller vidt forskellige krav til tilværelsen og særlig til fritiden. Den bliver der rigeligt af i fremtiden, især for de arbejdsløse og de førtidspensionerede.

Den kommunale service har hidtil været indrettet på de krav og forventninger, som præger traditionens nøjsomme generationer. Kommunen har erkendt, at ældrearbejde og ældrepolitik skal lægges om, men ved også, at omstillingen ikke må koste flere penge, selv om kravene vokser. Der bliver både brug for mere støtte og for flere forskellige tilbud og valgmuligheder for de gamle. Hvor skal ressourcerne komme fra?

Fortid og nutid

Kommunen er blevet til efter sammenlægning af flere sognekommuner og det gamle mønster sætter stadig sine spor. Den østlige del med den gamle hovedby Hals har det butiksliv og arbejdsliv som følger med århundreders tradition for handel og søfart. Den nordlige del med fiskerbyen Hou og landsbyen Ulsted er truet af affolkning som følge af tilbagegangen i fiskeri og landbrug. I den vestlige del med kommunecenterbyen Gandrup og parcelhusbyen Vester Hassing bor tilflyttere og »pendlere« til Ålborgs virksomheder.

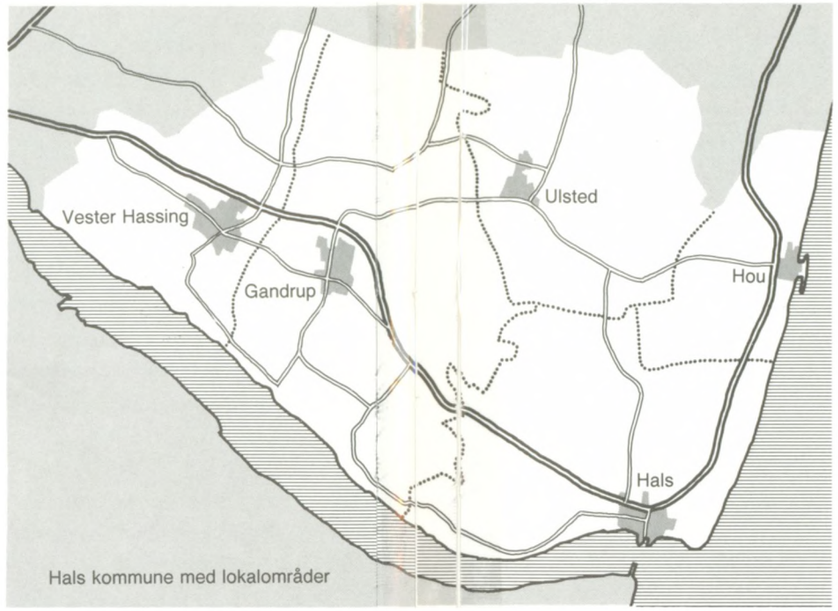

Hals kommune med lokalområder

Fem forskellige lokalområder

Der er 5 lokalområder omkring hver sit bysamfund i kommunen, men de er meget forskellige med hver sit liv. Langt de fleste boliger i kommunen er enfamiliehuse, og i alle bysamfundene er der mange typehuse i et plan. Der findes i alt ca. 40 boliger, som er enten »beskyttede« eller »kollektive« boliger for ældre og 20 pensionistboliger. Gennem de senere år er der opført almennyttige boliger og andelsboliger.

I Hals er der godt 2.6000 indbyggere og de 426 er pensionister. Her er der havn, en gammel bykerne med gader og udenom nyere parcelhusområder. Det gamle, hyggelige alderdomshjem er solgt og ombygget til hotel og i stedet er der opført et moderne plejehjem med udsigt over fjorden, men uden kontakt med byen.

I Hals er der også mange ældre villaer i to etager, men her findes også andre boligtyper. Her er byhuse i to og tre etager, her er andelsboliger og også almennyttige boliger. Der er 10 pensionistboliger og 12 beskyttede boliger, som ikke har tilknytning til det nye plejehjem – selv om det ligger lige ved siden af.

I Hou er der godt 700 indbyggere, hvoraf ca 100 er pensionister. Det gamle fiskerleje er lavet om til lystbådehavn og udenom de nette fiskerhuse er sommerhuse skudt op i hundredevis. Der bor også en del tilflyttere i Hou, som sammen med byens »rødder« i årevis har kæmpet for at bevare den lukningstruede skole.

Der er mange ældre huse, ofte med et udhus eller værksted, som en gang blev benyttet i forbindelse med fiskeriet. En del af dem er egnede som ældreboliger, bl.a. fordi de er ret små og i èn etage og fordi udhusene giver mulighed for at lave fornuftigt og nødvendigt arbejde. Der er 6 kollektive boliger.

Ulsted har godt 1.500 indbyggere og ca. 250 er pensionister. Ulsted har kirke, kro og idrætshal, som beboerne selv har sørget for blev bygget. Parcelhusene ligger omkring den oprindelige landsby med skolen og plejehjemmet, som er et ombygget alderdomshjem fra begyndelsen af 50'erne.

I Ulsted findes der en del ældre parcelhuse og nogle mindre udstykninger med nyere typehuse i et plan. Der er 4 beskyttede boliger og 12 pensionistboliger, som ikke har nogen tilknytning til plejehjemmet.

Vester Hassing har godt 3.000 indbyggere og kun 275 pensionister. Der findes næsten kun parcelhuse og det er her presset for byggegrunde for tilflyttere er størst. Her er skole og et moderne plejehjem fra 1975. I Vester Hassing er det de store typehuse i et plan, der dominerer. Der er 8 beskyttede boliger, som ikke er tilknyttet plejehjemmet.

Gandrup er udpeget som kommunecenter og her ligger det nye kommunekontor. Der er godt 2.500 indbyggere, hvoraf 290 er pensionister. I den ene ende findes den oprindelige landsby, i den anden ende begyndelsen til en stationsby fra dengang her var jernbane. De Gamles hjem er under afvikling og der er planer om at opføre et nyt ældrecenter med beskyttede boliger.

I Gandrup findes en del ældre huse, nogle i den gamle landsby og andre langs de gader, som voksede op mod jernbanestationen. Der bor gamle mennesker i mange af disse huse, som er i to etager og ofte upraktisk indrettet. Udenpå stationsbyen er der tilføjet nogle større udstykninger med nye typehuse i et plan. Der er 6 beskyttede boliger, 4 kollektive boliger og 8 pensionistboliger.

På landet findes en del huse og gårde fjernt fra offentlig og privat service. Mellem bysamfundene er der gode vejforbindelser og en udmærket regional busbetjening. Men de, der bor i de små bebyggelser, enkelthuse og gårde som ligger spredt, er nødt til selv at have bil. Skolebuskørslen er ikke tilrettelagt som en service for dem, der ikke har, eller ikke kan køre bil, og det er især de gamle.

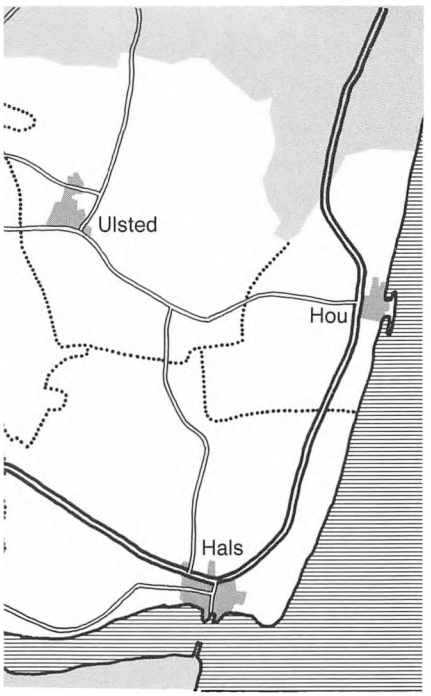

I Hals er der også mange ældre villaer i to etager, men her findes også andre boligtyper. Her er byhuse i to og tre etager, her er andelsboliger og også almennyttige boliger. Der er 10 pensionistboliger og 12 beskyttede boliger, som ikke har tilknytning til det nye plejehjem – selv om det ligger lige ved siden af.

I Hou er der godt 700 indbyggere, hvoraf ca 100 er pensionister. Det gamle fiskerleje er lavet om til lystbådehavn og udenom de nette fiskerhuse er sommerhuse skudt op i hundredevis. Der bor også en del tilflyttere i Hou, som sammen med byens »rødder« i årevis har kæmpet for at bevare den lukningstruede skole.

Der er mange ældre huse, ofte med et udhus eller værksted, som en gang blev benyttet i forbindelse med fiskeriet. En del af dem er egnede som ældreboliger, bl.a. fordi de er ret små og i èn etage og fordi udhusene giver mulighed for at lave fornuftigt og nødvendigt arbejde. Der er 6 kollektive boliger.

Ulsted har godt 1.500 indbyggere og ca. 250 er pensionister. Ulsted har kirke, kro og idrætshal, som beboerne selv har sørget for blev bygget. Parcelhusene ligger omkring den oprindelige landsby med skolen og plejehjemmet, som er et ombygget alderdomshjem fra begyndelsen af 50'erne.

I Ulsted findes der en del ældre parcelhuse og nogle mindre udstykninger med nyere typehuse i et plan. Der er 4 beskyttede boliger og 12 pensionistboliger, som ikke har nogen tilknytning til plejehjemmet.

Vester Hassing har godt 3.000 indbyggere og kun 275 pensionister. Der findes næsten kun parcelhuse og det er her presset for byggegrunde for tilflyttere er størst. Her er skole og et moderne plejehjem fra 1975. I Vester Hassing er det de store typehuse i et plan, der dominerer. Der er 8 beskyttede boliger, som ikke er tilknyttet plejehjemmet.

Gandrup er udpeget som kommunecenter og her ligger det nye kommunekontor. Der er godt 2.500 indbyggere, hvoraf 290 er pensionister. I den ene ende findes den oprindelige landsby, i den anden ende begyndelsen til en stationsby fra dengang her var jernbane. De Gamles hjem er under afvikling og der er planer om at opføre et nyt ældrecenter med beskyttede boliger.

I Gandrup findes en del ældre huse, nogle i den gamle landsby og andre langs de gader, som voksede op mod jernbanestationen. Der bor gamle mennesker i mange af disse huse, som er i to etager og ofte upraktisk indrettet. Udenpå stationsbyen er der tilføjet nogle større udstykninger med nye typehuse i et plan. Der er 6 beskyttede boliger, 4 kollektive boliger og 8 pensionistboliger.

På landet findes en del huse og gårde fjernt fra offentlig og privat service. Mellem bysamfundene er der gode vejforbindelser og en udmærket regional busbetjening. Men de, der bor i de små bebyggelser, enkelthuse og gårde som ligger spredt, er nødt til selv at have bil. Skolebuskørslen er ikke tilrettelagt som en service for dem, der ikke har, eller ikke kan køre bil, og det er især de gamle.

Kommunens boligpolitik

For mange ens boliger

Kommunen har i mange år ladet udstykninger til parcelhuse dominere boligpolitikken. Først de seneste år har Hals andelsboligforening fået mulighed for at bygge udlejningsboliger, og de har vist sig at være en succes. Det er også i de seneste år, kommunen har været aktiv med at få bygget beskyttede og lette kollektivboliger for pensionister.

De ældre huse er ofte i 2 etager og mange er utidssvarende indrettet. I mange af dem bor der gamle mennesker, som har problemer med at klare hus og have. I de nyere parcelhusområder er der mange store typehuse, som alene på grund af størrelsen er upraktiske, når beboerne bliver gamle. Samtidig ligger de ofte langt fra dagligvarebutikker og service, som findes midt i byen. De få nye udlejningsboliger er opført som familieboliger, og der mangler små udlejningsboliger både for gamle og unge.

Befolkningstal i skoledistrikter	I alt i 1985	Heraf pensionister		Heraf i Byzone
Hou	763	104	11%	470
Hals	2633	426	16%	1860
Ulsted	1529	245	16%	850
Vr. Hassing	3040	275	9%	1870
Gandrup	2541	290	11%	1210
Hals kommune	10506	1340	11%	6260

Der var forholdsvis flest gamle i Hou, Hals og Ulsted - traditionens lokalsamfund i kommunens østlige del. Endnu bor op imod 40% af befolkningen uden for bysamfundene.

Kommunen kan påvirke – hvis den vil

Kommunen kan kun gøre lidt ved overordnede udviklingsproblemer som landbrugets affolkning, manglende industriinvesteringer og butiksdød. Men andre af skævhederne og problemerne kunne der gøres noget ved.

Der kunne bygges forskellige slags boliger i alle kommunens bysamfund i stedet for blot at anvise byggegrunde til parcelhusbyggerne. Der kunne planlægges attraktive, sammenhængende bymiljøer i stedet for at lade parcelhusbyggeriets tilfældigheder slå eksisterende kvaliteter i stykker. Den eksisterende by kunne forbedres, gamle huse fornyes og ombygges, nybyggeri indpasses i den eksisterende bebyggelse. Lokalsamfundene og deres beboere kunne inddrages i planlægningen i stedet for at »effektive« standardløsninger og byggerier gennemføres uden tilpasning til de lokale behov og traditioner.

Boligantal i byzoner	1980	1985	Ældreboliger B.b.	L.k.	P.b.
Hou	171	185	6		
Hals	779		12		10
Ulsted	341		4		12
Vr. Hassing	621		8		
Gandrup	436	500	6	4	8
Byzone i alt	2348	Stuehuse	714	19%	
i landzone	1396	Enf. bolig	2728	73%	
		Flerf. bolig	258	7%	
Hals kommune	3744	Andet	44	1%	

Næsten trefjerdedele af samtlige boliger er enfamilieboliger, fortrinsvis parcelhuse. Kun 10% er udlejningsboliger.

Mange boliger er ret store, næsten 60% er på mere end 120 m^2. Egentlige ældreboliger er fordelt jævnt over de fem lokalområder.

Kommunens ældreplanlægning

Kommunens sociale udbygningsplan antyder en ny ældrepolitik i retning af hjemorienteret pleje og trinvis afvikling af utidssvarende plejehjem. Selv om hovedtrækkene også er nedfældet i kommuneplanen, har den ny politik mest karakter af hensigtserklæringer. Socialudvalget og -forvaltningen er usikker og derfor tilbøjelig til at træffe enkelte, konkrete beslutninger, som ikke hænger sammen.

Det er tanken, at der ad åre skal etableres nye ældrecentre i Vester Hassing, Gandrup, Ulsted og Hals men ikke i Hou. I centrene skal plejehjemmene, dagcenter-funktioner og beskyttede boliger indgå. Den hjemorienterede pleje og omsorg skal udbygges og der gøres forsøg med døgnpleje. Der arbejdes med at etablere et tættere samarbejde med lægerne omkring visitationspraksis.

Men der er ikke taget stilling til

- hvordan hjælp, pleje og omsorg skal koordineres
- hvordan forebyggelse, selvaktivering og opsøgende arbejde skal foregå
- hvordan familie, venner og naboer kan medvirke
- hvordan boligforbedring, boligforsyning og service kan tilrettelægges i samarbejde med andre forvaltninger.

Til gengæld er det besluttet, at afviklingen af De Gamles Hjem og planlægningen af det nye ældrecenter i Gandrup skal foregå i samarbejde mellem forvaltning, personale og lokale folk.

4 forskellige plejehjem

Som i så mange andre kommuner er plejehjemmene kommet til igennem generationer, hvor idealerne har skiftet og kravene til pleje har ændret sig.

Det skrabede alderdomshjem
De Gamles Hjem i Ulsted er bygget som alderdomshjem i 1952 midt i Ulsted By. Det er en stor bygning i 4 etager af røde teglsten med en trappe midt i huset og en elevator bygget til i den ene gavl.

Kommunen regner med, at det skal fungere mange år endnu, men kan det foregå uden om- og tilbygninger? Selv om der er tanker om et ældrecenter i Ulsted en gang med tiden må der tages stilling. Mennesker i vore dage kan hverken bo eller arbejde under de eksisterende betingelser.

Det hyggelige alderdomshjem
De Gamles Hjem i Gandrup er kommunens ældste og mindste plejehjem med 16 beboere. Det er bygget i 1843 som landsbyskole og har været plejehjem/alderdomshjem de sidste 45 år. Den gamle skolebygning er i en etage med udnyttet tagetage. Der er tilføjet et anneks i en etage.

Nu skal hjemmet nedlægges, men hvad skal der ske med dette historiske og kulturelt værdifulde sted? Det ligger i den gamle landsby som er det eneste sted med miljøkvaliteter i Gandrup. Der bor en del gamle i landsbyen, og der bliver mere end 1 km til det nye ældrecenter, når det bliver bygget. Kan stedet undværes som lokalt samlingssted og som bosted for landsbyens gamle?

Lange gange

Plejehjemmet i Vester Hassing hedder Hassinghave. Det er bygget som plejehjem i 1975, selv om der heller ikke dengang var specielt behov for plejehjem i tilflytterbyen.

Det er kommunens største plejehjem med 36 beboere. Det ligger på en bakketop med udsigt over fjorden. Der er en halv km til busstop og butikker. Hassinghave er opført i en etage med fløje, hvor beboerværelserne ligger omkring lange gange. Opholds- og fællesrum ligger i den ene ende af bebyggelsen, og der er så langt fra den ene ende af hjemmet til den anden, at personalet bruger løbehjul.

Hassinghave er en stor institution – og den er for stor. Den er bygget som om alle gamle er ens, med samme forventninger til samvær og pleje. Hvordan kan plejehjemmet laves om, så beboere med forskellige behov får mulighed for at vælge, hvordan de vil bo og hvem de gerne vil bo i nærheden af ? Kan institutionen opdeles i mindre enheder hvor dagligdagen og arbejdet kan tilrettelægges forskelligt?

Hvor er miljøet?

I Hals hedder plejehjemmet »Fjordparken« og det er helt nyt. Det ligger i et afsides hjørne af byen med udsigt over fjorden. Der er plads til 24 beboere og det skal måske udvides med yderligere 12 værelser.

Fjordparken er bygget i en etage med værelserne i fløje omkring »knækkede« gange, hvor der er små opholdsnicher. Fra de fjerneste værelser er der meget langt til fællesrum og terapilokale som ligger i den ene ende af bebyggelsen. Der er gjort meget for at mildne institutionspræget i valget af materialer og møblering med også gamle møbler.

Plejehjemmet er nyt og flot, men fungerer som traditionel plejeinstitution. Også Fjordparken burde opdeles i flere mindre bo-enheder, så gamle med forskellige behov for pleje kunne bo her. Hvis plejehjemmet skal udvides, er der også mulighed for at der kan bygges andre boligtyper end de etværelses, hvor sengen er nødt til at stå i opholdsstuen.

Deportation

Vi fandt hurtigt ud af, at kommunen har været nødt til at flytte mange af de gamle på plejehjem i den modsatte ende af kommunen, langt fra familie, venner og livslange lokale tilhørsforhold. Af de i alt ca. 100 plejehjemsbeboere var de 55 visiteret til et plejehjem uden for det lokalområde, de tilhørte.

De første ideer

For os var det svært at forstå, at der ikke var samarbejde mellem hjemmeplejen i tilknytning til beskyttede boliger og plejehjemmet. Hvorfor ikke få skabt denne sammenhæng og så yderligere måske få hjemmehjælperne knyttet til, så deres arbejde kunne tilrettelægges i hvert lokalområde i stedet for at blive dirigeret centralt fra kommunekontoret.

Vi syntes også, at overblikket over de gamles boligforhold var for utilstrækkeligt til, at man allerede var i gang med at virkeliggøre den ny politik »længst mulig i eget hjem«. Der var ikke overblik over, hvor de gamle boede, og om boligernes størrelse, standard og indretning var rimelig eller hensigtsmæssig for de gamle beboere.

Socialforvaltning og teknisk forvaltning måtte ret nemt kunne skabe overblikket i fællesskab. Det måtte også kunne lade sig gøre for de to forvaltninger sammen at udarbejde boligforsyningsplaner for hvert af lokalområderne, så der blev mulighed for at vælge mellem flere boligtyper. Det kunne gøres attraktivt at bosætte sig i kommunen også for pensionister. Det måtte også være muligt at støtte mindre boligforbedringer og at opdele store enfamiliehuse i mindre ældreegnede boliger.

Endelig syntes vi, at det måtte være muligt og vigtigt at få et samarbejde igang mellem kommunens omsorgsarbejde og aktivitetstilbud og pensionistforeningens aktiviteter. Det ville sikkert være nemmere hvis samarbejdet blev tilrettelagt lokalt i hvert lokalområde i stedet for centralt på kommunekontoret.

Valget

Vi præsenterede vores karakteristik for kommunegruppen, som ikke før havde haft lejlighed til at »se ind ad egne vinduer« med friske øjne. Sammen fandt vi frem til, at det videre arbejde skulle foregå i kommunecenterbyen Gandrup og i udkantbyen Hou.

Gandrup valgte vi fordi den er præget af tilflyttere, fordi afviklingen af De Gamles Hjem var sat i gang og fordi kommunens første ældrecenter skulle opføres her. Hou blev valgt, fordi byen som kommunens mindste var gledet ud af ældreplanlægningen og fordi den stadig er præget af fiskerbefolkningens tradition for samarbejde. Valget hang også sammen med en antagelse af, at de sociale netværk i Hou var så stærke, at der måtte kunne bygges på dem.

Dermed måtte vi lade andre, og vigtige problemer ligge, f eks kommunens ringeste plejehjem i Ulsted og de store problemer, som de, der bor i de enlige huse og gårde uden for bysamfundene, må leve med.

Plejehjem og beboernes hjemsted	Hassing-have	Ulsted	Gandrup	Fjord-parken	I alt
Hou	2	4	0	3	9
Hals	5	3	4	18	30
Ulsted	7	11	2	2	22
Vr. Hassing	10	0	1	0	11
Gandrup	12	5	6	0	23
Andre kommuner	1	0	0	0	1
Ubesatte pladser	0	1	0	1	2
I alt	37	24	13	24	98

Opgørelse november 1985, der viser i hvilket lokalområde plejehjemmenes beboere boede før de kom på plejehjem.

Lokalsamfundets ressourcer og handlemuligheder

Lokalgrupperne går i arbejde og projektgruppen interviewer gamle folk og yngre/ældre. Herigennem beskrives livet i kommunecenterbyen Gandrup og udkantbyen Hou og de forskellige vilkår og muligheder, som folk med forskellig livsform har. I tilflytterbyen Gandrup er de lokale netværk svage, i den gamle fiskerby Hou er traditionen for gensidig hjælp og lokal handling stadig levende. Men begge steder findes der »ildsjæle«, som i lokalgrupperne udformer forslag, som er tilpasset de lokale behov.

Lokalsamfundet er som regel ikke i fokus for den kommunale forvaltning. Oftest administreres og planlægges der for kommunen som helhed og på betingelser, som er skabt at lovgivningen og administrative rutiner.

For os var det blevet tydeligt, at nogle bestemte problemsæt var gennemgående i forhold til alle lokalsamfundene:

- Den viden om de gamles livssituation, som den kommunale planlægning bygger på, er generel og unuanceret. Der mangler lokalkendskab.
- Behovet for lokal aktivitet, hjælp og pleje er større end de kommunale ressourcer rækker.
- Der mangler ældreegnede boliger og mange boliger er upraktiske eller utidssvarende indrettet.
- Der mangler lokaler, hvor de gamle kan mødes og hvor lokal hjælp kan have til huse.
- Kommune og forvaltning opfattes som væsner fra en anden verden og uden forbindelse med jorden og dens græsrødder. Mange kommunale beslutninger og initiativer opleves som ude af trit med lokale behov og ønsker.

Det blev derfor vigtigt at stille tilsvarende spørgsmål til de udvalgte lokalsamfund – Gandrup og Hou:

- Findes der i lokalsamfundet, blandt beboerne og hos den enkelte gamle en aktuel og detaljeret viden om dagliglivets vilkår og de gamles behov og ønsker til tilværelsen?
- Kan familie, venner, naboer og foreningsliv supplere de utilstrækkelige offentlige ressourcer? Findes der bæredygtige sociale netværk?
- Findes der i lokalsamfundet uudnyttede lokaler og byggegrunde, og findes der boliger, som kan gøres ældreegnede?
- Findes der mennesker og kræfter i lokalsamfundet, som kan skabe kontakt mellem kommune og lokalsamfund og som kan være aktive i en dialog om planlægning i lokalsamfundet?

Vores fremgangsmåde og erfaringer

Vi mener, at spørgsmålene kan besvares ved at starte en dialog med beboerne, med de gamle, med foreninger og organisationer og med erhvervsdrivende, ude i hvert enkelt lokalsamfund.

Lokalgrupperne arbejder

Først beskrev vi, hvordan vi gerne ville have en lokalgruppe sammensat i hvert af de to lokalsamfund. Den skulle bestå af

- aktive lokalkendte beboere
- både gamle, yngre/ældre og unge
- nøglepersoner som skolelærere, præst og foreningsfolk
- »indfødte« og tilflyttere
- folk, der har deres arbejde eller erhverv i lokalsamfundet.

Kommunegruppen udarbejdede en liste over aktive mennesker i Gandrup og Hou og introducerede os til nøglepersoner hvert sted. I løbet af 14 dage var grupperne dannet og vi kunne holde det første møde af i alt 4 med to til tre ugers mellemrum.

Det første møde åbnede for et væld af ideer og forslag. Vi stillede blot det enkle spørgsmål om, hvordan det er at bo og blive gammel i lokalsamfundet og hvad gruppen kunne tænke sig af forbedringer.

Man satte sig sammen to og to og fik 20 min. til at skrive de væsentligste problemer og ønsker ned på store stykker papir, som blev

hængt op på væggen. Der opstod en vældig diskussion, men der var overensstemmelse mellem mange af de problemer og ønsker, der kom frem.

Til det andet møde havde vi ordnet gruppens mange udsagn og forslag i et diskussionsoplæg, som blev sendt ud på forhånd. Det indeholdt både spørgsmål og forslag. Lokalgruppen diskuterede oplægget, stregede over og stregede under, afviste noget og tog andet til sig.

Det bearbejdede oplæg blev det fælles arbejdsgrundlag for et tredie og fjerde møde, hvor ideerne til initiativer i lokalsamfundet blev prioriteret og udformet som konkrete forslag.

Projektgruppens huskeseddel

Vi spurgte efter livet i lokalsamfundet før og nu:

- *Hvordan udfolder fællesskabet sig mellem familie og mellem naboer?*
- *Hvordan foregår fritids- og foreningsliv?*
- *Hvordan er der forskel mellem tilflytternes liv og dem der er opvokset i lokalsamfundet?*

Vi spurgte om, hvordan lokalsamfundet har set ud tidligere, og hvordan det ser ud nu:

- *Hvor er der gode og dårlige boliger og hvor bor de gamle?*
- *Hvor er der butikker, hvor køber man ind, hvor er den offentlige service og trafikmulighederne?*
- *Hvor er der arbejdspladser og erhverv?*
- *Hvor foregår fritids- og foreningslivet?*

Vi spurgte om muligheder og tilbud for lokalsamfundets gamle:

- *Hvordan deltager gamle og yngre/ældre i det lokale fælles liv?*
- *Hvordan er der forskel på gamle mennesker fra landet og fra byen?*
- *Hvordan er livet på plejehjemmet og hvordan bruges det af lokalsamfundets gamle?*

Vi spurgte efter ideer og konkrete forslag:

- *Hvordan ønsker lokalgruppens medlemmer selv at lokalsamfundet skal være, når de bliver gamle?*
- *Hvordan kan naboer og raske gamle være med til at hjælpe svage og syge?*
- *Hvordan kan lokalsomfundets foreninger være med til at organisere den kommunale hjælp og service?*
- *Er det en ide at bygge små udlejningsboliger for både unge og gamle?*

Målrettet gruppearbejde gav nye ideer

Arbejdet forløb som en dialog mellem lokalgruppen og os. Vi stillede spørgsmål og lokalgruppen fortalte.Sammen udviklede vi ideer og forslag. Men det var nødvendigt, at vi tilførte gruppen ideer og forslag, som var hentet andre steder fra. Eksempler på forsøg eller løsninger, som vi havde kendskab til, hjalp gruppen til at konkretisere egne ideer. Med denne fremgangsmåde blev kendte forhold trukket frem i lyset og set under en ny synsvinkel - forandringernes og mulighedernes synsvinkel.

Arbejdet var nærværende og vedkommende, det drejede sig om folks egne erfaringer og oplevelser. Arbejdet var utraditionelt, der blev stillet krav til folks fantasi. Omkring det fælles projekt om forventningerne til den fælles fremtid boblede ideerne frem. Arbejdet var målrettet, det skulle bruges i ældreplanlægningen. Problemer, ideer og ønsker skulle sendes videre til kommunens planlæggere og politikere.

De vigtigste spilleregler

Gruppearbejdet viste, at nogle få »tommelfingerregler« var vigtige. En kort koncentreret, men åben diskussion og ide-udveksling - en »brain-storm« - var en god måde at komme i gang på. Det var vigtigt først at spørge efter ideer og løsninger, så fulgte problembeskrivelser og krav af sig selv og gruppen kørte ikke fast i problemerne. Det var vigtigt, at alle i gruppen kom til orde, og at der hele tiden blev skrevet stikord op på væggen, så alle kunne følge med. Det var afgørende for gruppens fremdrift, at der fra møde til møde blev lavet sammenfatninger, som pegede videre frem.

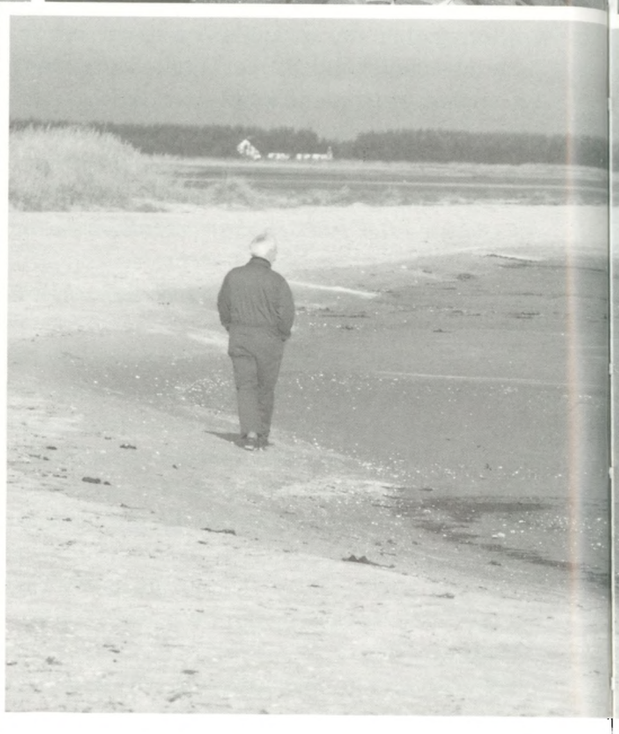

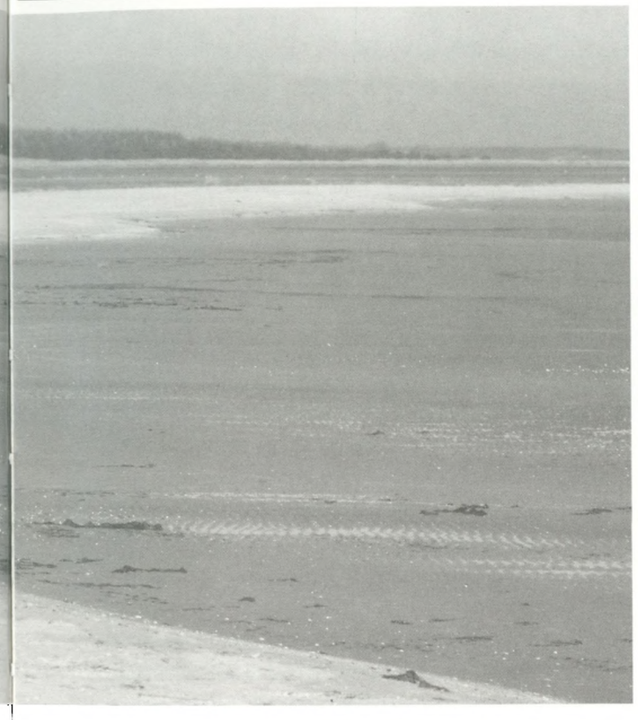

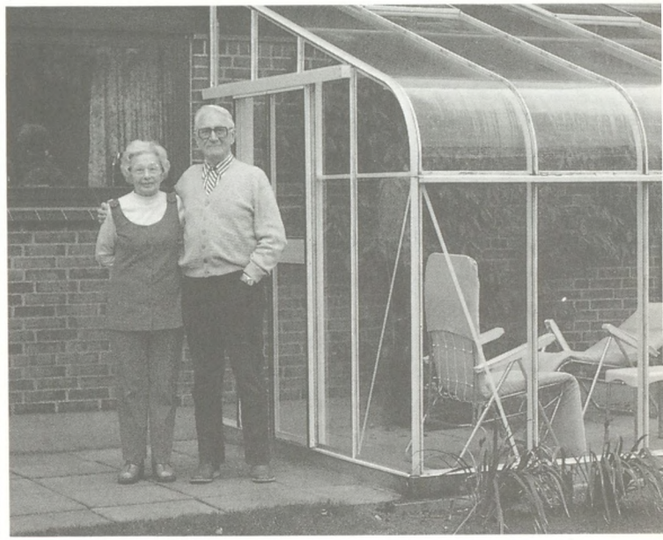

De gamle fortæller

Vi fandt det vigtigt, at lokalgruppens viden om lokalsamfundet blev udbygget med forskellige menneskers og familiers eget syn på ældretilværelsen, på dens problemer og på dens muligheder. Det ville tage for lang tid at lave repræsentative undersøgelser, og vi valgte at tale med mennesker, som kunne tegne typiske profiler af forskellige livserfaringer og behov.

Vi spurgte efter
- pensionister og folk, der nærmer sig pensionsalderen
- fiskerfamilien
- landmandsfamilien
- arbejderfamilien
- den erhvervsdrivende
- den offentligt ansatte
- den enlige
- tilflyttere og »indfødte«

Lokalgruppen lavede en liste over ca. 10 personer og familier, hvoraf 5-6 blev valgt ud i hvert lokalsamfund.

Lokalgruppen forberedte interviewpersonerne, og vi gennemførte hvert sted et åbent interview, som strakte sig over ca. 2 timer. Det blev optaget på bånd og vi fotograferede interviewpersonerne og deres omgivelser.

Vi spurgte om hver enkelts livshistorie
- *om barndom og ungdom, familieliv, arbejdsliv og fritidsliv*
- *om overgangen til ældreliv og pensionisttilværelse.*

Vi spurgte om tilværelsen her og nu
- *hvordan boligen er og livet i den*
- *hvordan aktiviteter og tilbud udenfor boligen bruges*
- *hvordan hjælp og pleje fra familie, naboer og kommunen er.*

Vi spurgte om
- *ønsker til at lette dagligdagen i og udenfor boligen.*

Folk snakker frit

Vi fandt det nemt at interviewe folk - fordi der var etableret et tillidsforhold. Det sørgede kontaktpersonerne i lokalgruppen for, de kendte interviewpersonerne. Folk vidste, hvad det hele gik ud på, da vi kom, og vi blev mødt med stor imødekommenhed og megen kaffe og brød.

Efter lidt snak om vind og vejr begyndte fortællingen og båndoptageren blev startet. Vi bad folk om at fortælle om hverdagen, problemer og ønsker. Barndom, skolegang, arbejde, giftermål og børn, flytning og ny bolig - fortællingen udviklede sig, og det var ikke nødvendigt at stille ret mange spørgsmål. Blot lytte og nikke og en gang imellem dreje fortællingen ind på sporet, selvom de mange historier også var spændende og sigende.

Om fremtiden er det svært

Vi gik en tur rundt i huset og udenfor. Rummene og tingene fik en kommentar med på vejen. Vi kiggede på et kort over byen og gik med pegefingeren den daglige tur rundt i byen og hørte om købmanden, vennerne osv. Til sidst kom vi ind på folks planer for alderdommen - det var svært.

Da vi kom til snakken om fremtiden og alderdommen gik samtalen oftest i stå. Vi måtte »tegne billeder« af forskellige muligheder for at bo, få pleje og omsorg.

Det var svært at komme ud af døren efter halvanden til to timers intenst samvær. Vi har mødt spændende, stolte, stærke mennesker. De har store forventninger til, hvad der kommer ud af det her - *det forpligter.*

Vi fik god besked

Vi lærte, at det tager lang tid at interviewe ældre mennesker, men at det er vigtigt, at interviewpersonen får mulighed for at fortælle, hvad han eller hun synes er vigtigt. Vi lod fortælleren fortælle. Vi stillede ikke alle de spørgsmål, som vi på forhånd havde skrevet ned, men sørgede for, at de blev belyst af fortælleren.

Vi fandt det overkommeligt at interviewe 6-8 personer eller familier i hvert af lokalsamfundene, og materialet vist sig tilstrækkeligt til at beskrive typiske livsformer, situationer og behov. Vi interviewede ikke ensomme, gamle mennesker. Det var for svært at få kontakt og skabe et tillidsforhold.

Til slut sammenskrev vi hvert af interviewene og sammenfattede dem for hvert af lokalsamfundene for at kunne nuancere lokalsamfundsbeskrivelsen yderligere. Derudover pegede interviewene på uløste problemer i den aktuelle ældrepolitik og antydede de nye krav, som den fremtidige ældrepolitik står overfor.

I afsnittene »Livet i Gandrup« og »Livet I Hou« har vi samlet lokalgruppernes og de gamle fortælleres karakteristik af deres lokalsamfund. I »Gamle folk i Gandrup« og »Gamle folk i Hou« har vi gengivet sammendrag af nogle af interviewene hvert sted og i »Ressourcer og forslag« i hhv Gandrup og Hou har vi beskrevet de forslag, som hver af lokalgrupperne nåede frem til.

Kommunecenterbyen i Gandrup

Lokalgruppen i Gandrup bestod af
- præsten og hans kone, der er sygeplejerske og aktiv i spejderarbejdet
- pensionisten, der er i kontaktudvalget vedr omsorgsarbejdet og aktiv Røde Kors besøgsven
- den kvindelige leder af De Gamles Hjem
- den tidligere socialinspektør
- købmandsbutikkens indehaverske, der også er aktiv i spejderarbejdet
- den pensionerede skolelærer, som er drivkraften i det lokalhistoriske museum
- snedkeren, der er aktiv i sportsklubben
- den kvindelige bankassistent, som spiller dilettant i Borgerforeningen.

Gruppen fungerede godt, havde fantasi og et frisk syn, også på gamle sager. Der er ikke tvivl om, at det var nøglepersoner og ildsjæle, vi samarbejdede med. Gruppen var ikke »repræsentativ« eller typisk for befolkningssammensætningen i Gandrup, f eks var der ingen unge med og heller ikke folk med rod i det endnu levende landbomiljø.

Gruppen repræsenterede heller ikke bestemte interesser, organisationer eller foreninger. Alligevel var det vores indtryk, at gruppen havde god føling med et stort bagland og fornemmelse for holdninger og behov, som rakte udover hver enkelts erfaringer.

Livet i Gandrup

I Gandrup by bor der ca 1200 mennesker, i Gandrup skoledistrikt ca 2500, hvoraf knap 300 er pensionister. Der er ca 500 boliger. De fleste er parcelhuse, med de ældste i den oprindelige landsby og langs den lange hovedgade mod den nedlagte jernbanestation og med de nye parcelhuskvarterer udenom. Kun 20 boliger er almennyttige udlejningsboliger opført i 1983 og der er 6 beskyttede boliger, 4 lette kollektivboliger og 8 pensionistboliger.

Midt i byen er der skole, bibliotek, børnehave, posthus og kommunekontor. I hver sin ende er der kro, supermarked og brugs og autoværksted. Langs hovedgaden er der nogle få butikker, bank og sparekasse. I den gamle landsby, hvor der endnu er nogle få aktive landbrug, ligger De Gamles Hjem, som skal nedlægges.

Byen er lidt død nu

Før tog folk til Gandrup og handlede. Der var mange håndværkere og jernbanen løb igennem byen. Nu er Gandrup kommunecenterby,

men der er ikke ret meget liv. En snes butikker og virksomheder er lukket igennem de seneste år. Der er kommet mange unge folk til, men de er væk om dagen. De tager på arbejde i Ålborg og handler ind på vejen. Man møder mest børn og gamle mennesker på gaden. Der skulle være nogle flere lokale arbejdspladser, mere handel og aktivitet. Det ville være fint om der blev mere liv midt inde i byen.

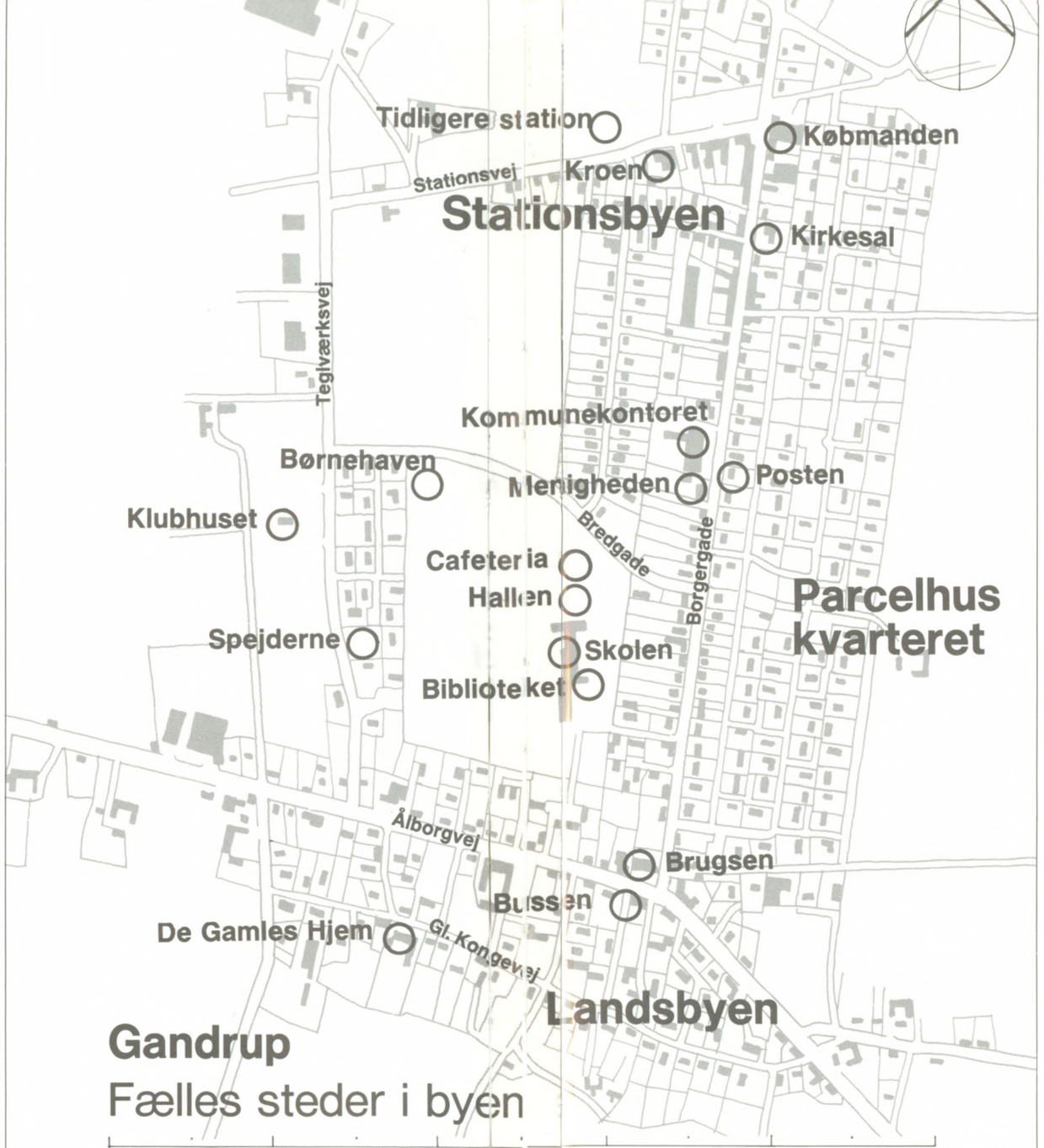

Gandrup
Fælles steder i byen

Udvikling i Gandrup befolkningstal	1985		1995		Tilvækst i perioden	
I alt	2541		2828		289	11%
Yngre/ældre 60-74 år	219	14%	299	16%	80	37%
Gamle 77-99 år	137		149		12	9%

Kommunens prognose siger at Gandrup vil vokse med knap 300 personer. Væksten i antallet af beboere over 60 år vil udgøre ¼ af den samlede tilvækst. Det er de yngre-ældre (60-70 år), der bliver mange af.

Gamle og unge kender ikke hinanden

De gamle kender hinanden. De har boet og arbejdet i Gandrup eller ude i småbyerne i en menneskealder. De spiller kort sammen, de har deres foreningsliv og mødes i kirken. Og så er der naboerne. Nogen har børn og børnebørn omkring sig. De unge familier har travlt og sparsomt med fritid, mange er aktive i idrætslivet og spejderarbejdet.

Hvordan bygger man bro mellem det gamle rodfæstede liv og det moderne forstadsliv i Gandrup?

Der skulle være et fælles mødested, hvor alle kunne mødes, både unge og gamle. Et sted, hvor man kan høre nyt, hygge sig sammen med andre, lave gode ting i forskellige værksteder. Der skulle også være et sted, hvor man kan få information, udveksle erfaringer og bytte hjælpetjenester.

Der er langt at gå

Det er en lang og ikke særlig sjov spadseretur, når man går fra De Gamles Hjem nede i den gamle landsby og op til kroen ved stationen. Der er næsten ikke flere butikker på hovedgaden, og flere huse står og forfalder. Skolen

og hallen og de nye beskyttede boliger ligger omme bagved. Hvordan kunne byen komme til at hænge sammen igen og blive lidt skønnere?

Der kunne godt laves nogle rare steder rundt omkring, hvor man kunne sidde ned og se på noget kønt. Når nu Brugsen skal flytte, og der også skal bygges nyt posthus, så kunne det da

være, at man kunne lave et center for alle tæt ved Kastanjeparken, hvor man skal til at lave noget for de gamle.

Der mangler boliger

De fleste huse i Gandrup er familieboliger, enten gamle fritliggende byhuse eller store parcelhuse. Der er næsten ingen små lejeboliger, så der er ikke rigtig noget at flytte hen i, hvis huset bliver alt for stort eller for besværligt. Der er lang venteliste til små lejeboliger.

Det er da tosset, at de unge er nødt til at flytte fra byen. Når man bliver skilt, er det også godt at kunne blive i byen. De gamle, der bor i de nye beskyttede boliger, er glade for at bo der. Men hvorfor skal man være meget gammel eller syg, før man kan komme til at flytte?

Det ville være rart, hvis der var nogle små attraktive boliger, som man kunne glæde sig til at flytte hen i, når man havde lyst eller fik brug for det. Boligerne til de gamle skal ikke klumpes sammen i en ældre-ghetto. Det skal være blandede bebyggelser, hvor børn og unge og gamle kan være noget for hinanden.

Ude i de helt små byer er der også behov for nogle gode ældreboliger med lidt fælles. Så kan unge overtage de store huse, og man kan måske holde liv i købmanden.

Kommunen er en jungle

De gamle går op på kommunekontoret, hvor skal man henvende sig? De bliver henvist fra den ene til den anden. Én dag får de én besked og en anden dag en anden. Hvad kan jeg få – hvorfor får naboen, når jeg ikke får noget? Hvilke kriterier skal man opfylde?

Man affinder sig, det går jo nok – selvom man f eks er frygtelig angst for at ligge alene om natten. Mulighederne for at få forbedret og isoleret huset er der ikke ret mange, der kender til. Hvor kan man få besked?

Det er ligesom om, man skal være inde i møllen, før man får tilbudene fra kommunen – og det er jo først, når man har været på sygehuset eller ikke kan klare sig selv længere. Det skulle være nemmere at kontakte kommunen, og få hjælp i tide.

De store gamle mænd har det svært

Konerne klarer sig, men det kniber for de gamle mænd, når de bliver ene. Der skulle være kurser for enkemænd, hvor de kunne lære at lave mad og klare sig selv. Det er især hårdt for mændene, når de bliver nødt til at flytte fra gården.

Hvis de kommer med i noget omsorgs- og terapiarbejde bliver de tilbudt at lave klejnt hob-

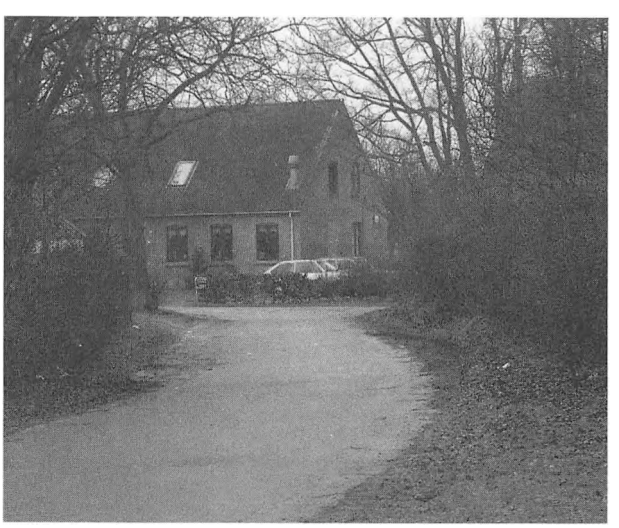

Landsbymiljø i den sydlige del af Gandrup.

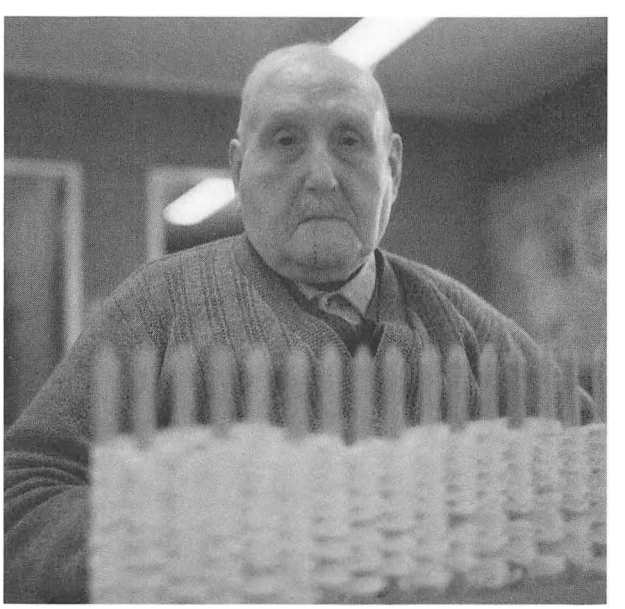

byarbejde, som de er helt uvant med og har svært ved at klare med deres store gigtstive næver og dårlige øjne.

Der skulle være en gård, hvor gamle landmænd kunne bo og deltage i gårdens drift, eller blot se på. De kunne arbejde med store redskaber og føle deres selvrespekt vende tilbage. Gladere mennesker betyder færre lægebesøg. Gården skal selvfølgelig ledes af en bestyrer. Børn og unge kan også komme der og arbejde sammen med de gamle.

Folk er glade for hjemmet

De Gamles Hjem skal lukkes – det er trist, men det er jo noget gammelt noget. Det er hyggeligt at komme der, man kender folkene, både beboerne og personalet. Det må være skønnere at bo der, end at være ene. Det ligger et dejligt fredeligt sted med have omkring og udsigt over markerne.

Hjemmet kunne ombygges og fortsat være et bosted for ældre, der kan klare sig selv. De kunne hjælpe hinanden og have glæde af hinanden. Der kunne være en vicevært – måske en efterlønsmodtager – som kunne give en hånd med. Andre i den del af byen kunne også komme der og bruge stedet.

Værestedet

De Gamles Hjem skal lukke, og noget nyt komme i stedet. Det nye skal være et godt sted, først og fremmest for de gamle, men det skal også være et aktivitetshus, et uformelt mødested for både unge og ældre. Derfor skal stedet ikke hedde ældrecenter, men Værestedet.

Midtpunktet i Værestedet er spisehuset og informationsbutikken. Her kan man falde ind, få en kop kaffe og en snak og god besked. Der er mange forskellige værksteder og måske en butik, hvor man kan købe de ting, der bliver lavet.

Værestedet er også et sundhedscenter. Her er plads til at dyrke motion og få genoptrænet de stive ben. Der er måske et badeanlæg med svømmebassin. Her holder de »hjælpende ånder« til, her kan man møde dem, og her kan de koordinere deres arbejde i Værestedet og ude omkring hos folk. I Værestedet er der rum for de, der i en periode har brug for ekstra omsorg og pleje, og »hotelværelser« til de, der er bange for at sove alene. I Værestedet er der velvære for alle!

Værestedet drives af de, der bruger det. Kommunen sørger for rammerne og så er det de, der bruger stedet og arbejder der, der finder ud af, hvordan stedet skal fungere i det daglige. Der skal være så få regler og systemer som muligt.

Værester er blevet en succes mange steder.

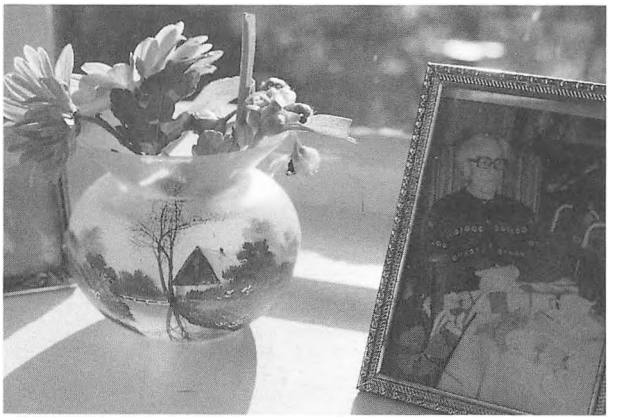

Gamle folk i Gandrup

I Gandrup snakkede vi med 6 forskellige familier.

- Et landmandsægtepar, hvor Oluf (63) er gået på efterløn og Oda (52) går til enkeltfagskurser i Ålborg. De er tilflyttere fra Vendsyssel og bor stadig på den gård, de engang købte.
- En chauffør, Søren (52), som bor sammen med sinde døtre på hans landejendom, hvor jorden er bortforpagtet. Han har altid boet i Gandrup.
- En landarbejder, Kristian (64), og Maren (60), der er hjemmehjælper. Begge er ved at gå på efterløn. De stammer begge fra egnen og har overtaget hendes forældres parcelhus.
- En dagplejemor, Elin (55), og hendes mand Gunnar (57), der tidligere var tømrermester og nu er lønarbejder i Ålborg. De er begge tilflyttere fra Nordjylland og bor ovenover det nedlagte værksted.
- En enke, Agnes (69), efter en landmand, der fra omegnen er flyttet i parcelhus. Hun er født og vokset op lige i nærheden.
- Et lærerægtepar, Ellen (69) og Jens (71), som er tilflyttere, men har levet det meste af deres voksenliv på egnen. De bor i et stort parcelhus.

Her har vi gengivet sammendrag af de sidste tre samtaler, der tydeligst belyser tre forskellige livsformer og ældreliv – lønarbejdernes liv, de selvstændigt erhvervsdrivendes og den livsform, hvor arbejdet, eller gerningen, udgør livets indhold.

I alle tre samtaler gives der udtryk for forventninger om en aktiv alderdom, men forventningerne er forskellige. Samtalerne viser, at forventningerne ikke kan indfries, sålænge mulighederne for et godt ældreliv i Gandrup er så beskedne.

Elin og Gunnar glæder sig

De kom til Gandrup i de gode tider i 60'erne, hvor de slog sig ned med en tømrerforretning. Den ligger på hovedgaden. Værkstedet er nedenunder og privaten ovenpå.

Gunnar fik skadet sin ryg, og byggekrisen i starten af 80'erne slog hovedet på sømmet. Gunnar valgte at lukke forretningen i tide, han ville ikke i løbet af kort tid sætte alt til, hvad han havde bygget op i løbet af 20 år. Nu har han et job i Ålborg, som en ufaglært lige så godt kunne udføre. Det får snart en ende. Gunnar er nu 57 år og regner med at gå på efterløn, når han bliver 62.

Elin har passet børn siden hun var 30, nu er hun 55 år. Først var det hendes egne tre, så blev hun dagplejemor. Hun passer hver dag 5 børn fra halv-syv om morgenen til halv-fem om aftenen. Elin vil gå på efterløn når hun bliver 60, og Gunnar vil ikke slutte før Elin. Løn-

nen er også bedre, når man går på efterløn som 62-årig.

Selvom forretningen er lukket står værkstedet og alle maskinerne stadig nedenunder. Gunnar går og laver småting til familien. Andre kunne måske også have glæde af det – hvad med, at der blev et værksted for unge og gamle? Kommunen kunne leje det, og så kunne Gunnar gå og vise folk til rette og lære fra sig.

De har meget kontakt med folk i det daglige. De går til gymnastik og badminton, og Gunnar spiller både trompet og violin. De er også med i Borgerforeningens arrangementer og spiller dilettant. Elin og Gunnar holder meget af at gå ture, og i sommerhalvåret tilbringer de meget fritid i sommerhuset. Rejser er deres store lidenskab. De drager afsted flere gange hvert år, ofte sammen med familie og venner.

Når Elin og Gunnar går på efterløn vil de gerne flytte til et mindre hus på 100 m^2, naturskønt i udkanten af en by. De vil meget gerne fortsætte med at tage ud at rejse. De vil ud at opleve noget. Gunnar ser frem til at dyrke musik på amatørbasis. Det ville være fint, hvis der var et aktivitetshus, hvor man kunne spille sammen i et lille orkester.

Elin og Gunnar kunne ikke tænke sig at komme på plejehjem – så hellere beskyttede boliger omkring et døgncenter, hvor der også er aktivitetsrum og værksteder.

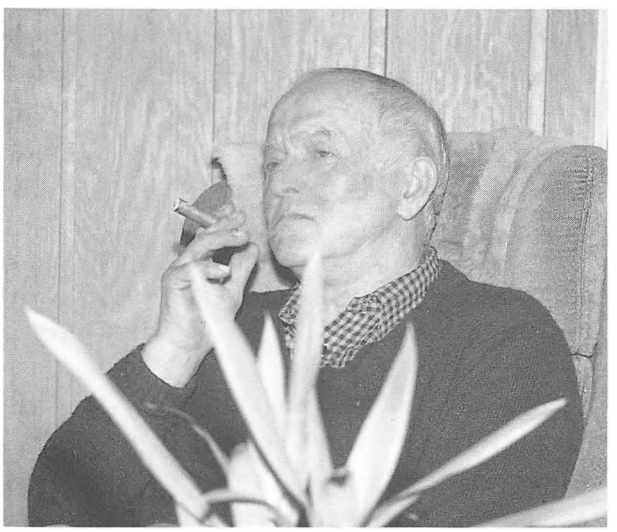

Agnes har familien omkring sig

Agnes og hendes mand flyttede fra gården, da hun var 60. Datteren og svigersønnen ville gerne overtage gården for at opdrætte heste, så de solgte gården og flyttede i et nyt parcelhus i Gandrup for 9 år siden. Det var Agnes glad for. Manden fortsatte med at køre ud til gården to gange hver dag, for at passe landbruget og hestene, men så døde han pludselig.

Agnes flyttede ind på svigermoderens gård som 25-årig. Bedstefar'en boede i et lille hus ved siden af. Der var pige og 2 karle på gården, så de var 10 til spisning hver dag. Det gik godt nok at være sammen med svigermor. Men i dag er Agnes helt sikker på, at man ikke skal bo for tæt sammen. Det er rart at bo i noget, der er ens eget. Der bor unge og ældre omkring, og hun snakker tit med naboen over hækken.

Agnes har familien og ser stadig sin gamle omgangskreds i Holtet og Gåser så det er ikke altid, der er tid til nyt. Hun har været med i bestyrelsen i Husmoderforeningen i 23 år. Der er foredrag, demonstrationer og besøg på fabrikker og andre udflugter. Agnes er stadig med i kortklubben, også efter at manden er død, og så er der strikkeklubben. En gang om måneden er der menighedsmøde i præsteboligen, hvor der er foredrag og sang.

Agnes cykler omkring, når hun skal besøge venner og bekendte og give et nap med. I sommer malede hun alle vinduerne på gården. Og så passer hun børnebørnene en gang imellem

og kigger til mor'en på plejehjemmet en eller to gange om ugen.

Boligen er praktisk nok, også til en pensionisttilværelse. Der er ganske vist to stuer, men den ene kan lukkes af. Agnes regner det for småtterier at få fjernet dørtrin, hvis det bliver nødvendigt.

Agnes er tilfreds, er ikke bange for at bo alene, og har det økonomisk godt. Børn og børnebørn sørger for, at hun ikke får lov til at falde hen. Agnes er 69 år nu.

Ellen og Jens underviste hele byen

Ellen og Jens flyttede til Gandrup i 1970. De havde da været lærerpar på skolen i Øster Hassing – nabobyen til Gandrup, fra 1946 til den blev lukket i begyndelsen af 60'erne. Ellen og Jens boede i lærerboligen i sidefløjen. Barnevognen stod ude i skolegården, så Ellen kunne godt være både husmor og lærerinde. Det var stadig således, at læreren blev inviteret med til fester og begravelser. Han sad overfor præsten, og det forventedes, at han holdt tale.

Derefter blev Ellen og Jens lærere på skolen i Gandrup. De har undervist og kender næsten alle, som i dag er unge i byen og dens opland.

Der blev indført nye metoder, og der var unge, der trængte til at få arbejde, så i 79 valgte Ellen og Jens at gå på pension, som 62- og 64-årige. Det var svært at få hul på pensionisttilværelsen. De savner stadig samværet med kolleger, men der er et godt naboskab på vejen, og de ser en del til en anden pensioneret lærer. Ellen og Jens rejser en del både til udlandet og rundt omkring i landet for at besøge børnene. De har også været på højskole flere gange. De holder meget af at komme til koncerter og gå i teatret inde i Ålborg.

Jens er stadig kirkesanger i Øster Hassing, det har han været i mere end 40 år. Han holder opsyn med kirken og kirkegården og forrige år skrev han et jubilæumsskrift for kirken i anledning af 100-års jubilæet.

Jens tager ud og holder foredrag for pensionister, i konfirmandstuen, i hallen og på plejehjemmet. Foredragene handler om Martin

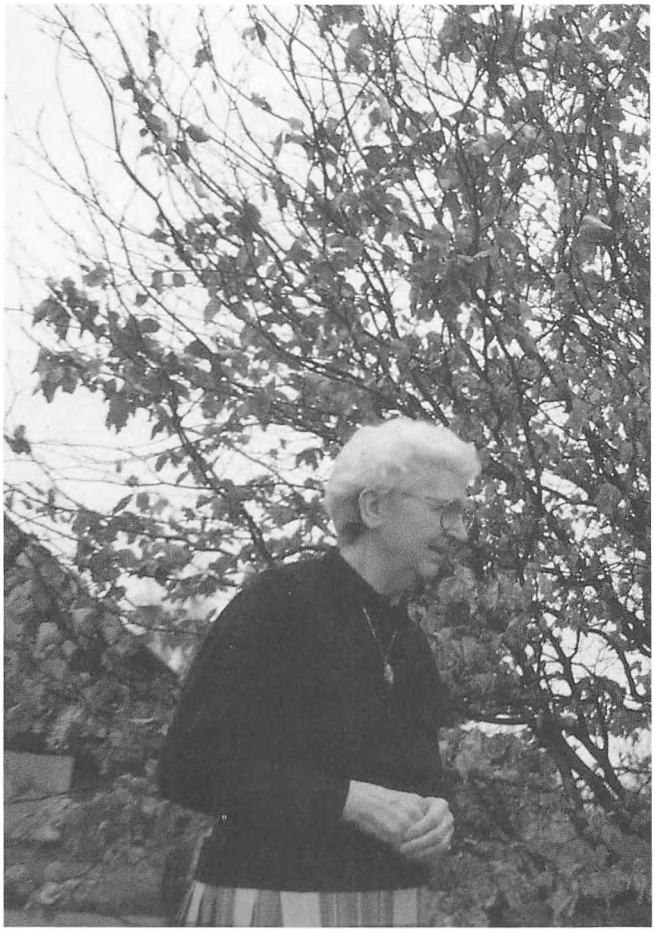

Luther, statsminister I. C. Christensen og om nordisk mytologi. Når han læser op, er det for at underholde og fornøje.

Ellen og Jens er 69 og 71 år nu, de bor i et stort dejligt hus, som de selv har givet skitse til. De kan godt klare både huset og den store have, og de har ikke lyst til at tænke på, hvad der skal ske, hvis kræfterne lidt efter lidt aftager. De mener, der skal være mulighed for at bo så længe i eget hus som muligt evt med noget hjælp fra kommunen.

Hvis den dag skulle komme, så kunne de godt tænke sig en lille beskyttet bolig, hvor man kan være sig selv. Og så skal der være et center i nærheden, hvor man kan gå hen. Men i øvrigt er Jens mest optaget af historie og fortællinger, og har planer om at skrive sine livserindringer og genfortælle de historier, som hans forældre og bedsteforældre har fortalt.

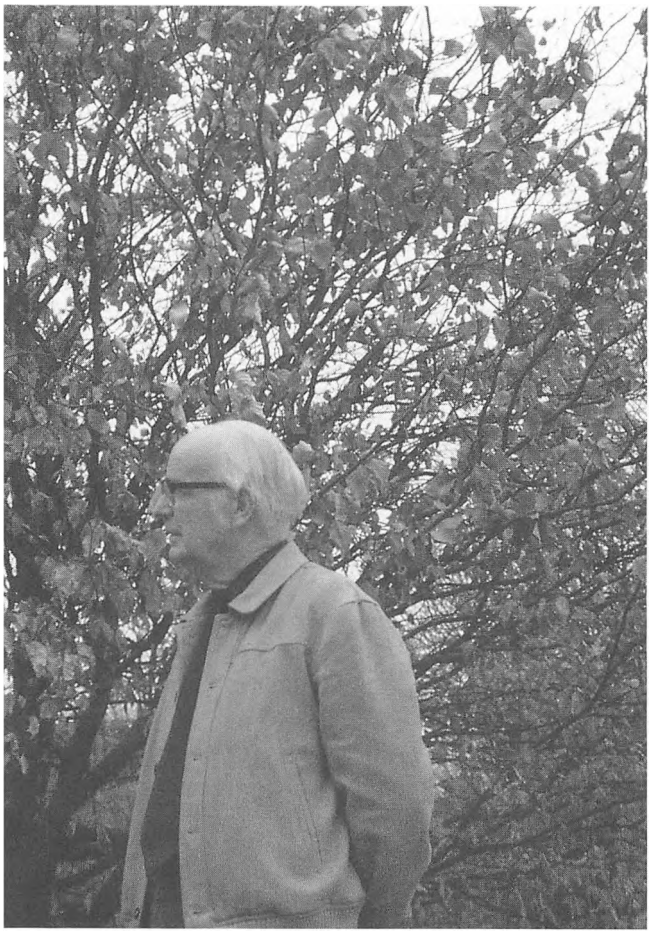

Gamle er ikke ens

De tre interviews repræsenterer forskellige typer ældreliv, forskellige livsformer.

Elin og Gunnar kan stå som repræsentanter for lønarbejderlivet, hvor fritiden er meget væsentlig som kontrast til arbejdet. Det er nok så meget fritiden, der fylder og giver livet mening. Pensionisttilværelsen bliver attråværdig, som en absolut udvidelse af fritidslivet. Aktiviteterne kan vokse i omfang og intensitet. Som folk med fritidsvaner repræsenterer Elin og Gunnar den nye ældregeneration, der går ind i pensionisttilværelsen med en god del energi i behold og med krav og ønsker om akvivitets- og udfoldelsesmuligheder sammen med andre.

Agnes er den rodfæstede landbokvinde. Hun repræsenterer de selvstændiges livsform, hvor arbejde og familieliv udgør en helhed. Hendes aktiviteter er ikke fritidsaktiviteter, men forskellige samværsformer i det lokale landlige univers, hun er centrum i. Praktiske gøremål, samvær i familien og med venner hænger uløseligt sammen. Man er nyttig og bekræfter hinandens nærvær og betydning. Pensionisttilværelsen adskiller sig ikke væsentligt fra den foregående del af tilværelsen.

Når Agnes en gang får brug for hjælp er det afgørende, at hun kan blive boende og få hjælp, der hvor hun altid har været.

Kommer der alt-favnende kvinder efter Agnes, der ligesom hun altid er parat med en hånd – eller må det offentlige tage over, når Agnes slipper?

Lærerparret Ellen og Jens kan stå som repræsentanter for den livsform, hvor arbejdet er en livsgerning. Arbejdet eller gerningen har været udgangspunktet og målet både for deres egne individuelle aktiviteter og relationerne til det omgivende lokalsamfund. Profession og personlighed smelter sammen.

Overgangen til pensionisttilværelsen bliver et voldsomt brud, ens diskussionsforum og tilhørerskare forsvinder, man bliver ingenting, selv om man stadig er. Jens er den aktive pensionist, kunne give endnu mere, hvis der var et lokalt forum, hvor han og andre pensionister kunne organisere og nyttiggøre deres ressourcer.

Gamle folk har meget at give

Alle samtalerne tegner billeder af aktive mennesker med lyst og kræfter til at bruge deres fritid. De vil også gerne yde noget, også sammen med andre, men mulighederne i Gandrup er små. Familie- og nabokontakter er svage, eller svindende. De organisatoriske og lokalemæssige rammer er ikke indrettet på en aktiv ældregeneration og de boliger og den hjælp, som de om nogle år får brug for, findes ikke.

Ressourcer og forslag i Gandrup

Lokalgruppens arbejde viste, at der ikke var overensstemmelse mellem kommunens planer om at erstatte De Gamles Hjem med et nyt ældrecenter og de lokale ønsker. Arbejdet viste også, at der i Gandrup findes menneskelige ressourcer, som kan komme til at spille en vigtig rolle både i den konkrete planlægning og i at få en række aktiviteter i gang, når rammerne er i orden.

Men det var også tydeligt, at interesser og ønsker er så forskellige og de sociale netværk så ufuldstændige, at kommunen må gå aktivt ind i at støtte de lokale kræfter i at videreudvikle ideer og forslag, så de kommer til at svare til de forskellige behov.

De mennneskelige ressourcer

Lokalgruppen i Gandrup havde lokalkendskab, fantasi og kreativitet, som kom til udfoldelse omkring det fælles projekt. Det tyder på, at der findes engagerede, aktive mennesker, som er parat til at gøre et stykke arbejde og som gerne vil fortsætte, hvis de får lidt støtte fra kommunen. Især hvis de har tillid til, at der udvikles en dialog, hvor deres forslag tages alvorligt.

Den pensionerede tømrer, gårdmandskone og lærer kan hver på sit område noget særligt og vil gerne lade andre få glæde af disse ressourcer. Det tyder på, at der findes pensionister, som sammen med andre vil kunne opbygge aktiviteter, hvis der i lokalsamfundet skabes rammer og betingelser.

De sociale netværk er skrøbelige

Der er store forskelle mellem tilflytterne og de rodfæstede, og mellem folk med forskellig livsform. Især landbrugere, både nuværende og tidligere, indgår i et fællesskab, som bygger på familien på tværs af generationsskel. Det er overvejende i Gandrups landdistrikter, disse familienetværk er forankret og de er meget sårbare overfor det generationsskifte, som landbruget er inde i.

Lønarbejdere og funktionærer, og det er overvejende Gandrups tilflyttere, har svage familierelationer. De støtter sig i høj grad til kernefamilien og til forenings- og organisationslivet.

Foreningslivet følger tilsyneladende skellene mellem tilflyttere og rodfæstede, mellem unge og gamle. Idrætsforeningerne er rammen om tilflyttere og unges fritid, klubberne om den ældre generations mere stilfærdige sysler. Spørgsmålet er, om de aktive idrætsfolk kan og vil lægge kræfter i et samarbejde med f eks pensionistforeningen.

Umiddelbart ser det ikke ud til, at erhvervslivet har ressourcer. Hvis erhvervslivet i fællesskab forsøgte at gøre det attraktivt for andre erhverv at slå sig ned i Gandrup, ville også andre initiativer kunne nyde godt af indsatsen. Brugsen og posthusets flytteplaner er en »indirekte« ressource, hvis de kan indgå i et byggeri med værested, ældrecenter mv.

De materielle ressourcer

Lokalgruppen kunne pege på lokaler, der stod tomme eller kunne bruges til noget andet, på veje, der kunne bygges om eller forbedres og på friarealer, der kunne bruges på andre måder.

De Gamles Hjem står om kort tid tomt og er en vigtig brik i det videre spil. Som kommu-

nalt ejet bygning kan hjemmet i princippet stilles gratis til rådighed, og det ligger godt i forhold til de omkringboende gamle.

I en del af Gandrups ældre villaer bor der gamle mennesker. Nogle af husene er store og upraktiske og ville kunne opdeles i mindre, ældreegnede boliger. Det forudsætter kommunens aktive medvirken. Der findes tomme værksteder og butikker. Nogle af dem er lige til at tage i brug, andre skal bygges om før de kan anvendes som små akvivitetssteder i byen. Kan de lejes eller opkøbes for at komme i spil?

Skolens lokaler står ubrugt i nogle perioder og timer og kan anvendes til andre formål. Det kunne måske ordnes ved lidt fælles planlægning mellem skoleinspektøren og de, der har brug for lokalerne?

Nogle veje er meget lange og forblæste, men også så brede, at der er plads til beplantning, bænke og hvilepladser undervejs. Der er stadig mulighed for at lægge stier i havernes bagskel, og der kan laves smuthuller mellem parallelveje, så man kan blive fri for at gå lange omveje. Der er flere muligheder for at indrette byen på de gåendes og langsommes betingelser.

Midt i Gandrup findes idrætspladsen og et endnu ubebygget areal bregnet for ældrecenter og boligbyggeri. Hvis lokalplanen for området ændres lidt, vil en stor del af lokalgruppens ideer kunne virkeliggøres her. En del af de ældre villaer har meget store baghaver. Her kan der opføres centralt beliggende mindre boliger – hvis de planlægges meget omhyggeligt.

De konkrete forslag

Ideerne og ønskerne som lokalgruppen og de gamle gav udtryk for blev sammenfattet i nogle få, konkrete forslag.

»Seniorgårde«
På landet indrettes landbrugsbygninger til fællesskabsbetonede boliger for ældre, som ikke ønsker at flytte til Gandrup og som samlingssted for de omkringboende.

De Gamles Hjem som ældreboliger
I den gamle landsby i Gandrup ombygges De Gamles Hjem til små boliger for ældre og indrettes som aktivitetssted for de omkringboende. Samtidig bliver stedet udgangspunkt for den lokale hjemmehjælp og for pensionisternes gensidige hjælp med pasning af hus og have.

Et »værested« for alle
Midt i Gandrup bygges der et værested, et akvivitetshus og servicecenter for alle i byen. Mødelokaler, spisehus, værksteder, idrætsrum, butikker, posthus, sundhedscenter med svømmesal, ældrepleje og -omsorgslokaler indgår i et sammenhængende anlæg, som kan bygges i etaper.

Nye småboliger for alle
I tilknytning til værestedet bygges nye mindre boliger for både unge og gamle.

»Støttepunkter«
Forskellige steder i byen indrettes tomme lokaler til små aktivitets- og mødesteder, måske som værksteder og som støttepunkter for hjemmehjælp og hus- og havehjælp.

Veje og stier til de langsomme.
Byens forskellige aktivitetssteder forbindes med sammenhængende stier og veje, som er indrettet med hvilepladser og belægninger og beplantning, som svarer til de langsommes behov. Byen bliver samtidig smukkere.
Hvis blot nogle af disse forslag skal virkeliggøres er det nødvendigt, at politikere og forvaltninger samarbejder på tværs af sagsområder og sektorer. De lokale ressourcer og viljer findes, men de kommer næppe i spil, med mindre kommunen tager initiativer for at organisere og koordinere lokale og offentlige ressourcer, er villig til at stille kommunale planer i bero mens dialogen foregår, – og er indstillet på at ændre planerne.

Udkantbyen Hou

Lokalgruppen i Hou bestod af
- fiskerkonen, der er dagplejemor
- politimanden, tilflytter og aktiv med at få det ny klubhus op at stå
- husmoderen, der er besøgsven for gamle
- lærerinden fra skolen i Hou
- enken, der er pensionist og frivillig hjælper for de gamle
- revisoren, der er aktiv i borgerforeningen.

Gruppen arbejdede med stor ildhu og var initiativrig, til tider utålmodig ved udsigten til, hvor længe det ville vare før gruppens ideer kunne omsættes til virkelighed. I sin sammensætning var gruppen nok mere repræsentativ for sit lokalsamfund end gruppen i Gandrup – men det var i kraft af dens mange og direkte kontakter i det truede lillesamfund med dets tradition for at stå sammen.

Livet i Hou

I Hou by bor der godt 500 mennesker, i Hou skoledistrikt ca 700, hvoraf ca 100 er pensionister. Der er ca 185 huse, hvoraf de fleste er af ældre dato. Mange af dem er ret små, selvbyggede fiskerhuse med udhus i den store baghave. Der er opført 6 kollektivboliger.

Der er en lille havn - skole, idrætsplads og flere dagligvarebutikker ligger spredt i de venlige, lidt uregelmæssige gader. Butikkerne overlever på turisterne fra de store sommerhusområder nord og syd for byen.

Hou
Fællessteder i byen

Udvikling i Hou befolkningstal	1985	1995	Tilvækst i perioden
I alt	763	810	47 6%
Yngre/ældre 60-74 år	126	130	4 3%
Gamle 77-99 år	52 } 23%	56 } 23%	4 8%

Kommunens prognose siger at Hou til 1995 får en vækst på ca 50 personer. I modsætning til Gandrup bliver det ikke dem over 60 år, der står for væksten. Hous ældrebefolkning er stabil.

Lille og livlig

Hou er et lille samfund i det fjerneste hjørne af kommunen. Selvom fiskeriet og landbruget er på retur, er der liv i byen. Mange unge Houboere vender tilbage, når de har fået uddannelse og familie, og en del tilflyttere har også slået sig ned i Hou. Der er et dejligt miljø, skov, natur og en halv times kørsel til arbejdspladserne i de større byer. Der er skole med 6 klasser, dagligvarebutikker og gode rutebilforbindelser til nabo-byerne, så man klarer fint hverdagen.

Men Hou er ikke med i kommunens planer, og det skaber uvished om fremtiden. Houboerne synes byen skal have status som lokalcenter, så de ikke bliver glemt, og fremfor alt, at de bliver sikret udviklingsmuligheder og kommunal service fremover. De vil være med til at forme deres egen fremtid og have ordentlig indflydelse på det, der sker.

Vi er vant til at klare os selv her i Hou

»De er sære, Hou-boerne«, siger man ude omkring. De holder sammen, det har de altid været nødt til for at klare sig.

Fiskerne byggede selv havnen lige efter krigen. Sognerådet syntes ikke fiskerne i Hou skulle have havn. I løbet af de senere år er fiskeriet uddødt, men nu bygger det offentlige en flot marina – til turisterne. Skolen har været truet med lukning mange gange, men Houboerne har insisteret på deres skole, senest i forbindelse med kommuneplanlægningen. For et par år siden gik foreningerne sammen om at bevare forsamlingshuset. De samlede penge sammen og organiserede arbejdshold, men

kommunen solgte det lige for næsen af dem. Nu er de i gang med at få bygget et nyt klubhus, og det ser ud til at lykkes.

De »indfødte« og tilflytterne finder sammen og slås for deres fælles sag – at bevare Hou og give den nyt liv. I Hou praktiserer man »selvforvaltning« på en vis måde, men det koster utrolig megen stædighed og energi. Det ville være rart, om der var bedre kontakt til kommunen, så man samarbejdede fremfor at slås – hjælp til selvhjælp.

Man hjælper hinanden

Fællesskabet og hjælpsomheden i familierne og mellem naboerne lever endnu i bedste velgående, men hvor længe? Det er truet, fordi forudsætningerne forsvinder. Fiskeriet er forsvundet og der er kun rester af fællesskabet omkring net og garn tilbage.

Det er de midaldrende kvinder, der er nøglepersoner i det lokale fællesskab og daglige omsorg. De ser til deres gamle, passer børnebørnene, steger æbleskiver og holder kaffemaskinen i gang. Men kommer der nogen efter dem? De kommende år bliver en følsom overgangssituation, hvor behovet for omsorg vokser. Hver fjerde Hou-bo er over 60 år, der er 50 enlige kvinder. Kan det offentlige træde hjælpende til, uden at slå noget i stykker, men tværtimod støtte den lokale hjælpsomhed og omsorg i familierne og blandt naboerne?

Skolen er det lokale kulturcenter

Skolen er fyldt med liv og akviviteter – helt til bristepunktet. Her holder by-orkesteret og sangkoret til. Der er ungdomsklub og fritidsundervisning. Kommunens omsorgs-hyggeeftermiddage foregår i biblioteket, men pladsen er alt for knap, når man gerne vil være flere, end der er plads til mellem bogreolerne. Der kan ikke vises film og holdes foredrag. Man savner virkelig husrum og et sted, hvor man kan samles omkring uformelle akviviteter.

Kurserne på skolen er mest for kvinderne og ret traditionelle. Det ville være godt med lidt mere oplysende kurser, også kurser som mænden havde lyst til at gå til. Men det kniber at nå op på de autoriserede holdstørrelser. Der skulle være nogle særlige regler for de små samfund.

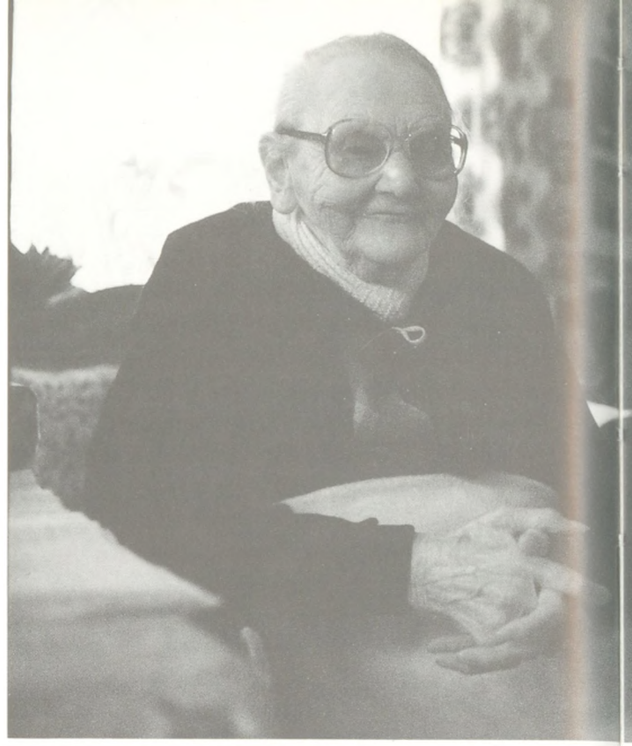

Samarbejde

Hou-boerne vil gerne være med til at finde ud af, hvordan de kan arbejde sammen med kommunen om at forvalte det lokale service- og omsorgsarbejde. Det ville være godt, hvis der var et sted, hvor kommunens hjælpere og de lokale kunne mødes og finde ud af, hvordan de kan supplere hinanden. De »professionelle« kan rådgive de lokale, og de lokale ved, hvor skoen trykker og kan hjælpe de »professionelle«, med at finde ud af hvordan opsøgende og forebyggende arbejde kan gribes an i deres lille samfund.

De brune konvolutter

De gamle mærker ikke meget til kommunens hjælp. Kommunen er mest til besvær. Med jævne mellemrum kommer posten med en af disse hersens brune konvolutter. Det er som regel skemaer, der skal udfyldes. De spørger om så meget. Det er sjældent, de skriver og fortæller, hvad de kan tilbyde. Kommunen kunne lære noget af bankerne. De har filialer i Hou, hvor man kan gå hen og få råd og vejledning. Man kender efterhånden hinanden, det er nemt at få ordnet tingene.

Lokalt informationskontor?

Det ville være godt, om der var et lokalt informationskontor, hvor man kunne snakke med en fra kommunen og få information og rådgivning om mulighederne for hjemmehjælp, boligforbedringer, tilskudsordninger, osv. Kommunerådgiveren ville efterhånden få et godt kendskab til Hou og vil kunne komme til at fungere som sendebud mellem byen og kommunen. Informationsstedet kan drives i samarbejde mellem kommunen og folk i Hou. Udover kommunerådgiveren kan der også på skift være kyndige Hou-boere.

Det er værre end døden...

De er seje, de gamle i Hou, de bliver hellere boende hjemme og klarer sig på en eller anden vis fremfor at risikere at komme på plejehjem i den anden ende af kommunen. Ikke fordi de har noget imod plejehjemmene, de vil bare ikke væk fra Hou, havet og de gamle naboer.

Et mini bo- og plejested?

Der skulle være nogle gode små boliger, et bette plejested, at flytte hen i, når det gamle hus bliver for besværligt. Lokalgruppen har lavet forslag til et mini bo- og plejested, der skal ligge centralt i byen, bygget ind i den eksisterende bebyggelse – ikke splinternyt på en mark uden for byen.

Mini bo- og plejestedet består af 5–6 ældreboliger, 4 plejeboliger, en personalebolig, bygget op omkring et fælleshus med opholdsstue, køkken, vaskerum, gæsteværelse, sundhedsværelse og informationssted. Det skal være et godt og trygt bo- og plejested for dem, der bor der, og det skal være et åbent sted for alle ældre i Hou. Det kunne bygges og drives af kommunen og Houboerne i fællesskab.

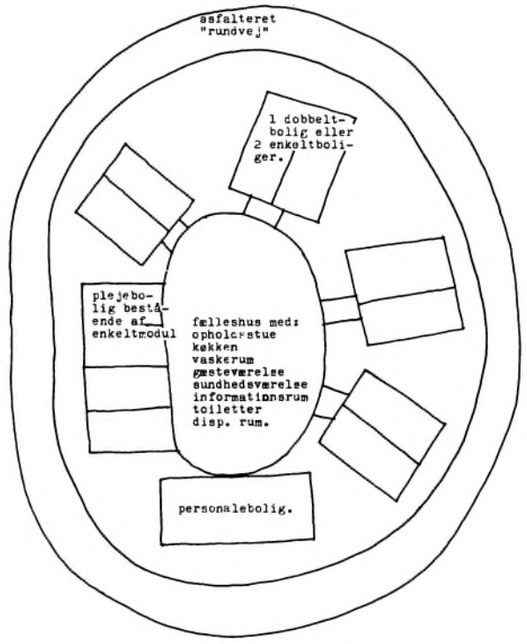

Lokalgruppens første skitse til boliger omkring et fælleshus.

Gamle folk i Hou

I Hou snakkede vi med 5 forskellige familier.

- En pensioneret arbejdsmand, Svend (74), og hans kone, Jane (65). De er opvokset på egnen og bor i eget hus med et barnebarn som nabo.
- En pensioneret kontorfunktionær (71) og hendes mand (72), der er pensioneret politimand. Hr. og fru Bonderup er tilflyttere fra Ålborg og har bygget sig et hus i Hou.
- En pensioneret hjemmehjælper, Dora (60) og hendes mand, Edward (70), der er pensioneret fisker. De er begge fra Hou og har selv bygget huset, de bor i.
- En enke, Mette (67), der indtil for nylig har haft mange slags arbejde. Hun og den afdøde mand er ud af lokale fiskerfamilier, og hun bor i sine forældres hus.
- Et landmandsægtepar. Grethe er 55 og Hans er 61. De driver et mindre landbrug ved Hou. De er opvokset på egnen og tilflyttere fra Hals.

Her har vi gengivet sammendrag af de sidste tre samtaler, der tydeligst belyser det kontaktnet og de aktiviteter, der som levende tradition fungerer og udspiller sig mellem familie og naboer i lokalsamfundet Hou.

Dora og Edward er slidt op

Edward var fisker ligesom de andre mænd i familien. Det var hårdt at sejle ene ud. Han blev slidt op og måtte gå på pension som 63-årig. Det har taget år at finde ud af at være pensionist.

Nu går det meget godt. Edward har fundet en daglig rytme. Han hjælper familien med det grove, pudse vinduer, banke tæpper og småreparationer. Det er ikke til at finde ud af dagen, når der ikke er noget at stå op til. Før skulle han jo på havet, når vejret var til det. Det kunne han aldrig finde på nu. Der er ikke noget at komme efter, fisken er væk. Edward vil være nyttig, ikke bare lave ting for tidsfordriv.

Edward trækker i arbejdstøjet og viser rundt på havnen – stolt. Den byggede han og de andre fiskere med deres egne næver, selvom de fik nej fra de store i sognerådet. Nu bygger kommunen marina til turisterne – moler med el og fine huse, der mangler ikke noget. Fiskerbådene ligger ved molen, det er ikke tit, de sejler ud. Edward har solgt sin til ungdomsklubben.

Der er ingen fiskere mere i Hou, jo – mange af sønnerne er fiskere, men de fisker fra de store havne og kommer kun hjem til konen og familien, når det er dårligt vejr. Der kan godt gå mange uger. Konerne tager også på arbejde langt væk og kommer hjem hen under aften.

Der er så tomt nu, siger Edward. Der er ingen fisk i havet mere, og ingen fugle i luften.

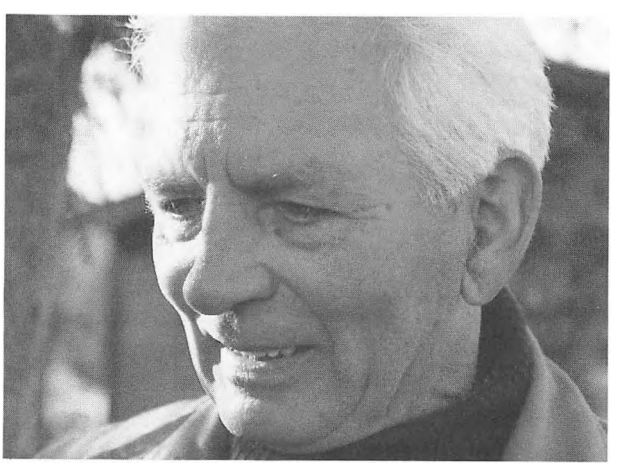

Før kunne man se den hvide havbund, nu er det et gråt dynd.

Dora gik hver dag på havnen og rensede garn. Hun havde barnevognen med. Hun har været hjemmehjælper i mange år. I starten var hun hos nogle få, det var hyggeligt. Efterhånden skulle hun nå rundt til flere og flere, det var træls. Dora valgte så hellere at gøre rent på skolen, men det var også hårdt, og hun måtte give op for 2 år siden.

Nu passer hun børnebørnene. Der er nok at se til, når de unge er væk. Fritid er der ikke så meget af – familien fylder tiden.

De første 20 år boede Dora og Edward rundt omkring hos familien. Nu bor de i et dejligt lille træhus, som de byggede på et hjørne af tantens grund. Dora og Edward holder øje med at rullegardinerne kommer op til tiden og hjælper den gamle tante.

Huset er lidt småt. Køkkenet er for lille, når der er familiesammenkomster. Hvis en af dem skulle komme til at sidde i kørestol, er det ikke rigtig til at komme omkring. Badeværelset vil være et problem.

Dora og Edward har ingen planer for alderdommen – selvom de nu er 60 og 70 år. Det vigtigste er ikke at skulle udenbys på plejehjem. Hvis man bliver ene kunne Dora og Edward måske godt tænke sig at flytte ind i en beskyttet bolig.

Stuerne er Doras domæne. Edward har det bedre udenfor. Her har han sine steder. Der er en stor køkkenhave, hvor Edward dyrker mere end de selv kan spise. Under granerne er der læ, her hænger garnene og redskaberne. Vaskehuset er lille, men stort nok. Her er plads til alt det brogede, det der ikke ser ud, men er.

Mette giver altid en hånd

Mette har altid været ved de gamle. Da hun var lille pige flyttede hun hen og sov hos sin farmor, som var blevet syg, og var bange for at være alene. Senere hen, da Mette var blevet gift, flyttede hun og manden ind hos svigerforældrene, for at hjælpe dem, da de blev syge og gamle. De boede sammen i 7 år. Det gik fint – »sådan var det da bare«.

Som alle andre kom Mette ud af skolen efter 7. klasse. Hun har aldrig fået nogen uddannelse, men taget de jobs, der nu var. Hun har en broget karriere: Pillet ben af hos slagteren, hjulpet til ved fester, haft kartofler på part, arbejdet i mosen, haft job først på telefoncentralen, sidenhen på posthuset. Nu har hun sæsonarbejde på et pelseri, og så dyrker hun et stykke jord. Alt har hun klaret samtidig med, at hun hjalp manden med garnene, når han kom hjem fra fiskeri. Og så har hun selvfølgelig også sørget for børnene. Hun har kun fået 2, hun havde en skræk for at få mange børn og være fattig.

Mette blev folkepensionist lige netop den dag, vi besøgte hende. Det grinede hun meget af – det kommer vist ikke til at ændre meget ved hendes hverdag.

Mette har kalenderen fuld med aftaler og arrangementer. Hun er med i sangkoret, som rejser ud og underholder en gang imellem. Hver 14. dag går Mette til kommunens hyggeeftermiddage henne på skolen. Der blev hun i øvrigt valgt ind i kontaktudvalget – pensionisternes talerør til kommunen. Og så er der strikkeklubben og møderne i Missionsforeningen. I det hele taget har de megen glæde af hinanden i Hou. Hun kunne nu godt tænke sig, der kom nogle oplysningskurser til byen.

Mette er stolt – uden for holder en bette flot rød bil. Hun kunne da være foruden, men det er nu rart lige at kunne tage et smut. Hun giver besked rundt omkring, når hun skal afsted, så der er som regel altid nogen med, når hun tager turen ind til Ålborg. Det er meget billigere at handle ind i det store OBS-supermarked, men til daglig handler hun da hos Brugsen og Garni i Hou.

De andre gamle sender tit bud efter Mette. Hun er så god til alt det med papirer. Det er især, når der kommer brev fra kommunen, de kalder på Mette. Så hjælper hun med at forklare, hvad det er kommunen vil, og giver et nap med at udfylde skemaerne og gøre regnskaberne op. »Det er nu skrapt, at kommunen sender brev og be'r om en hel masse opgørelser, lige efter en gammel kone er blevet alene og er trist og har nok at se til.« Hvis Mette skulle leve et nyt liv ville hun måske være sagfører eller sådan noget med det offentlige.

Mette bor godt. Et bette hus, som hendes forældre byggede i 1912. Der er stue, soveværelse og køkken, lige hvad hun trænger. Mette har forbedret det lidt gennem årene. Væggene er blevet isoleret, en ad gangen. Der er kommet nyt tag på og køkkenet er også blevet fornyet. Det eneste problem er, at hun får kolde fødder om vinteren, men så tager hun noget mere tøj på.

Mette har ikke tænkt på at flytte – jo èn gang, en vinterdag, da fyret strejkede og hun ikke kunne få fat i montøren. Mette er ikke bange for at bo alene, man skal bare kunne underholde sig selv. Og så er der naboen, han giver et nap med. Han har også tilbudt Mette, at hun sagtens kan få en plads »i revnen« næste gang fyret strejker.

Mette håber, at hun kan have et godt helbred og klare sig selv. Hvis der skal laves noget, skal det være til dem, der virkelig trænger til det – de ensomme og de handicappede. Mette synes, det ville være en god idè at opføre et bofællesskab i Hou, med små selvstændige boliger grupperet omkring et fælleshus med bl a lægehus.

Hans og Grethe vil gerne bytte

Hans og Grethe købte gården for 25 år siden. Den var på 35 tdr land, og der var hest, køer og grise. De regnede med, at de skulle have en karl og evt en pige. Men udviklingen ville det anderledes, de har aldrig haft hjælp, andet end fra børnene. Nu er gården dobbelt så stor, og de har lagt om og valgt at koncentrere sig om opfedning af grise – 1600 om året. Det foregår efter helt moderne metoder, i SPF-stalde. Men grisene kan nu godt høre forskel på, om det er Hans eller Grethe, der er på vej. De råber mest op, når det er Grethe.

Grethe passer grisene, og ellers er der ikke det store arbejde ved driften af gården. Grethe er dagplejemor for sine to børnebørn, der bor inde i Hou. Det er både hun og børnene glade for.

Hendes mor bor i et lille hus på landet, hun er ved at være gammel og lidt senil, så Grethe

har en del at se til med at passe på hende. Grethe oplever problemerne ved at »bo hjemme længst muligt« på nært hold. Det er ikke nemt at være datter i den situation, og Hans og Grethe ville allerhelst have, at Grethes mor kom på plejehjem, men hun vil ikke.

En gang imellem har Grethe lidt tid til sig selv. Hun kommer i Husmoderforeningen, og en gang om ugen synger hun i Hals sangkor. De har været i Norge nogle gange og synge – så må Hans passe sig selv.

Hans er med i 5–6 bestyrelser der på egnen og det sker, at han er til møde hver eneste aften i ugen. Grethe synes han skal tackle af, men det er også svært. Hans har været med til hele udviklingen i landbruget, hvor alting bliver koncentreret på få hænder. Hans kæmper de smås sag og arbejder for en liberalisering af landbrugsloven, så de små gårde fortsat kan eksistere som deltidsbrug.

Der var engang – et arbejdsfællesskab. Før i tiden hjalp de hinanden på gårdene der omkring og var fælles om flere ting. 2–3 gårde gik sammen om at høste, tærske, ensilere og køre hø. De hjalp også hinanden, når en var syg. Nu er der traktorer på alle gårdene, og hver klarer sit.

Tidligere mødtes de rundt omkring på gårdene, fik et spil kort og gik en tur ud i staldene. Det sker ikke mere, staldene er lukkede. Der er blevet længere mellem folk, de fleste er deltidsfolk. Man ser ikke så meget til hinanden. Der følger ikke lykke og fællesskab med udviklingen.

Hans' plan er at blive ved til pensionsalderen og så sælge det hele. Han vil ikke rage ned lidt efter lidt – alt det han har bygget op. Men kan man få nogen til at overtage gården? Udviklingen er løbet fra den. Efter nutidig målestok er den for lille, fortjenesten ved bruget kan slet ikke forrente gårdens værdi.

Grethe er ikke glad ved tanken om at skulle flytte. Hun vil hellere blive, og så indrette sig lidt mere bekvemt, men Hans er ikke meget for at investere, selvom Grethe i mange år har ønsket sig et soveværelse mod syd.

De går og håber på, at sønnen vil overtage gården og drive den på deltid. Men det er ikke sikkert, han vil det, konen er ikke meget for at komme ud på landet. Det kunne ellers passe fint, så kunne de bytte med sønnen og flytte ind i hans moderne parcelhus inde i Hou. Når de skal flytte, vil de ikke i pensionistbolig.

Hans' far var med til at bygge det gamle alderdomshjem i Hals. De mener, der er behov for plejehjem, eller noget andet i Hou. Der er så mange enker i byen – selv håber de at holde længe.

I Hou står de sammen

De tre samtaler har mange fælles træk på trods af forskelle i erhverv og alder. De fem personer der fortæller, er alle opvokset i Hou eller på egnen og har tætte og daglige kontakter med den omkringboende familie. Det gælder også venner og naboer. De har alle en baggrund i landbrugs- og fiskermiljøet, de repræsenterer den selvstændigt erhvervsdrivendes livsform. De er i høj grad selvhjulpne, men regner også med at få hjælp fra familie og venner, når de ikke mere kan selv. Og ingen af dem kan forestille sig et ældreliv uden for Hou.

Dora og Edward er mærket af hårdt, fysisk slid. Men det, der har taget hårdest på Edward, er pensionisttilværelsens passivitet. Vaskehuset er tilsyneladende hans redning. Det er her han skaber indhold i sin ufrivillige fritid. Mange huse i Hou har tilsvarende udhuse, som egner sig til praktiske gøremål.

Mette har prøvet mange forskellige jobs og hun bruger sin viden og kunnen til gavn for andre og især andre gamle. Hun er en »ressourceperson«, der kan og vil hjælpe, også med at svare på uforståelige skrivelser eller fylde mærkelige skemaer ud.

Hans og Grethe har det endnu godt, men er som landmandspar måske dem, der kommer mest i knibe. De er begge meget aktive i foreningslivet i tilknytning til landbrugserhvervet, og de håber, at sønnen vil overtage gården, når de selv må give op. Men overgangen til et parcelhusliv bliver brat, og måske vil sønnen ikke drive gården.

Ressourcer og forslag i Hou

Lokalgruppens arbejde og samtalerne med de gamle viste, at det er nødvendigt, at kommunen også laver planer for Hou – selv om det er en lille by. Men arbejdet viste også, at der ud over behov for boliger, ældreservice og bedre information også er lokal vilje til selv at gøre noget ved sagerne, og at der er rodfæstede traditioner for at løse problemer i fællesskab. Til gengæld var der forventninger til kommunen om samarbejde og støtte.

Lokalkendskab er en ressource
Lokalgruppens medlemmer havde en grundig og detaljeret viden om livet i deres lille samfund. De vidste, hvad der var brug for, de havde fantasi til at omsætte behovene til ideer og de kendte de lokale forhold, så de kunne udarbejde konkrete forslag.

Det lokale fællesskab er en ressource
Lokalgruppen havde også erfaringer med at organisere og gøre et stykke arbejde for at få fart i sagerne. I et lille samfund kender folk ofte hinanden, men det er ikke altid denne viden bliver brugt til at fremme de fælles kår. Det gør den i Hou.

Drivkraften er traditionen for lokalt fællesskab og erfaringerne med selv at sætte i gang, når noget skal ske. Traditionerne og den lokale ildhu er ikke blevet slået i stykker af »udviklingen«. Tværtimod, den får ofte ny næring – hver gang kommunen lader Hou-boerne i stikken, og undlader at lytte til dem.

På sin vis kan det være godt nok at holde »kampånden« i live, men fællesskabet kan nemt blive slået i stykker i resignation, når nederlagene bliver flere end sejrene, og folk vælger at passe hver sit. Fællesskabet, den lokale ildhu og erfaringerne med at organisere initiativer er en uvurderlig ressource i et lokalsamfund.

Traditionens netværk

Familie-, nabo- og vennehjælp er en levende tradition i Hou, og der er liv i de fælles aktiviteter på skolen og i foreningerne. Tilflytterne finder sammen med »de indfødte« i foreningerne og fritidsaktiviteterne. Der er ikke noget modsætningsforhold - tværtimod. De har alle samme fælles mål – have det fornøjeligt, holde liv i byen, værne om skolen og sørge for, at Hou også får sin bid af fremtiden.

Tilflytterne slår sig ned i Hou, fordi de sætter pris på det gamle miljø og fællesskabet, men de bringer også nyt liv og erfaringer med sig. De tager over, hvor de gamle slipper. »Brobyggere« er gode ressourcer, når udviklingen skal tilpasses lokalsamfundet.

De gamle huse og haver

Hou er lukket inde mellem sommerhusområder og havet. Pladsen er trang, og der er ikke mange steder, der kan bygges nyt. Der skal værnes om byens miljøkvaliteter og præg af fiskerby, og der skal passes på de begrænsede areal- og bygningsressourcer.

Der skal holdes øje med de muligheder, der opstår, når huse bliver ledige, når èn ønsker at skille en grund fra sin ejendom, eller når hotellet brænder. Hou-boerne skal sikres mulighed for at de begrænsede byggemuligheder disponeres i overensstemmelse med de udviklingsønsker, der er i Hou.

Lokalgruppen kender stederne. Den har peget på 5 gamle huse, der ligger ved siden af hinanden midt i byen. De bliver sandsynligvis ledige i de kommende år. Her kan mini bo- og plejestedet gradvist vokse op, efterhånden som husene bliver ledige. Så kan de sættes istand, og nogle nye kan også bygges ind imellem de gamle.

Den lokale handlekraft

Lokalgruppen kender behovene, den har ideerne, den har planen klar, men der er hindringer, der skal ryddes af vejen – det må kommunen hjælpe med.

Lokalgruppen har gjort sig nogle overvejelser om, hvordan foreningerne og folk i byen kan gå sammen om at få bygget mini bo- og plejestedet op. Det kan også være, at boligforeningen kan komme med ind i billedet, og man kan finde frem til en kombination af privat og offentligt initiativ.

Forudsætningen for at de lokale kan komme i gang er, at kommunen går ind i projektet, diskuterer det igennem med lokalgruppen, sikrer forkøbsret til ejendommene og afklarer, hvordan kommunen kan stå bi, for at det lokale initiativ kan blive handledygtigt.

Kommunens ressourcer og handlemuligheder

Der holdes møder med »de gamles hjælpere«, som har den tætte og daglige kontakt og nogle hjemmehjælperes arbejdsdag kortlægges i detaljer. De forskellige forvaltninger interviewes og plejehjemmene besøges. Mangler og svigt i det offentlige system kortlægges, og der udvikles ideer til at løse problemerne gennem samarbejde inden for systemerne og med lokalområdernes beboere. Mange problemer skyldes manglende muligheder for samarbejde og koordination og utilstrækkelig information både mellem kommune og lokalsamfund og mellem forvaltninger. Samarbejdet fremmes bedst omkring lokalgruppernes konkrete projekter frem for organisatoriske ændringer.

I Hals kommune anvendes ca totrediedele af det samlede årlige driftsbudget i sundheds- og socialvæsenet. Langt størstedelen af den sociale indsats er rettet mod kommunens pensionister.

Spørgsmålet er om disse ressourcer kan anvendes på andre måder end idag og om der findes skjulte ressourcer f eks i andre forvaltninger.

Tidligere indsats

Der indgår store kommunale ressourcer i pleje- og omsorgsarbejdet for de gamle, men de fleste af dem anvendes på de forholdsvis få, som er alvorligt svækket af sygdom og alder. Kan personaleressourcer og lokale ressourcer i højere grad rettes mod et bredere udsnit af ældrebefolkningen i lokalsamfundet, hvor de gamle bor – og på et tidligere tidspunkt i ældretilværelsen?

Pleje- og omsorgsarbejdet er opdelt i forskellige arbejdsområder, det administreres af forskellige afdelinger og det er vanskeligt at koordinere. Kan der skabes bedre sammenhæng mellem socialforvaltningens arbejdsområder ved at tilrettelægge arbejdet for lokalområder i stedet for kommunen som helhed?

Tværsektoriel planlægning

Ældreplanlægning opfattes som socialforvaltningens ansvar. Ældrehensyn indgår sjældent i andre forvaltningers planlægning. Kan der udvikles en sammenhængende ældreplanlægning af boliger, trafik, fritid, kultur og økonomi gennem flere forvaltningers samarbejde om planlægning rettet mod lokalområder?

Plejehjem med nye funktioner

Forældede plejehjem står over for at skulle nedlægges og erstattes af pleje i ældreegnede boliger. Kan plejehjemmene bruges til andre formål eller skal de snarere bygges om og spille en aktiv rolle i den nye ældrepolitik, som retter sig mod lokalområdet?

Politik og planlægning som ideudvikling

Politiske og administrative beslutninger træffes i reglen under tidspres og ofte uden indbyrdes sammenhæng. Kan politikere og administratorer inddrages i forberedelsen af beslutningsgrundlag allerede i de faser, hvor ideerne bliver til? Kan man på denne måde nærme sig en sammenhængende udvikling af ældreplanlægning og ældrepolitiske mål?

Vores fremgangsmåde

For at få disse spørgsmål belyst forberedte vi sammen med kommunegruppen en række møder med plejepersonale, administratorer og planlæggere i forskellige dele af Hals kommunes forvaltnings- og serviceapparat. Først mødtes vi med de gamles hjælpere – hjemmehjælperne og hjemmesygeplejerskerne – derefter med afdelingsledere i socialforvaltningen, dernæst de øvrige forvaltninger og endelig kommunens 4 plejehjem.

Formålet var at få de kommunalt ansattes personlige erfaringer og ideer på bordet, og ikke formelle eller institutionelle udsagn, som vi kunne finde i forskellige officielle dokumenter. Det var også formålet at få reaktioner på de beskrivelser af de ældres forhold og de ideer til forbedringer, som lokalgrupperne havde udarbejdet.

De gamles hjælpere

Det kommunale pleje- og hjælpearbejde udføres af hjemmehjælperne, hjemmesygeplejerskerne og omsorgsmedarbejderne. Det er dem i det kommunale system, der bedst kender de gamle, som bor hjemme og ikke kan undvære hjælp. Ingen anden personalegruppe møder de gamle så tidligt i ældretilværelsen. Hvordan kan dette nære kendskab udmøntes i forslag til forbedring af ældrelivet i lokalsamfundet?

De gamles hjælpere har også et bredere kendskab til de gamles familie, venner og naboer og til andre aldersgruppers sociale behov. I nogle tilfælde samarbejder de allerede med de lokale »netværk«. Kan samarbejdet udvikles og hvordan kan det tilrettelægges?

De gamles hjælpere arbejder ofte enkeltvis, isoleret fra hinanden og med dårlig kontakt til andre dele af det kommunale hjælpe- og omsorgsarbejde. Kan det kommunale personale, der arbejder i lokalsamfundet, udnytte sine erfaringer som en fællesressource? Hvordan kan det lokale hjælpearbejde organiseres?

»Længst muligt i eget hjem« er efterhånden et anerkendt slagord for en ny ældrepolitik. De gamles hjælpere oplever i praksis, hvor og hvordan den ny politik virker eller fejler. Hvordan kommer deres viden om en upraktisk bolig, om manglende hjælpemidler eller en ældrefarlig vej til købmanden frem til dem, der kan sætte ind med forbedringer? De gamles hjælpere er nederst i det kommunale hierarki, men det er dem, der skal bygges på, hvis den forpligtende målsætning om »længst muligt i eget hjem« skal kunne indfries.

Hjælperne mødes

Socialinspektøren hjalp os med at få fastlagt et møde med de hjemmehjælpere, hjemmesygeplejersker og omsorgsmedarbejdere, som arbejder i Gandrup og Hou. Det var ikke helt nemt, fordi der ikke var tid til den slags møder inden for den normerede og hårdt udnyttede arbejdstid.

Vores fremgangsmåde
Mødet varede derfor også kun halvanden time, men alligevel kom der både problemer og ideer til løsninger på bordet. Hjælperne havde forud for mødet fået en kort skriftlig orientering om arbejdet.

Mødet foregik på samme måde, som da lokalgruppen mødtes 1. gang. Vi orienterede kort om, hvad sagen gik ud på – initiativer til at forbedre de ældres kår i lokalområderne – og efterlyste deres syn på de gamles kår og på deres arbejde som hjælpere ude i hjemmene. Der deltog ti hjemmehjælpere, to hjemmesygeplejersker og en omsorgsmedarbejder. Alle der arbejder i Gandrup og Hou var med på nær to.

Man satte sig sammen to og to og blev bedt om at skrive de 5 væsentligste problemer ned på et stort stykke papir, som blev hængt op på væggen. Hvert hold redegjorde for sine synspunkter, og der opstod en diskussion, hvor alle tog del. Derefter blev gruppearbejdet gentaget, blot handlede det denne gang om at skrive de 5 væsentligste ideer eller ønsker op.

Der var stor overensstemmelse mellem de synspunkter, der kom frem, både om problemerne, ideerne og ønskerne. Alligevel kunne vi fornemme, at kvinderne havde forskellige holdninger. Nogle var gamle i gårde, andre var helt nye i jobbet.

Hjælpernes erfaringer og forslag
Vi skrev et referat, som hjælperne så igennem, inden vi indarbejdede synspunkterne i et oplæg til politikere og administratorer.

Mødet med hjælperne viste, at de i disse år oplever store ændringer i deres arbejde. Flere og flere opgaver bliver lagt ud til dem, og arbejdet skal udføres på andre måder. De skal ændre holdning fra selv at gøre tingene til at yde hjælp til selvhjælp. De får pålagt et større og større ansvar – og føler et ansvar ud over det, de er uddannet og ansat til.

Tilsyneladende små problemer
Havehjælpen fungerer ikke tilfredsstillende. De gamle kan få hjælp til at holde haven og til lidt snerydning. Men hjælpen er organiseret som beskæftigelsesarbejde og det er ikke sikkert, om hjælpen kommer til den aftalte tid, eller om der kommer en, man kender, fra gang til gang som også kender hus og have.

Transport til arrangementer fungerer ikke ordentligt. De gamle kan bruge skolebusserne, men tidspunkterne passer ikke med f eks bibliotekets åbningstider.

De gamle er utrygge ved kaldeanlæggene. Hvor dårlig skal man føle sig, før man tør kalde? Hvordan skal man betjene anlægget, hvis man falder og ikke kan betjene det?

De gamle får ikke ordentlig hjælp i weekenden. Der spares på personalet, når det er lørdag-søndag, og det er nødvendigt at lægge de gamle til sengs allerede midt på dagen, selv om alderdom og sygdom ikke holder fri i week-enden.

Der er ikke tid til at snakke med de gamle. Rengøring, indkøb og madlavning tager mere end den tid, der er afsat til hver af de gamle. De fleste af dem har brug for at snakke og det kan ikke nås inden for arbejdstiden.

Smidigere rammer
Ønskerne til fremtiden handlede om meget mere varierede og fleksible hjælpetilbud. Det kommunale system ligger i faste og måske for stive rammer, men de gamles situation er forskellig og ændrer sig hele tiden.

Udgangspunktet for plejen og omsorgen skulle være et kontor eller sted i lokalområdet, hvor hjemmehjælperne og -sygeplejerskerne kunne koordinere hjælpen og få den til at hænge sammen med plejehjemmet, og hvad der ellers er. De gamle skulle kunne henvende sig der, og bede om hjælp i tide.

Når den gamle første gang får brug for hjælp, kunne den gamle, familien, eventuelle

naboer, hjemmehjælperen og èn fra kommunen sammen drøfte, hvilke muligheder og tilbud der svarer til, hvad den gamle har lyst til og brug for.

De kommunale støttetilbud, støtte til boligforbedringer, tilskud til f eks opvarmning og isolering, hjælpemidler, fysioterapi kunne tilrettelægges i en helhed, som gør det nemmere for den gamle at leve et godt liv i egen bolig.

De offentlige plejetilbud kunne koordineres, hvis der blev skabt jævnlig og systematisk kontakt mellem hjemmehjælpere, hjemmesygeplejersker, det lokale plejehjem, lægen og måske endda sygehuset.

Omsorgs- og beskæftigelsestilbud, aktivitetsmuligheder på skoler, biblioteker og idrætsanlæg kunne planlægges i samarbejde med pensionistforening og andre foreninger i lokalsamfundet.

Familie, naboer og venner kunne inddrages i at hjælpe de gamle i samarbejde med de kommunalt ansatte hjælpere.

På vagt med hjemmehjælpen

Efter mødet med de gamles hjælpere var der brug for at få et mere præcist kendskab til, hvordan de gamle lever »længst muligt i eget hjem« og hvordan hjemmehjælpernes arbejdsvilkår er.

Vores fremgangsmåde

Vi fulgtes derfor med en hjemmehjælper – først på en dagvagt og derefter på en aftenvagt – fordi der er stor forskel på de to vagters arbejdsrytme. Vi snakkede med hjemmehjælperne både før og efter vagten for at dække alle vore spørgsmål ind og for at få svar på de spørgsmål, som dukkede op.

Undervejs førte vi en minut-for-minut-dagbog, der sikrede, at vi fik de utallige detaljer med, som hver for sig ser så overkommelige ud, men som tilsammen giver en hårdt presset arbejdsdag. Der var ikke tid til at vi kunne nå at få de gamles kommentarer til, hvordan de oplever hjælperne.

Vi skrev ned, vi brugte øjnene og vi fik lov til at fotografere. Vi så efter samspillet mellem den gamle og hjælperen, hvad den gamle kan og hvilke opgaver hjemmehjælperen udfører, og hvordan hun er nødt til at udføre dem. Vi så efter boligens indretning, på udstyr og møblering og vi så og lyttede efter den gamles samspil med omgivelserne og lokalsamfundet.

Projektgruppens huskeseddel

Vi spurgte efter de gamles sociale liv og kontakter:

- *Hvordan deltager familiemedlemmer i at hjælpe og give dagligdagen indhold?*
- *Hvordan støtter naboer og bekendte?*
- *Hvad interesserer de gamle, og hvilke aktiviteter uden for boligen deltager de i?*
- *Hvilke aktiviteter tilbyder kommunen hjemme hos de gamle?*

Vi spurgte om de gamles daglige vaner og behov:

- *Får de den mad de kan lide og er vant til?*
- *Er det muligt for dem at blive vasket tilstrækkeligt godt og ofte?*
- *Hvordan foregår vask af tøj og rengøring?*
- *Hvordan foregår nødvendige butiksindkøb?*

Vi spurgte om de gamles boligforhold:

- *Hvordan og i hvilket omfang bruger de gamle deres bolig?*
- *Hvad skulle ændres for at lette de gamle i brugen af boligen?*
- *Hvordan er den gamles bolig som arbejdsplads for hjælperen?*
- *Hvilke ændringer eller hjælpemidler ville lette hjælperne i deres arbejde?*

Vi spurgte efter forslag til samarbejde mellem hjælperne og ideer til initiativer i lokalsamfundet, som kan supplere den kommunale hjælp.

På dagvagt med Karen

Karen hjælper to Hou-hoere, Jens på 88 år og Minna på 92. Karen er glad for sit arbejde, det er frit og det giver glæde. Hun har valgt dagvagten, hvor arbejdet efter hendes mening er mest varieret. Karen har ingen særlig uddannelse inden for det sociale område.

I de 10 år hun har været hjemmehjælper, har hun været på kursus tre gange. Især kurset om løfteteknik var godt. De andre kurser var handicapkursus og sygepasserkursus. Karen synes, det er synd, at afløserne kommer ind direkte fra gaden – de burde have et forberedelseskursus, især i løfteteknik.

Jens har selv muret huset

Jens er 88 år, sidder i kørestol og er fuldstændig afhængig af hjælp. Han har været på sygehuset og er nu kommet sig. Jens får hjemmehjælp hver dag, både formiddag og aften. Han er en stor kleppert, gammel murer og har været enkemand i et par år. Jens bor i eget hus, som ligger på hovedgaden. Det er et godt lille hus, som Jens selv har muret i 20'erne. Der er køkken, stue og soveværelse, samt nogle birum. I haven er der vaskehus og værksted. Dørtrinene i huset er fjernet, så Jens kan komme omkring, men han kan ikke komme ud på badeværelset, døren og pladsen er for trang.

Jens har fået en hospitalsseng. I soveværelset står der en toiletstol. Sønnen har skruet lodrette barrer på væggen, så Jens kan hæve sig op af kørestolen og over på toiletstolen. Der kan lægges et par skinner over trinene ved udgangsdøren, så Jens kan blive kørt en tur ud i byen. Datteren på 63 bor på den anden side af gaden og kigger ind et par gange om dagen. Hun tager ikke del i pleje- og husholdningsarbejdet, men sørger for de små hyggelige ting.

Minna regerer fra sengen

Minna er 92 år og fuldstændig åndsfrisk. Hun ser meget dårligt, har dårlige ben og opholder sig for det meste i sengen. Hun er fuldstændig afhængig af hjælp. Minna har tidligere boet 7 måneder på plejehjem, men insisterede på at komme hjem. Hun får hjemmehjælp hver dag både formiddag og aften.

Minna bor til leje i et gammelt hus midt i byen. Her har hun boet i 50 år. Huset er i en dårlig forfatning, det er koldt og fugtigt. Minna har fået stillet ekstra el-varmeovne op både i soveværelset og i stuen. Huset rummer stue, soveværelse, køkken og wc, samt birum. Der er ikke indlagt varmt vand, og køkkenet er uden moderne faciliteter. Der er blevet stillet en fryser op i gangen.

Der er ikke blevet foretaget nogen ændringer i huset med henblik på at kunne komme omkring i kørestol. Det gamle soveværelsesinventar står intakt, så det er næsten ikke til at komme omkring. Mandens tomme seng står der stadig, selvom Minna har været enke i mange år. Minna vil ikke have hospitalsseng, men blive i sin egen, og have alle sine ting og sager liggende i den anden. Hun er ferm til at få sig indrettet, så hun har alt inden for rækkevidde. Der er plastposer over madderne og saftkanden, så plastikkuglerne fra isoleringspladerne i loftet ikke drysser ned i maden.

Karens arbejdsdag

7.30 Vagten begynder hos Jens. Morgentoilette og vask i sengen. Tøj på og over i kørestolen.
7.45 Jens' datter kigger indenfor og veksler ord med Karen.
8.00 Øllebrøden varmes. Hveranden dag står den på havregrød.
8.15 Jens spiser i køkkenet. Karen ser til, at han spiser sin pille, mens hun gør rent i badeværelset.
8.25 Jens har spist, bliver tørret om munden, kørt ind i stuen og løftet over i den gode stol ved vinduet mod gaden. Et glas saftevand, cerutter og telefonen er inden for rækkevidde, men den bruger Jens aldrig. Karen tager afsted.

8.30 Hos Minna varmer Karen havregrød, som Minna spiser i sengen, mens der laves kaffe. Lidt snak på sengekanten over kaffetåren – hvad vil Minna spise til middag.
9.05 Karen kommer med vaskefadet. Minna vasker sig og klarer selv bækkenet.
9.25 Minna får hjælp til at blive klædt på, bliver løftet over i kørestolen og trillet ind i stuen. Karen ordner hendes lange grå hår.
9.35 Karen lægger vasketøj sammen og ordner potteplanter. Imens fortæller Minna om dengang hun var malkepige. Karen tager afsted.

10.00 Tilbage hos Jens og lave varm middagsmad.
10.10 Jens skal på toilettet. Karen kører ham ind i soveværelset og løfter ham over i toiletstolen. Lidt efter tilbage igen.
11.00 Jens spiser i køkkenet. Bøf med løg og kærnemælksvælling til dessert.
11.05 Karen går i Brugsen for at købe ind.
11.30 Tilbage hos Jens, som bliver trillet ind i soveværelset og løftet op i sengen til en middagslur. Karen tager afsted.

11.40 Tilbage hos Minna, som er træt og har lidt ondt. Karen laver varm middagsmad.
12.00 Minna spiser en lille portion stegt flæsk med stuvede kartofler, selv om hun ikke er sulten.
12.10 Karen vasker gulv i soveværelset, mens Minna spiser.
12.30 Afrydning og opvask mens snakken går.
12.40 Minna bliver trillet ind i soveværelset, hjulpet af tøjet og løftet over i sengen. Karen stiller mellemmadder frem til eftermiddagskaffen.
12.50 Minna får klippet negle. Karen finder med besvær neglefilen nederst i en skuffe.
13.00 Karen tager afsted.

13.10 Tilbage hos Jens, vaske op og smøre brød til eftermiddags- og aftensmad.
13.30 Jens bliver vækket, urinposen tømt. Karen løfter ham over i kørestolen.
13.35 Inde i stuen endnu et løft over i stolen ved vinduet. Mellemmadder, saft og cerutter på plads.
13.45 Karen noterer på meddelelsesarket til hjemmesygeplejersken ved siden af pilleæsken på køkkenbordet.
13.50 Karen siger farvel. Dagens arbejde er slut.

Karen har arbejdet i strakt galop i seksenhalv time uden en eneste pause. I løbet af dagen har hun løftet et gammelt menneske 9 gange. Hun har hjulpet med personlig hygiejne 3 gange. Hun har tilberedt 2 forskellige portioner varm mad og 4 forskellige portioner kold mad. Hun har vasket gulv, vasket badeværelse, ordnet vasketøj, vandet blomster, redt seng, ryddet op i køkkenet og gået byærinder.

Og så alt det udefinèrbare – stoppe dynen godt ned omkring, flytte puden lidt, komme med et lommetørklæde til næsen, stille stolen rigtigt, skære maden i nemme bidder, rette en fold på skjorten, et lille klap på kinden, og mange gode ord og smil.

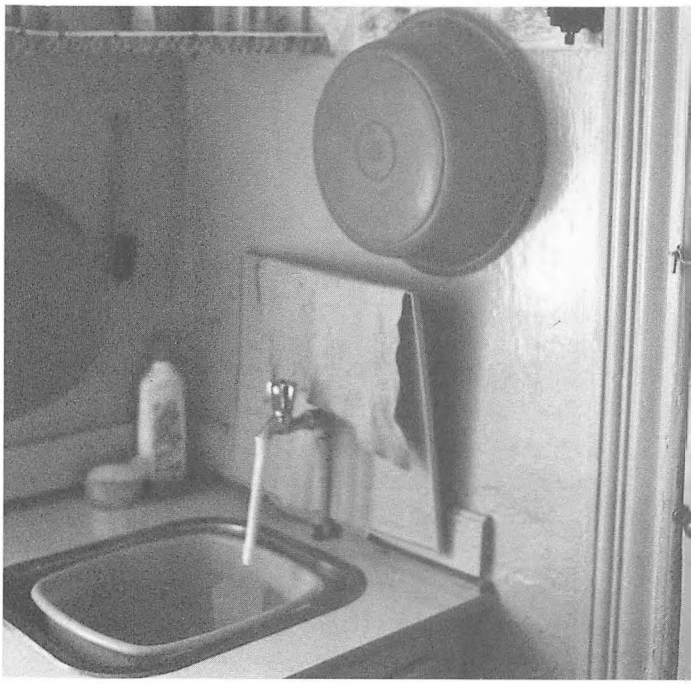

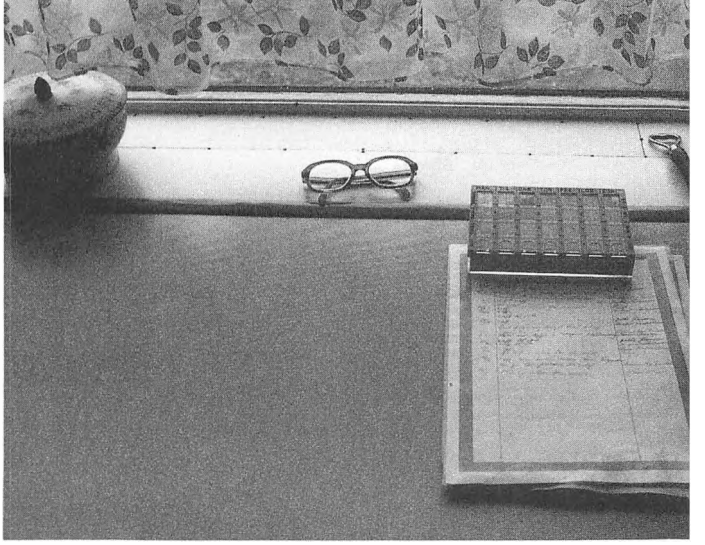

På aftenvagt med Dorthe

Dorthe hjælper 7 forskellige ægtepar og enlige gamle i Gandrup. Dorthe er også glad for sit arbejde og har selv valgt at komme på aftenvagten. Hun foretrækker aftenvagtens mere entydige plejearbejde – gøre istand, uddele medicin og putte de gamle – frem for dagvagtens madlavning og rengøring. Der er flere, der skal besøges og der er kortere tid hos den enkelte.

17.00 Vagten starter hos Beate og Hans. Beate ligger fast i sengen, hun er lam i den ene side, og så svækket, at man næsten ikke kan komme i kontakt med hende. Hans er oppegående, ser dårligt, kan humpe omkring med en stok.

De er sidst i 70'erne og bor i en toetages villa fra 30'erne i nærheden af midtbyen. Badeværelset er bygget til køkkenet, og der er et trin ned. Der er blevet indrettet soveværelse i den ene ende af stuen, og Beate har fået en hospitalsseng.

Hans har på det sidste været dårlig. Der har været kontakt til lægen, så der er en hjemmesygeplejerske, der hjælper ham og går hen på apoteket for at hente piller. Hvad nu hvis Hans bliver nødt til at blive indlagt på sygehuset, som han har været flere gange før? Beate kan ikke ligge alene, men det er ikke til at få fat i nogen, når kontoret er lukket.

De er to, som hjælpes ad med at gøre Beate i stand. Den ene hjemmehjælper prøver at give Beate noget vælling, men det må opgives. Aftensmaden bliver stillet frem til Hans, og han sætter sig ved bordet og spiser.

17.30 Hos Jytte, som er enke og knap 50 år. Hun bor i et statslånshus fra 50'erne i 1-etage med et meget lille badeværelse. Jytte har sclerose, sidder i kørestol og skal have hjælp til det meste. Jytte kommer hver dag i terapien på plejehjemmet, hvor hun også spiser middagsmad.

Hun har et transportabelt kaldeanlæg, som hun dog ikke er glad for at have om halsen. Hun bliver hjulpet på toilettet, der er for smalt til at hun kan komme derud i kørestolen. Dorthe og Jytte har udviklet en særlig kasteteknik, så hun kan komme op af kørestolen ude i gangen og lande på toilettet. Når Jytte en gang om ugen skal i bad, må hjemmehjælperen skubbe vaskemaskinen en halv meter, den står under bruseren.

Dorthe laver the, og stiller aftensmaden frem, som Jytte spiser ude i køkkenet, som er hendes bedste opholdssted. Her kan hun tage fat i køkkenbordskanten og komme omkring. Her står TV-apparatet og casettebåndoptageren.

17.50 Mette er rask og rørig, men lidt sær. Indtil for få måneder siden har hun boet sammen med søsteren, men hun er nu kommet på plejehjem. Hun savner søsteren meget. Mette er oppe i 80'erne og har aldrig været gift. Hun bor i

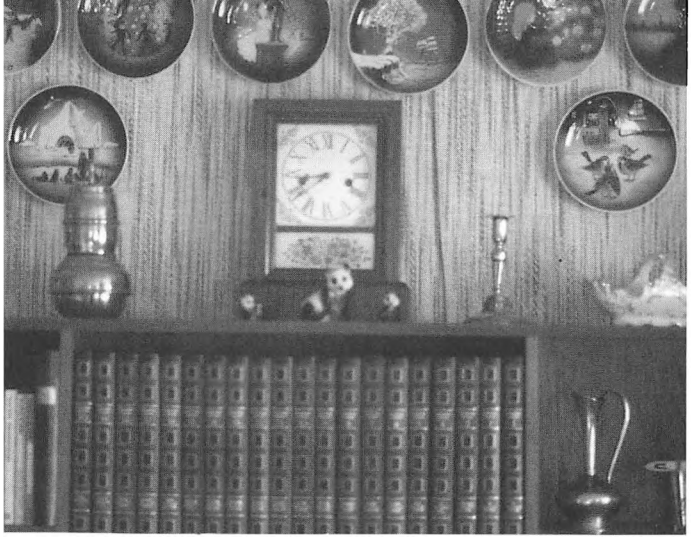

en 1-værelses lejlighed på 1. sal i et altangangshus bygget af boligforeningen i 70'erne. Lejligheden er ikke indrettet som ældreegnet bolig og ligger ret langt fra byens midte. Hun er ikke meget for at gå ned ad den åbne trappe (elefant-rist-trin).

Mette får stillet aftensmaden frem, og Dorthe ser til, at hun spiser og drikker. Mette bliver hjulpet af tøjet, og hun kommer i seng. Der bliver trukket for, og lyset slukket.

18.30 Katrine er først i 70'erne. Hun bor i en ny 1-etages beskyttet bolig i udkanten af byen. Hun boede tidligere i et 3-etages hus. Hun har været på sygehuset et par gange. Nu har hun det godt og klarer sig selv med en lille smule hjælp. Hun kommer meget sammen med naboen. Dorthe sludrer lidt med Katrine og går hurtigt igen.

18.45 Margit og Jesper bor i et stort parcelhus, som de flyttede til, da de solgte gården. Huset er i 1-etage, bygget i 60'erne, og ligger tæt ved byens midte.

Margit er lidt senil. Jesper er helt frisk, men har opgivet at hanke op i konen. Margit bliver hjulpet på wc og får tørt tøj på.

19.15 Første del af aftenvagten er nu færdig. Dorthe kan holde pause. Hun kører hjem til sig selv og drikker en kop kaffe.

20.00 Hanne og Anders har været landbrugere og er begge over 80 år. De bor i et lille parcelhus i 1-etage fra 60'erne ikke alt for langt fra byens midte.

Hanne og Anders klarer sig nogenlunde selv, men Hanne er for lille og spinkel til at kunne bakse med Anders, der er lam i den ene side og ligger i sengen hele dagen. Han har en stang over sengen, så han kan hæve sig en lille smule op, men han er tung at svinge rundt med. Soveværelset ligger ved siden af stuen, så der er god kontakt. Dorthe gør Anders i stand til natten.

20.35 Hos Beate og Hans igen. Der er kommet en hjemmehjælper til, og de hjælpes ad med at ordne Beate, som stadig er meget vanskelig at komme i kontakt med. Dorthe mader Beate, selv om hun sover, hun skal også have sin medicin. Hans har det bedre, pillerne har virket. Han tager tøjet af og går i seng, lidt slukøret efter dagens strabadser.

Da Beate skulle gøres i stand, blev standerlampen flyttet hen til sengen, og skærmen pillet af for at få ordentligt lys. Den bliver bagefter stillet hen til Hans' seng, stadig uden skærm, ellers kan han ikke nå afbryderen. Dorthe skruer ned for varmen, ønsker godnat og låser efter sig.

21.05 Tilbage til Jytte igen. Dorthe sætter kaffen over. Jytte hjælpes på wc og derefter i nattøjet. Hun triller ind i køkkenet til fjernsynet. Dorthe skænker kaffen op og ser til, at Jytte

tager sin pille. Hun hænger kaldeapparatet om halsen på hende og slukker lampen over køkkenbordet, som Jytte ikke kan nå. Jytte hygger sig i det mørke køkken med fjernsynet, kaffen og smøgerne. Hun kan godt senere selv trille i seng.

21.25 Dorthe kører nu forbi Klaras vinduer for 3. gang den aften. Denne gang hopper hun ud af bilen og kigger ind af vinduet – alt er, som det skal være. Klara er enke og bor i et hus fra 50'erne i to etager med bad i stueetagen. Huset ligger tæt ved centrum.

21.35 Dorthe kigger ind til Marianne, som fornylig er blevet enke. Hun er frisk og klarer sig nogenlunde godt. Det kniber med benene, så hun har et gangstativ. Hun får bragt varm mad fra plejehjemmet.

Dorthe tænder lyset i soveværelset og stiller piller frem. Marianne går først i seng senere. Hun og manden var landbrugere. Nu bor hun i et parcelhus i 1 etage fra 60'erne i nærheden af bymidten.

22.05 Aftenvagten er nu slut, og Dorthe kører hjem på gården. I løbet af de 5 timer har Dorthe hjulpet 7 forskellige familier og været ud og ind af døren 10 gange. Arbejdet er nøje tilrettelagt. Dorthe arbejder meget præcist, der er ikke tid til andet end at ordne de mest nødvendige opgaver hos de forskellige.

Det hele foregår alligevel i en meget hyggelig og omsorgsfuld atmosfære. Dorthe og de gamle får lidt snak, mens arbejdet bliver gjort. Mange steder bliver hun budt på kaffe eller et lille glas, men det er der slet ikke tid til. De næste venter jo.

Karen og Dorthes erfaringer

Begge hjemmehjælperne mener, at hjemmehjælp kan klare meget for de gamle. Det er kun de allermest alderdomssvækkede, man ikke kan passe hjemme. I Hou mener Karen ikke, at der sidder »fortabte« folk rundt omkring. Man får jo besked fra enten naboer og familie, eller når nogen udebliver fra omsorgsarbejdets arrangementer. Men både Karen og Dorthe peger på en række problemer, som skal løses, før slagordet »længst muligt i eget hjem« har dækning i en rimelig virkelighed.

Boligforbedringer

Karen synes, at Minna bor under for usle forhold, selv om hun selv har forlangt at komme hjem. Hvorfor sørger kommunen ikke for, at lejligheden bliver sat i stand og indrettet som plejebolig?

Dorthe synes, at det er tosset, at Jyttes wc og badeforhold ikke er blevet ordnet. Dørtrinene er blevet fjernet, der er sat gelænder op i gangen, men døren til badeværelset er ikke blevet gjort bredere, så hun selv kan trille ud på badeværelset i kørestolen. Hun kunne være ret uafhængig, hvis ikke hun skulle have hjælp hver gang hun skal på wc.

Koldt vand og kold mad

Karen synes, det er skidt, at man ikke kan forlange, at de gamle skal have en hospitalsseng, selv når den gamle er imod det. Det er alt for hårdt at stå bøjet over en lav seng og vende og dreje og løfte tunge, ubevægelige gamle folk. Hvis der fandtes hjælpemidler, nogle enkle apparater, man kunne bruge, når der skulle løftes, var det måske ikke nødvendigt med en hospitalsseng.

Det er bøvlet at vaske tøj under de gammeldags forhold, der er rundt omkring, men det nytter heller ikke at tage vasketøjet med hjem til sig selv. Arbejdet skal klares i arbejdstiden.

De gamle kan få bragt mad ud fra plejehjemmet. Men den er kold, inden den når spisebordet og ofte er det retter, som de gamle ikke har lyst til – netop den dag. Karen synes, det er bedre, når hjemmehjælperen laver den mad, som de gamle selv foreslår.

Alene med problemerne

Lægerne ved for lidt om de gamles dagligdag. Det er først, når de gamle bliver syge, at lægen

kommer ind i billedet. Og tit er det måske ikke medicin eller sygehus, de gamle trænger til, men daglig hjælp eller en bedre bolig.

Dorthe kommer ofte ud for, at den gamles situation er ændret, oftest forværret, og at hun skal tage stilling til, hvad der så skal ske. I de situationer kunne hun godt tænke sig nogen at rådføre sig med. Dorthe kunne godt tænke sig at få noget mere opbakning og rådgivning fra kommunen.

Dårlig kontakt

Hjemmeplejekontoret er lukket om aftenen og hjemmesygeplejersken slutter sin vagt kl 18.00. Det hjælper måske, når der bliver indført døgnpleje.

Der er ingen kommunikation mellem hjemmehjælperne – ikke andet end, hvad de selv tager initiativ til – og det er der ikke afsat arbejdstid til.

Hjemmehjælperen kan lægge besked til hjemmesygeplejersken, som så tager den med ind til kommunekontoret, hvor hjemmesygeplejerskerne holder møde èn gang om ugen. Hjemmehjælperne kommer kun på kommunekontoret to gange om året.

For lidt information

Karen ved f eks ikke, at der bliver mulighed for at koble de gamle til døgnplejen, som der har kørt forsøg med i flere måneder. Det er lederne, der tager stilling til hjælpemidler og boligforbedringer, og de har for lidt tid og er svære at komme i ordentlig kontakt med.

Der skulle jævnligt være møder, hvor hjemmehjælperne blev orienteret om situationen i kommunen og om nye ting og hvor hjemmehjælperne kunne pege på problemer, der burde afhjælpes. Der skulle også være flere kurser for hjemmehjælpere. Karen kunne godt tænke sig, at hjemmehjælperne i byen havde et sted, hvor de kunne mødes og udveksle erfaringer og give hinanden inspiration. Der skal også være plads og tid til lidt snak over en kop kaffe.

Vore forslag

Efter at vi havde mødt de gamles hjælpere og selv oplevet de vilkår, som de gamle i eget hjem lever under, havde vi så meget grund under fødderne, at vi kunne sammenfatte og udbygge forslag til, hvad der kunne gøres.

Længst muligt i eget hjem

Det var tydeligt, at der er brug for, at de gamle får hjælp til at tage fat på at overveje og planlægge for et liv »længst muligt i eget hjem« tidligt i ældretilværelsen.

For den gamle kan det være svært at tage hul på en sådan diskussion, og der skal indlevelse og takt til at hjælpe den igang. Familie, venner og hjemmehjælperen er de nærmeste til at tage sig af opgaven.

Hvis det lykkes, kan der måske aftales en plan for, hvordan der kan sættes ind med nødvendig assistance efterhånden som behovene melder sig. Så ville både den gamle og de, der kan hjælpe, være indstillet og forberedt på, at der sker forandringer. En repræsentant for kommunen må være med til at aftale planen, som justeres jævnligt.

Aftal en boligplan

Eget hjem er ikke nødvendigvis, det hus man har boet i de sidste 25 år. Det kunne også være en anden bolig, der bedre passer i størrelse, er bedre beliggende eller bedre indrettet. Er der nogle gode små boliger i lokalområdet – hvordan kunne man planlægge at flytte over i en sådan ny bolig i løbet af et halvt, et helt eller flere år?

I lokalsamfundet ved man ofte besked med, hvor og hvornår en bolig bliver ledig. Det lokale pengeinstitut og ejendomsmægleren ligger måske inde med salgstilbud og boligforeningens venteliste til lejeboliger kan man skrive sig ind på. I teknisk forvaltning kan der skabes overblik over boligbyggeplaner på lidt længere sigt, evt i samarbejde med boligforeningen. Også her kan man lade sig skrive op. I samarbejde med socialforvaltningen kan den gamles øko-

nomiske muligheder for at skifte bolig lægges nogenlunde fast.

Aftal en boligforbedringsplan

Hvordan egner den nuværende bolig sig til at blive ældre i – kan der foretages nogle ændringer, der gør hverdagen enklere. Hvordan kan det ordnes?

Der er behov for små boligændringer og simple hjælpemidler på et tidligere tidspunkt – før den gamle har givet op. Hvis der f eks var en bedre belysning, kunne den gamle bedre se og klare tingene selv. Hvis der var vaskemaskine, kunne hjemmehjælperen bruge tiden til samtale og igangsættende aktiviteter med den gamle.

Hjemmehjælperens viden om muligheder for boligændringer er begrænset, og hun har ikke kontakt til hjælpemiddelcentralen. De folk i kommunen, der ved besked, må derfor deltage i drøftelserne med den gamle. Det ville give hurtige resultater, og hjemmehjælperen ville snart have lært muligheder og de rigtige kontakter at kende.

Aftal en pleje- og aktivitetsplan

Bor der andre ældre i nærheden, som den gamle kunne have glæde af at være sammen med eller som kunne hjælpe med de dagligdags problemer? Hvordan kan den gamle selv tage kontakt med de personer eller institutioner, der kan blive brug for? Har den gamle en overskuelig telefonliste, eller er der brug for en telefonkæde, hvor familie og venner regelmæssigt tager kontakt med den gamle?

Kan der skabes jævnlig kontakt mellem den gamles læge, hjemmesygeplejerske og hjemmehjælper? Kan det lokale plejehjem være udgangspunkt for den gamles kontakt med de forskellige led i pleje- og sundhedssystemet? Kan der i lokalsamfundet oprettes et »støttepunkt«, hvor kontakten med den gamles hjælpere etableres, og hvor hjælperne kan udvikle og organisere deres indbyrdes samarbejde?

Hvilke aktivitetsmuligheder findes i lokalsamfundet ud over kommunens omsorgs- og beskæftigelsestilbud? Har den gamle lyst til at deltage i aften- eller fritidsundervisning, måske være med til at starte et nyt emne? Kan den gamle bruge de kommunale omsorgs- og beskæftigelsestilbud? Mangler der tilbud, som passer den gamle? Kan der tilrettelægges offentlig transport eller kørsel med hjælp fra naboer og venner til forskellige aktiviteter? Kan aktivitetstilbudene tilrettelægges i samarbejde mellem pensionistforening, idrætsforening, oplysningsforbund og kommunen?

Kommunens ældreplanlægning

Vi ville gerne møde folk fra de forskellige forvaltninger, dvs socialforvaltning, kultur-, fritids- og skoleforvaltning, teknisk forvaltning og økonomisk forvaltning. Vi ville gerne møde lederne, men også medarbejdere, som havde ry for at være »ildsjæle«. De lå måske inde med viden og ideer, som det er svært at få frem i det daglige arbejde.

Vores fremgangsmåde

Kommunegruppen fandt frem til de rigtige personer og introducerede os. Forud for møderne med hver enkelt fremsendte vi en stikordsbeskrivelse af de emner og spørgsmål, som vi gerne ville have belyst. Møderne formede sig som samtaler og varede en times tid hvert sted.

Vi refererede og resumerede samtalerne og sendte dem senere tilbage til forvaltningerne. Materialet blev brugt som oplæg til forvaltningernes temadag.

Vi spurgte om, hvilke problemer, de slås med i deres arbejde, og vi spurgte om deres ønsker og ideer om, hvordan tingene kunne blive

bedre. Vi efterlyste initiativer over for de gamle, og spurgte om mulighederne for at arbejde mere lokalområdeorienteret. Vi efterlyste tanker om det daglige arbejde og service kunne tilrettelægges bedre over for de ældre, der selv kontakter kommunen.

Vi stillede generelle spørgsmål om mulige sammenhænge mellem ældreproblematik og planlægning. Men vi stillede også specifikke spørgsmål, ud fra hvad lokalgrupper og interviewpersoner havde efterlyst. Vi fungerede som sendebud.

Projektgruppens huskeseddel

Vi spurgte efter planlægning og administration af aktivitetstilbud:

- *Hvor foregår der aktiviteter for pensionister?*
- *Tilrettelægges de i samarbejde med pensionisterne eller deres foreninger?*
- *Tilrettelægges de i samarbejde med andre organisationer eller lokale fritidsforeninger, f eks idrætsforeninger?*
- *Findes der aktiviteter, som omfatter både gamle og unge?*

Vi spurgte efter planlægning og administration af service:

- *Hvordan er de ældres pleje, omsorg og hjælp organiseret?*
- *Hvordan er samarbejdet med læger og sygehusvæsen organiseret?*
- *Er den daglige administration decentraliseret eller er alt samlet på kommunekontoret?*
- *Tages der særlige hensyn til de gamle i forvaltningernes informationsarbejde og kommunikation?*
- *Samarbejdes der mellem forvaltningerne om at løse de ældres transportproblemer?*

Vi spurgte efter kommunale bygningers anvendelse:

- *I hvilket omfang bruges de forskellige forvaltningers institutionsbygninger til aktiviteter og service for ældre?*
- *Findes der lokaler, som kunne stilles til rådighed for ældrearbejde i lokalsamfundet.*
- *Er der på tværs af forvaltningerne overblik over de kommunale bygninger og deres anvendelse?*

Vi spurgte efter boliger og boligområder

- *Tages der særlige ældrehensyn i planlægningen og udbygningen af nye boligområder?*
- *Styres kommunens boligforsyning mod at tilvejebringe ældreboliger i alle lokalsamfund?*
- *Søger kommunen at ændre og forbedre eksisterende boliger, så de bliver egnede for ældre?*
- *Samarbejdes der med boligselskaber eller andre bygherrer om boligforsyningen?*

Vi spurgte efter samarbejde forvaltningerne imellem:

- *Samarbejder forvaltningerne om den langsigtede ældreplanlægning?*
- *Samarbejder forvaltningerne om den aktuelle administration af aktiviteter, service, bygningsanvendelse, boliger og boligområder?*
- *Er forvaltningernes arbejde indrettet efter lokalområderne og deres særlige behov og muligheder?*
- *Er de ældres særlige behov indarbejdet som en bestanddel i alle forvaltningers planlægning?*

Det er socialforvaltningens bord

Det var nyt i de andre forvaltninger at snakke om de gamles leveforhold og ældreplanlægning. »Det er jo noget de ordner i socialforvaltningen«.

Selv om kommunen er lille, er forvaltningssystemet meget sektoropdelt. Den overordnede styring sker ikke ved koordinering og konsekvensvurderinger på tværs af sektorerne, men ved pålæg om procentvise besparelser, som hver sektor så må finde ud af.

Der er lyst til samarbejde
Det gav luft at snakke med udenforstående om sit arbejde. Der er så mange ting, der kunne være anderledes og burde laves om. Man har kæmpet med problemerne, og brygget på nogle ideer i årevis. Man kan se det hele for sig, men hvordan kommer man frem og igennem med tingene? Sådan er det jo bare, nytter det noget?

Der er 82 ansatte på kommunekontoret, man render tit ind i hinanden. Alle spiser i den samme kantine, pigerne sidder ved èt bord med strikketøjet, og mændene ved et andet med BT og tips. Man får nemt ordnet mange små ting, som også er vigtige, men det kniber med de større.

Efter samtalerne at dømme er der muligheder. Alle udtrykker stor interesse for at få et samarbejde igang på tværs af forvaltningerne. Men det skal være de rigtige folk, der sætter sig sammen, og de skal bakkes op af politikerne. Og samarbejdet skal udvikles omkring konkrete, afgrænsede projekter, som man kan overskue – f eks det værested, aktivitets- og plejecenter med boliger, som lokalgruppen i Gandrup har foreslået.

Egentlig er der også ting, som ret enkelt kunne komme til at hænge bedre sammen, eksempelvis ældreaktiviteter i hhv socialforvaltningen og fritids- og kulturforvaltningen. Man har bare ikke været opmærksom på det. Der var også lyst til at tage utraditionelle initiativer, men der er rigeligt at se til i det dagligе.

Socialforvaltningen

Socialforvaltningen er kommunens største med i alt 160 ansatte. Heraf arbejder 20 i centralforvaltningen, 93 på kommunens plejehjem og 47 som hjemmehjælpere, hjemmesygeplejersker og omsorgsmedarbejdere.

Socialforvaltningens samlede driftsbudget er på ca 166 mio kr. Heraf anvendes ca 53 mio kr til pensioner og boligydelser. Af knap 30 mio kr til forskellige former for hjælp til de gamle bruges godt 20 mio kr til drift af plejehjemmene. Dvs at totrediedele af de samlede midler til kommunens godt 1300 pensionister nødvendigvis anvendes på de godt 100 beboere på plejehjemmene. Kommunens samlede driftsbudget er på 235 mio kr. Der er afsat 2 mio kr på det kommunale anlægsbudget for hvert af de kommende 3 år til et nyt ældrecenter i Gandrup.

Kommunens socialplan har som langsigtet mål at opbygge ældrecentre til afløsning af de 4 plejehjem, men kun i Gandrup er der truffet beslutning om afvikling af De Gamles Hjem. Det er tanken at indføre døgnpleje i hele kommunen, men foreløbig er der kun indført en forsøgsordning i Gandrup.

Hjemmepleje og omsorgsarbejde set fra kommunekontoret

Efter at have fået et indtryk af, hvordan »længst muligt i eget hjem« opleves af de gamle og af deres hjælpere, havde vi brug for at høre ledelsens synspunkter.

Vores fremgangsmåde og erfaringer
Socialinspektøren introducerede os til lederen af hjemmeplejen og lederen af omsorgsarbejdet. Hver af samtalerne varede et par timer, hvor vi flittigt noterede synspunkter og ideer. Vi valgte samtaleformen frem for interviewet, bla for at kunne drøfte nogle af de problemer og forslag, som var kommet frem i det foregående arbejde.

Vi spurgte lederne om, hvordan de støtter hjemmehjælperne i deres arbejde ude i hjemmene, hvordan det opsøgende og forebyggende

Ældrearbejde er kvindearbejde, men cheferne er endnu mænd.

arbejde fungerer, hvordan samarbejdet mellem hjemmeplejen, plejehjemmene, sygehuset og lægerne fungerer.

Vi spurgte efter ideer og forslag til, hvordan de forskellige hjælpetilbud til de gamle kan komme til at hænge bedre sammen, og hvordan hjælpen kan sættes ind mere forebyggende.

Vi spurgte efter ideer og forslag til, hvordan tilbudene om pleje og omsorg kan fungere mere lokalt og ikke alene være tilbud til de enkelte ældre, men nok så meget medvirke til at styrke de lokale netværk.

Vi spurgte om, hvordan behovet for hjælpemidler og boligforbedringer konstateres og hvordan ordningerne fungerer i praksis.

Hjemmeplejen

På hjemmeplejekontoret styres hjemmeplejen i 400 hjem, som udføres af 59 hjemmehjælpere og 3 hjemmesygeplejersker, plus afløsere. Ca 300 af hjemmehjælpsmodtagerne er i pensionistalderen. Der er nok at se til.

Samtalen med lederen af hjemmeplejen var præget af, at hun var overbebyrdet med arbejde. Der var ikke rigtig overskud til at tænke over meget andet end at få de daglige problemer løst.

Hun er »mor« til alle de gamle, og vil gøre det så godt for dem, men det er ikke nemt. Hele det øvrige hjælpeapparat, som hun er afhængig af at samarbejde med, er ikke gearet til forebyggende arbejde og »længst muligt i eget hjem«.

Vi mister kontakten til de gamle

Når den gamle kommer på sygehuset eller på plejehjem kappes forbindelsen til hjemmehjælperen, selvom det oftest er hende, den gamle har den største tillid til, og den der bedst kender til den gamles ønsker – og muligheder.

Der burde være kontakt og samarbejde mellem hjemmehjælpen, plejehjemmene, lægerne og sygehusene, så der var en kontinuerlig omsorg omkring den gamle. Man kunne også bedre trække på de faciliteter og ressourcer, der er de forskellige steder. Lederne af hjemmeplejen tager op på sygehuset en gang om ugen, for at koordinere hjælpen til de gamle, der skal hjem igen.

Assistance uden for kommunen
Der er ikke fysioterapi i kommunen, og heller ikke nogen ergoterapeut. De gamle henvises til fysioterapi uden for kommunen, og hjælpemiddelcentralens konsulenter må tilkaldes, når der skal laves boligændringer.

Hjælpemiddelcentralen ligger i Ålborg og har åbent een gang om ugen for brugerbesøg. (I 1987 er der knyttet fysioterapeut til plejehjemmene i Hals og Vester Hassing på skift. Der er tale om behandling efter henvisning fra læge, ikke om genoptræning). Det betyder, at hjælpen først sættes ind, når den gamle i lang tid har forsøgt at klare sig på trods af skavankerne, og til sidst er ved at tabe modet og give op. Det har ikke meget med forebyggende arbejde at gøre, tværtimod, man har »skabt« endnu en plejehjemsbeboer.

Det ville være godt, om der i god tid kunne laves de fornødne forbedringer i boligen – koordinering af varmetilskudsordningen, kommunens tilbud om isolering, og praktisk rådgivning og hjælp til hensigtsmæssig indretning af boligen.

Omsorgsarbejdet

Lederen har indtil for nylig været alene om omsorgsarbejdet. Hun arrangerer hyggeeftermiddage hver 14. dag i 5 byer. Ind imellem tager hun ud og besøger de pensionister, der ikke kan komme med til arrangementerne.

Hidtil har der ikke været tid til at tage andre aktiviteter op. For nylig har lederen fået assistance af en medarbejder, som er beskæftigelsesvejleder. Hun deltager også i samtalen.

Arrangementer
Omsorgslederen synes pensionisterne skal være med til at arrangere, så hveranden uge er initiativet deres. Men der kommer ikke så mange, når det er pensionisterne, der selv står for arrangementet. Det er svært at få nogen til at melde sig frivilligt til at tage del i planlægningen af arrangementerne.

Den nye omsorgsmedarbejder synes, man skal give et rammebeløb til pensionistforeningen, som den så selv kan administrere. Man skulle måske henvende sig direkte til de pensionister, man ved er aktive, f eks gamle organisationsfolk, og opfordre dem til at varetage bestemte opgaver. De skal bakkes op og hjælpes på vej. Ligesom man arrangerer kurser for idrætsledere, kunne man arrangere kurser for pensionister, hvor de kunne få vejledning og inspiration til, hvordan man kan køre aktivt pensionistforeningsarbejde.

Pensionisterne mangler egne lokaler
Hyggeeftermiddagene foregår i meget forskellige lokaler. I hallen, i et klubhus, på biblioteket, på et af plejehjemmene. Pladsen er trang, der er ingen opbevaringsplads, det begrænser mulighederne for, hvilke aktiviteter, der kan foregå.

Man låner lokalerne, man er på besøg. Det er ikke muligt at sætte sit præg på lokalerne og gøre dem hyggelige. Alt skal fjernes fra gang til gang. Nogle steder er der ikke engang en kaffemaskine, så man selv kan lave kaffe.

Besøg èn gang om måneden

Beskæftigelsesvejlederen kører omkring og besøger de pensionister, der ikke kan komme til hyggeeftermiddagene. Hun forsøger at sætte de gamle i gang med et eller andet håndarbejde. Hun er også hørekonsulent.

Der burde være besøgsvenner ansat af kommunen, det kunne være unge mennesker eller hjemmegående husmødre, som besøger gamle folk i nabolaget et par timer en gang imellem.

Det kunne også være man kunne få gamle folk, der bor i nærheden af hinanden til at stikke hovederne sammen, drikke kaffe, udveksle nyheder og måske hjælpe hinanden med småting. Hvis de gamle ikke selv kan magte det, kunne det jo tænkes, at besøgsvennerne inviterede 3–4 pensionister hjem til sig.

Tilbudene rammer nemt ved siden af

De gamle er nogle gange lidt modløse når beskæftigelsesvejlederen kommer. Hvad nytter det, at jeg kommer med strikkepinde og stoftrykklodser, når den gamle har ondt i skulderen og har brug for fysioterapi, siger beskæftigelsesvejlederen.

Sammenhæng i tilbudene

Der er ikke ordentlig sammenhæng i den hjælp, der bliver tilbudt de gamle. En tager sig af hjemmehjælpsopgaver, en tager sig af sygeplejen, en ordner med boligændringer og en kommer med beskæftigelsestilbud.

Hvem har overblikket, hvem rådgiver den gamle og hjælper med at fremskaffe den rigtige hjælp på det rigtige tidspunkt?

Beskæftigelsesvejlederen synes, der skulle være lokale informationskontorer, gerne i tilknytning til købmanden, kiosken eller et andet sted, hvor folk kommer tit.

Beskæftigelsesvejlederen kunne blive »miljøarbejder« – hjælpe med at skabe kontakt mellem de gamle i området, stå bi med vink om, hvordan man arrangerer aktiviteter og være bindeled til kommunen – frem for at være omrejsende i garn og stoffer.

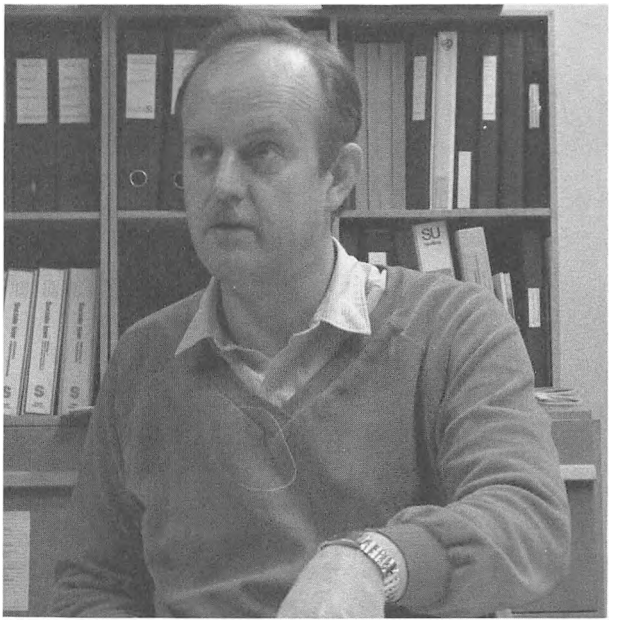

Socialinspektøren er en »ildsjæl«

Han har gjort sig mange overvejelser om, hvordan fremtiden kunne komme til at se ud, men der er mange forhindringer, små og store, som gør det svært at komme videre.

Allerede to år før forsøgsprojektet gik i gang havde han og socialudvalget påbegyndt en omlægning af ældrearbejdet. Omlægning og fornyelse af indsatsen for ældre var overskriften på et års temaplanlægning. Der blev afholdt en række møder med repræsentanter for foreninger og klubber, med ansatte, der beskæftiger sig med ældre og med de gamle i kommunens 4 største byer. Der blev gennemført en interviewundersøgelse, som ca 10% af kommunens pensionister besvarede. Bl a på dette grundlag foreslår socialplanen og kommuneplanen ældrecentre til afløsning af kommunens fire plejehjem.

Han prøver sig frem, et skridt ad gangen. Det går nogenlunde sålænge han bevæger sig inden for sit eget regi – og det ikke koster flere penge. I øvrigt mener han ikke, det behøver at komme til at koste ret meget – det meste handler om omlægninger, samarbejde og decentralisering. Et par uger senere river han sig i håret. Han skal finde ud af at spare kr 600.000 selv om han havde regnet med at kunne bruge 1,3 mill.

Fremadrettet arbejde

Der bliver brugt altfor meget tid på at administrere de mange tilskudsordninger til pensionisterne – medicinkort, varmehjælp, briller, tænder og meget mere.

Det er svært at forklare de gamle om alle de forskellige ordninger, de bliver tit forvirrede og vrede. Det må også være ydmygende for de gamle at skulle stå og diske op med alle deres personlige forhold og få endevendt deres økonomi – for til sidst – i nogle tilfælde – at få besked om at gå hjem og slippe »formuen« for at kunne blive berettiget til et tilskud.

Her trænger virkelig til forenkling og gennemskuelighed, så man kunne bruge tiden til noget mere fornuftigt og fremadrettet.

Aktivitets- og støttetilbud

Når de gamle visiteres til plejehjemmene, ser man næsten kun på den gamles skavanker og fokuserer i højere grad på medicinske forhold end på sociale.

Lægerne er for dårligt orienterede om hele diskussionen på ældreområdet, og kender ikke rigtigt til de mange forskellige hjælpe- og plejemuligheder, der allerede findes. Hele tankegangen skulle vendes om, og tage udgangspunkt i, hvad den gamle kan og har lyst til, se på støtte- og aktivitetsmuligheder omkring den gamle i lokalområdet, for at forebygge plejehjemsindlæggelse.

Koordinering i lokalområdet

Hjemmepleje, omsorgsarbejde, læge og plejehjem fungerer hver for sig og har hvert sit arbejdsområde. Hver af dem træder som regel først til i forbindelse med akutte krisesituationer, oftest i forbindelse med et sygehusophold.

Når man lægger om fra et behandlingssystem til et forebyggende og selvaktiverende system, er det helt nødvendigt at koordinere de forskellige hjælpe- og støttetilbud. Der må være sammenhæng mellem tilbudene og de må fun-

gere lokalt, tæt ved brugerne, tilpasset deres situation og de muligheder, der i øvrigt er i lokalområdet.

Sundheds- og socialtjenesten skal have et lokalt tilholdssted, hvor den nemt kan opsøges, gerne i tilknytning til andre lokale aktiviteter. Arbejdet kan tilrettelægges og styres af de lokale medarbejdere.

Socialinspektøren har taget de første skridt for at prøve på at realisere nogle af disse tanker. Der er blevet afholdt møder med lægerne, men den måde den private lægepraksis er tilrettelagt på, gør det vanskeligt for lægerne at gå ind i et samarbejde, hvor sociale mål vejer tungere end medicinske. Det kan også mærkes, at lægerne ikke er uddannet til socialt orienteret arbejde.

Reelt samarbejde mellem forvaltningerne

Der er et formelt samarbejde mellem forvaltningerne. Lederne mødes en gang imellem, og man sørger også for at kommuneplanen bliver stablet på benene. Men der er ikke noget reelt samarbejde og koordination af sektorplaner og aktiviteter.

Socialinspektøren ønsker samarbejdet mellem forvaltningerne udbygget. Der burde være en reel koordinerings- og planlægningsgruppe, sammensat af folk, der er interesseret i at få tingene til at hænge sammen. Gruppen skulle tage forskellige temaer op, og gå i dybden med dem.

Samarbejdet kan også styrkes ved at koordinere og smidiggøre nogle forretningsgange, f eks i forbindelse med vedligeholdelsen og brugen af kommunale bygninger. Det burde også ske i forbindelse med planlægningen af boligbyggeriet, hvor socialforvaltningen står for at tage initiativ til ældre-boligbyggeri, mens planlægning og behandling af ansøgninger om andet boligbyggeri ligger i det økonomiske sekretariat. Der kunne også skabes samarbejde omkring ombygning og forbedring af ældre og meget store boliger.

Fritids-, kultur- og skoleforvaltningen

En del af de aktivitets- og fritidstilbud, som forvaltningen arbejder med, bruges også af ældrebefolkningen, men der tages ikke særlige ældrehensyn i planlægningen.

Bussen passer ikke
Bibliotekerne ligger på skolerne og åbner først efter skoletid. Skolebussen fungerer som lokalbus, som alle kan benytte, men skolebussen kører kun i skoletiden. De gamle kan derfor ikke benytte skolebussen til at komme på biblioteket. De er afhængige af at kunne komme til at køre med naboen eller familien.

Gamle folk med i undervisningen
Gamle håndværkere har enkelte gange været med i undervisningen på skolen i forbindelse med emnedage. Der var f eks rebslageri hen ad skolegangen. Men det er svært at få fat i de gamle; man skulle gøre mere ud af at kontakte dem personligt og opfordre dem til at være med. Det kunne også være en god idè at få nogle pensionister med i skolehaverne.

Der mangler lokaler
Den ledende skoleinspektør siger, at der godt kunne foregå meget mere på skolen, og at der er mange lokaler disponible på forskellige tidspunkter.

Lederen af fritidsundervisningen klager over manglen på egnede lokaler, især værkstedslokaler. Man lejer sig ind privat, men det er en ustabil ordning. På skolerne kan man ikke ret godt være, fordi der mangler depotplads, og man ikke kan komme overens om brugen af maskiner og redskaber.

Fritidsundervisningen efterlyser værkstedslokaler og rum til pladskrævende fritidsaktiviteter. De kunne anvendes til mange forskellige formål og være åbne for alle.

Madlavning for enkemænd
Fritidstilbudene henvender sig ikke ret meget til mænd. De fleste byder på traditionelle kvindesysler og hobbyer. Mange pensionistmænd er ikke vant til at beskæftige sig med hobbybetonede ting.

Den gamle husflidsskole i Hals, der nu er blomstret op igen, er en undtagelse. Her er der stor søgning af pensionister til f eks træskærerarbejde og almuemaling. Kurserne ligger på samme tid, så ægtepar kan følges ad og alligevel deltage i hvert sit kursus.

Man kunne godt tænke fritidstilbud ud fra en forebyggende og selvaktiverende synsvinkel. Der kunne f eks være madlavningskurser for mænd, der er blevet alene.

Samarbejde lokalt
Aftenskolerne planlægger selv deres kursustilbud. De tager som regel ikke initiativ til nye tilbud, men går efter det, der gik godt sidste år. Det kommunale omsorgsarbejde kører i eget regi under socialforvaltningen. Pensionistforeningerne afholder hyggearrangementer, men benytter sig ikke af fritidslovgivningen.

Det er oplagt, at der kunne komme noget bedre ud af det, hvis de tre instanser stak hovederne sammen.

Pensionistforeningerne kunne selv sætte aktiviteter i gang med tilskud fra fritidslovgivningen, og de kunne opfordre aftenskolerne til at tilrettelægge kurser, som pensionister især er interesserede i. Det kunne f eks være kurser om pensionisters rettigheder og muligheder eller kurser om, hvordan man får en pensionistforening til at køre.

Socialforvaltningen kunne koordinere sine aktiviteter med fritidsforvaltningen, så de to sektorer supplerede hinanden og samarbejdede om at tilvejebringe tilbud, der både opfylder sociale, sundhedsmæssige og kulturelle mål og ønsker. Friste og fornøje, frigøre og forebygge!

Teknisk forvaltning

Der foregår ingen ældreplanlægning i teknisk forvaltning, som er ved at lægge sidste hånd på kommuneplanen. Den er en opsamling af, hvad de forskellige forvaltninger er kommet med og en beskrivelse af, hvordan tingene er nu, udbygget med nogle meget generelle målsætninger.

I planen er der rammer for fordelingen af boligbyggeriet mellem de 4 bysamfund, men der er ingen opfølgning, styring eller retningslinier for sammensætningen af boligtyper og arter. Det kunne der ellers nok være brug for. Leje-boligerne udgør 10–15% af boligerne i Hals kommune. Der er et par hundrede på ventelisten, og det er ikke til at skaffe en lille bolig i kommunen.

Styring af boligbyggeriet

Det ville være ønskeligt med en egentlig boligplanlægning, og en byplanmæssig bearbejdning af placeringen af nye boliger, strøg og centerdannelser i byerne.

Det ville være godt, om der i forbindelse med revisionen af kommuneplanen blev taget temaer op til grundigere behandling i et samarbejde på tværs af sektorerne.

Økonomisk forvaltning

Det økonomiske sekretariat tager imod folk, der gerne vil bygge, og sørger for, at lokalplaner tilpasses bygherrernes ønsker.

Der er kommet gang i byggeriet igen i de seneste år, det er mest privat- og andelsbyggeri. Politikerne er ikke så meget for at støtte almennyttigt byggeri, men har dog tilskyndet Boligforeningen til at bygge i Gandrup, kommunecenterbyen. Her gik det lidt trægt med de private.

I sekretariatet kan man godt se, at der er ved at være behov for små boliger. Politikerne skal påvirkes, for at der kan komme noget mere varieret byggeri.

Ingen konsekvensbetragtninger

De forskellige sektorbudgetter bliver skrevet sammen. Hvis summen ikke passer, går der besked tilbage til de enkelte sektorer om at beskære budgettet med en vis procentsats. Der er ingen, der tager initiativ til at sammenholde initiativer og økonomi på tværs af sektorerne og vurdere konsekvenserne af forskellige mulige prioriteringer, hverken på kort eller på langt sigt.

Ressourceplanlægning

Man mangler politiske principbeslutninger om prioritering af væsentlige opgaveområder. Økonomerne mener nok, at der ligger nogle muligheder i at snakke sammen på tværs. Ressourcerne kunne udnyttes bedre, hvis man ledte efter dem, og gjorde noget mere ud af planlægnings- og koordineringsarbejdet.

Kommunens fire plejehjem

De Gamles Hjem i Gandru

De Gamles Hjem i Ulsted

Fjordparken i Hals

Af Hals kommunes ialt 1340 pensionister bor 98 på et af de fire plejehjem, som er arbejdsplads for 93 af de ialt 160 som er ansat under socialforvaltningen.

Vi ville derfor gerne se på plejehjemmene både som boligmiljø for de gamle og som arbejdsmiljø for personalet. Vi ville gerne møde lederne, personalet og nogle af beboerne for at indkredse hverdagssammenhænge og -situationer. Vi syntes, det var vigtigt at trænge bagom formelle målekriterier som normeringer og procenter for at kunne pege på mere umålelige, men måske nok så jordnære, problemer og kvaliteter. Måske kunne der derigennem åbnes for nye ideer, initiativer og handlemuligheder.

Vores fremgangsmåde

Socialinspektøren introducerede os til lederne, teknisk forvaltning udstyrede os med bygningstegninger over hvert af plejehjemmene og vi besøgte hvert af plejehjemmene i ca 2 timer. Vi talte hvert sted med lederen og enkelte beboere og brugte øjnene og fotografiapparatet.

De ideer og forslag til ændringer og forbedringer, der dukkede op, sammenholdt vi med forslagene fra lokalgrupperne og de gamles hjælpere og udarbejdede derefter principskitser for en anden anvendelse af hvert af plejehjemmene.

Projektgruppens huskeseddel

Vi spurgte efter beboernes boligforhold:

- *Har boligen plads og variationsmuligheder, så beboerne kan videreføre hver deres livsstil og sætte deres præg på den private lilleverden, som boligen er ramme om?*
- *Kan boligen opdeles og indrettes, således at der er forskel på livet i sengen og at være rask og rørig?*
- *Er forbindelsen mellem boligen og fællesrum sådan, at den gamle kan vælge mellem at være privat og stå i øjenkontakt med andre beboere og personale?*
- *Er der boliger til ægtepar?*

Vi spurgte efter beboernes fællesaktiviteter:

- *Hvilke muligheder er der for valg af forskellige aktiviteter og hvilken indflydelse har beboerne på tilbudene?*
- *Deltager beboerne i den praktiske udførelse af aktiviteterne eller påhviler dette alene personalet?*
- *Sætter lokaler og udstyr grænser for aktiviteternes art?*
- *Er der muligheder for at de mandlige beboere kan udfolde sig i aktiviteter, som ikke har præg af kvindesysler?*
- *Er der tilbud, som giver muligheder for intellektuel udfoldelse?*
- *Henvender aktiviteterne sig også til lokalområdets ældrebefolkning?*

Vi spurgte efter beboernes fælleslokaler:

- *Er der fællesrum indrettet, så der smidigt kan veksles mellem forskellige aktiviteter?*
- *Er de fælles opholdsrum indrettet således, at beboere med forskellige behov kan vælge samvær i mindre grupper?*
- *Ligger de fælles rum i nærheden af plejehjemmets mest aktive område, hvor beboere, personale og besøgende færdes?*
- *Kan gang- og adgangsarealer anvendes til fælles aktiviteter?*
- *Svarer materialer og inventar til beboernes vante omgivelser og historie?*

Vi spurgte efter plejefaciliteterne:

- *Er badeværelser og toiletter nemt tilgængelige fra den enkelte bolig?*
- *Er de indrettet til beboere med fysiske handicaps?*
- *Er der depotplads flere steder i nærheden af boligerne?*
- *Er der lokaler til fysisk genoptræning og er de nemt tilgængelige?*
- *Findes der hvilepladser og værelser til overnatning for lokalområdets gamle eller for besøgende?*

Vi spurgte efter personalets faciliteter:

- *Findes der et lokale, hvor personalet kan mødes også uformelt over en kop kaffe?*
- *Findes der omklædnings- og vaskerum for personalet?*

- *Er personalets lokaler placeret og indrettet således, at de ikke isolerer personalet fra beboerne?*

Vi spurgte efter plejehjemmets livsrytme:

- *Hvordan er rytmen i løbet af et døgn, en uge og et år?*
- *Er arbejdsrutinerne faste eller variable og åbne for beboernes og pårørendes medvirken?*
- *Forsøger plejehjemmet at åbne dørene og rette sine aktiviteter også mod lokalsamfundet?*
- *Er der samarbejde mellem hjemmet og de der yder service og tilbyder aktiviteter ude i hjemmene?*

Selv i løbet af de korte besøg fik vi meget at vide, ved at spørge – og især lytte – og ved at bruge øjnene. Indretning, udstyr og personalets påklædning og væremåde fortalte meget om også det, der ikke blev sagt.

Vi oplevede det som en fordel, at vi måtte spørge uden faglig baggrund i plejehjemsarbejde. Det gjorde det nødvendigt for institutionspersonalet at tænke og svare ukonventionelt. Vi oplevede det også som en fordel, at vi forsøgte at se på tværs af, og på sammenhænge mellem bygningsforhold, beboernes hverdag og personalets arbejdssituation. Det blev nemmere at undgå enøjede syn på hjemmene som enten plejeinstitutioner eller boligmiljøer.

Fra beboerstuer til boliger

På alle plejehjemmene er boligerne beboerstuer på 9–15 m^2. På de gamle plejehjem er de uden eget bad og wc, på de nye med.

Det var tydeligt, at beboerne forsøgte at præge stuen med hver deres personlighed og identitet. Men stuen er for lille, fordi der skal være plads til både dagligstue, en gæst i ny og næ og til en seng, som ofte er en hospitalsseng, der fylder og står dårligt til det gamle mahognibord og familiebillederne på væggen.

På de gamle plejehjem, hvor nogle beboerstuer er uregelmæssige, med nischer og kroge, var det lidt nemmere for beboerne at skabe en personlig lilleverden med kaffebordet i et hjørne, med den gode stol og familiebillederne i et

andet og sengen i et tredie. I de regulære rum, på de nye plejehjem, med panoramavindue i den ene af de fire vægge, var det en næsten umulig opgave at finde steder, hvor beboerne kunne vise forskellige sider af deres identitet.

Når plejehjemmene bygges om, mener vi, at alle boliger skal være på to rum, selv om de bliver små, også for at par får mulighed for at bo sammen.

Fra terapilokaler til værksteder

Mange af fællesrummene – aktivitetsrum og terapilokaler – er så specialiserede, at det giver pladsproblemer. To væve i fast opstilling gør det umuligt at bruge pladsen til andet, hvad enten der væves eller ej. Og de grovere, værkstedsprægede sysler er der ikke afsat plads til.

Når hjemmene bygges om, må der skabes værkstedsrum og depotplads, således at inventar kan skiftes ud og flyttes, når der er behov for det.

Mindre og forskellige enheder

De nye plejehjem er for store. De er ganske vist opdelt i afsnit, men de er ganske ens. De fjerneste beboere har meget langt til de fælles aktivitets-, og opholds- og servicelokaler, der er samlet i en del af det store bygningskompleks.

Vi mener, at de store hjem skal opdeles i mindre enheder, hver med sin del af de fælles funktioner. Frem for at gøre enhederne ens skal beboere og personale have mulighed for at sætte deres præg på enhederne, så de bliver forskellige.

Lokale aktivitetssteder

På alle fire plejehjem slog det os, i hvor høj grad hjemmet er en lilleverden i sig selv uden nævneværdig kontakt med det omgivende lokalsamfund. Men også her var der forskel mellem det ældste plejehjem, der forsøger at åbne sig mod Gandrup og det nyeste, der er isoleret fra Hals by.

Umiddelbart omkring alle fire plejehjem er der god plads til at nybygge ældreegnede boliger eller gamle huse, som kan ombygges. Derved er der gode muligheder for at omdanne plejehjemmene til aktivitets- og væresteder og som støttepunkter for den del af ældrebefolkningen, der har brug for det og for lokalområdets hjemmehjælpere og hjemmesygeplejersker. Det vil også blive nemmere at rette aktiviteterne udad mod det omgivende lokalsamfund, når de fleste gamle ikke bor på plejehjemmet, men omkring det.

Synlige mangler og skjulte kvaliteter

Sammenfattende er det vores indtryk, at de to ældste plejehjem i Gandrup og Ulsted er gode boligmiljøer omkring beboernes dagligdag, men til gengæld, og selvsagt, har helt utidssvarende plejefaciliteter. Omvendt synes vi, at kommunens to moderne plejehjem i Vester Hassing og Hals giver ringere trivelsmuligheder for beboerne til trods for alle anstrengelser fra arkitektens og personalets side og til trods for de mest moderne plejefaciliteter.

Vores opfattelse er derfor, at ingen af plejehjemmene bør afskaffes, men alle omdannes i overensstemmelse med de særlige kvaliteter, som hvert af dem rummer. Det er altså ikke nok at afskaffe problemerne, hvis uerstattelige kvaliteter – f eks et godt boligmiljø – går med i købet.

De gamle plejehjem bør på kort sigt ombygges til de formål bygningerne egner sig til – og suppleres med de plejefaciliteter og plejeboliger, som er nødvendige i Gandrup og Ulsted. De nye plejehjem kan på længere sigt ombygges til ældrecentre og suppleres med de plejeboliger, som er nødvendige i Vester Hassing og Hals. Målet må være, at alle, der ønsker det, kan få en plejebolig i det lokalområde, de bor, og der vil stadigvæk være mange, måske endda flere, som er så svækket af alderdom og sygdom, at de ikke kan klare sig i eget hjem, selv med nok så god hjælp.

De Gamles Hjem i Gandrup

Plejehjemmet er kommunens ældste og mindste. Det har til huse i den Gamle Skole fra 1843, og har været hjem for subsistensløse indtil 1940, hvor der blev bygget til.

Plejehjemmet er i sin nuværende form 45 år gammelt. Det er normeret til 16 beboere og er under afvikling. For øjeblikket har hjemmet 13 beboere. Heraf hører 6 hjemme i Gandrup. De Gamles Hjem ligger i den sydlige udkant af byen i et gammelt landsbymiljø. Der er ikke langt til hovedvejen, hvor bussen kører, men der er 1 km til Kastanieparken, hvor det nye ældrecenter tænkes placeret.

Den gamle skolebygning er i én etage med udnyttet loftsetage. Den tilbyggede værelsesfløj er i én etage. I den gamle skolebygning er der spise- og opholdsstue og oppe under taget 6 værelser og et lille wc. Beboerstuerne er på omkring 10 m^2 uden vask. Der er ikke elevator – de gamle er blevet båret op af de søde piger. I den kombinerede spise- og opholdsstue på omkring 90 m^2 er der ikke plads til ret mange flere end beboerne og personalet. I den nyere enetages værelsesfløj er der plads til 12 af beboerne og et terapilokale. Terapien ligger for enden af værelsesgangen. Den er på ca 35 m^2,

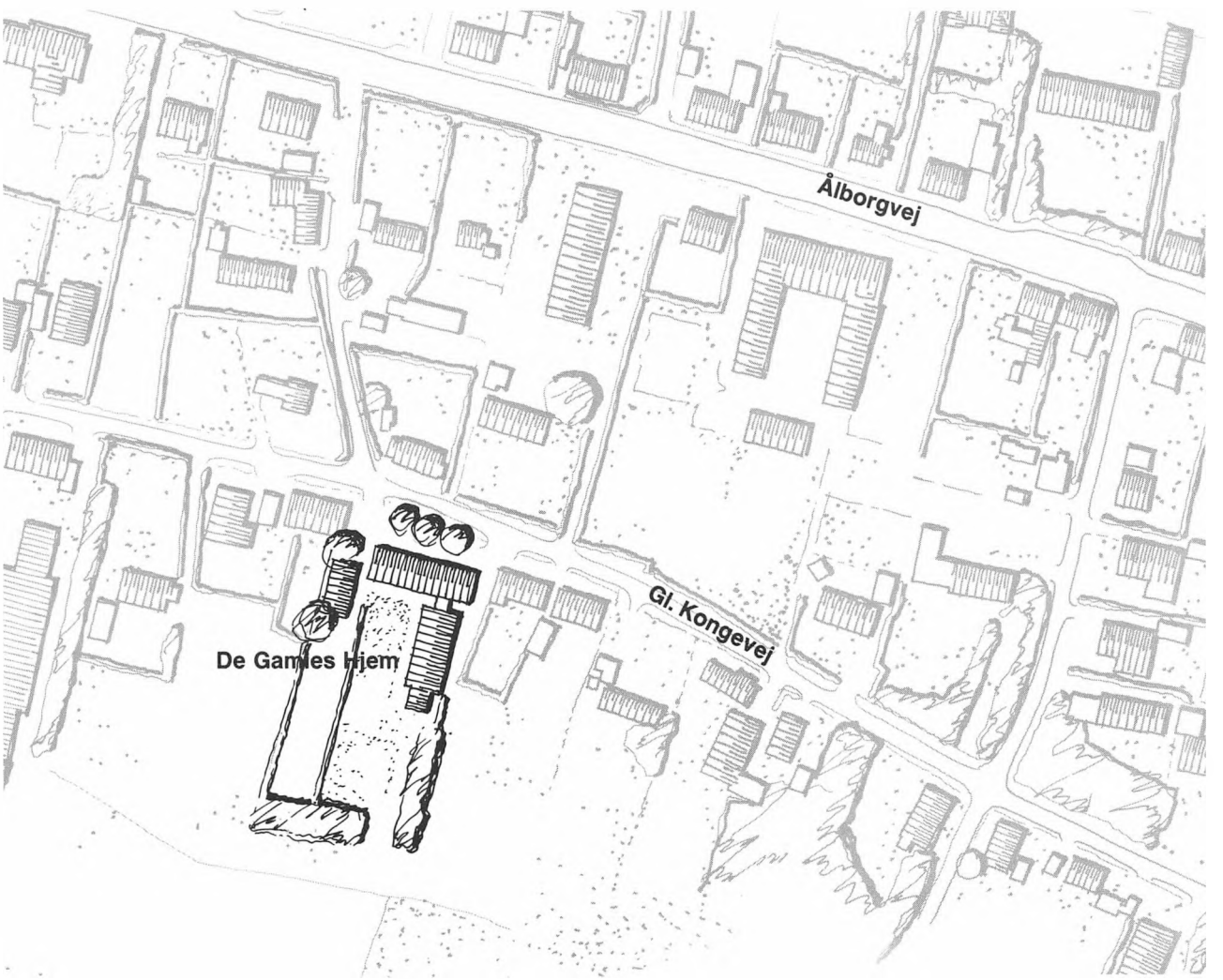

De Gamles Hjem i Landsbyen

der er plads til 12, hvis man sidder stille og arbejder med små ting.

Huset virker hyggeligt, men pladsen er knap, og det er upraktisk at arbejde i for personalet. Byggeteknisk er huset sundt. Det trænger til småreparationer, og det kan også isoleres bedre. Flere og flere af beboerne er stærkt svækket af alderdom og sygdom, og det er dem, der kræver mest opmærksomhed fra personalet. Nogle kunne være flyttet hjem igen, hvis der havde været den fornødne hjælp. Nogle af beboerne hjælper med i køkkenet, ved borddækning mv. Enkelte beboere dyrker jorden i baghaven.

Da lederen overtog jobbet fra den gamle bestyrer for 10 år siden, var der ikke andet personale end et par unge piger. Efterhånden som arbejdet er vokset, er der kommet flere til – gode solide kvinder, der er vant til at ordne lidt af hvert. De har hidtil kunnet ordne tingene hen ad vejen, selv om de ikke er uddannet til plejehjemsarbejde. De er så søde allesammen, siger en gammel kone fra den anden ende af kommunen, men de kan jo ikke gøre for, at jeg er fra Hou. Hun er trist, hun vil hjem.

Det er svært at føre en samtale

Det er godt at være sammen. Beboerne skal i hvert fald spise sammen, mener personalet. Man må lære at acceptere hinandens særheder, siger de. Men det er svært for nogle at holde ud til at sidde og spise sammen med folk, der ikke længere magter at holde maden i munden eller føre en samtale over bordet. Man vænner sig måske til det, men det er deprimerende.

Pejstrup skriver bøger

Oppe under loftet bor Pejstrup, her lever han helt sit eget liv. Det har han gjort i mange år, han har aldrig været gift.

Skrivebordet fylder det meste af rummet, alle steder er der stabler af bøger, udklip og papirer. I et hjørne er der lige akkurat plads til sengen. Når pigerne kommer med støvsugeren, prøver de at styre udenom papirbunkerne – her gælder de almindelige rengøringsnormer ikke.

Det er også Pejstrup, der passer jordbærstykket nede i baghaven. Hvad skal der blive af Pejstrup, når hjemmet lukker?

Kontakt med byen

Folk i byen kan lide at komme på hjemmet, der er hyggeligt, her bor de gamle naboer, som man også får en snak med, når man besøger sin mor. Man kender personalet, man er velkommen.

Der kommer 6 pensionister fra byen en gang om ugen. De er visiteret til terapien. Men pladsen er for trang til, at ældre i byen kan komme og være med til arrangementer. Der er ikke

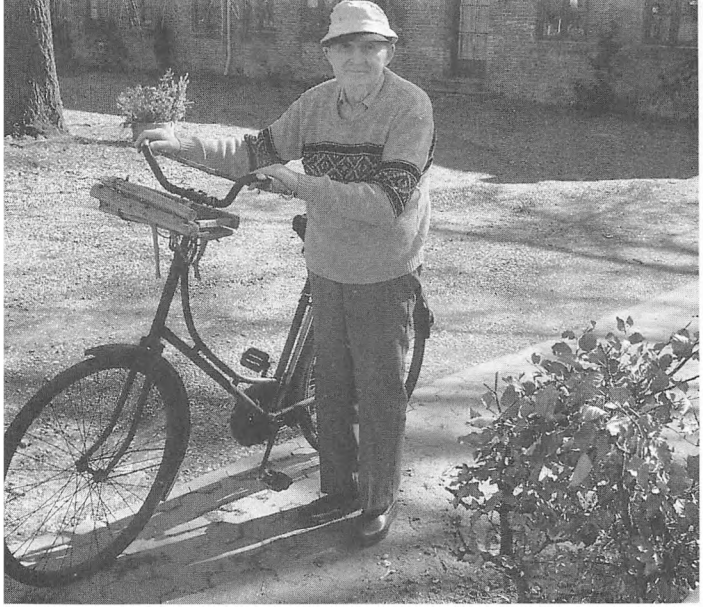

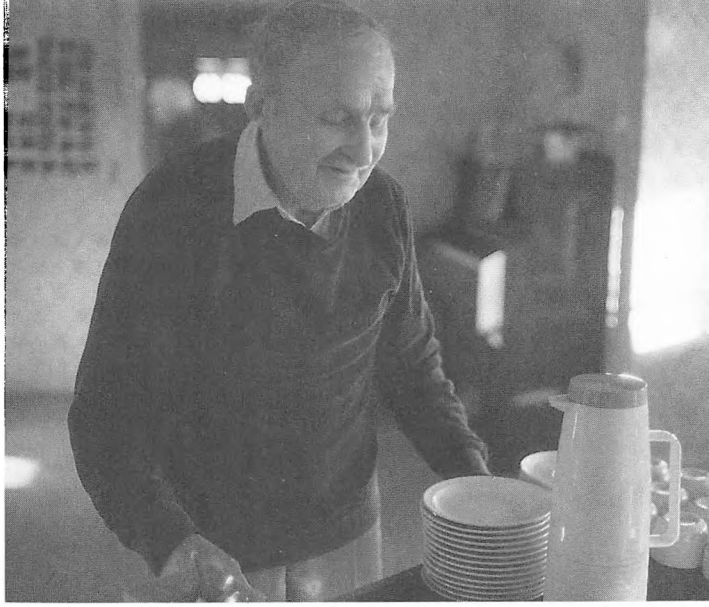

kontakt mellem personalet på hjemmet og hjemmehjælperne, der tager rundt til de gamle i byen.

Bosted med voksdug på bordet?

Hvad skal der blive af de gamle, der ikke dør inden nøglen drejes om i De Gamles Hjem?

Pejstrup vil aldrig kunne holde ud at komme over i det nye center. Der er flere ligesom ham, der er vant til at leve et lidt særegent liv, er glade for deres lille kammer, og det kantede fællesskab i stuen.

Pejstrup kunne blive boende, sammen med de andre, der både vil være sig selv og lidt sammen. Både gamle folk og måske også unge.

Mange gamle fra landet bliver rastløse, når de flytter til byen og skal udfylde alderdommens fritid. De Gamles Hjem kunne blive gamle landboeres sted på kanten af byen og landet. Bekvemme boliger og plads til lidt af hvert. De kunne præge stedet, dyrke baghaven og bo med voksdug.

Mødested og støttepunkt

Der bor mange gamle folk i »landsbyen« omkring De Gamles Hjem, vel omkring halvtreds, hvoraf halvdelen er alene.

Nogle af dem vil være glade for at komme i De Gamles Hjem, når det blev bygget om, og få en kop kaffe eller et parti billard. Nogle af de enlige ville måske foretrække at spise deres middagsmad her sammen med andre fra »landsbyen« fremfor at sidde alene hjemme. Maden fra kommunen kunne blive serveret i fællesrummet nogle af ugens dage.

Landsbyens gamle bor alle i gamle huse med stor have. De har hjemmehjælp, men har også brug for hjælp til at holde huset med lidt maling og småreparationer.

Udover at blive indrettet til boliger og mødested kunne De Gamles Hjem også indrettes til hjemmehjælperne og hjemmesygeplejersken, som arbejder i landsbyen. Her kunne de tilrettelægge arbejdet i fællesskab og i kontakt med de pensionister, som måske vil stå for gensidig pensionisthjælp, hvor pensionisterne »bytter tjenesteydelser«. En kan lappe tøj, en anden skifte pakning i en dryppende vandhane, en tredie slå græsplæne m.m.

Genbrug som bo- og samlingssted

Kommunen vil lukke hjemmet, fordi det ikke lever op til normerne for et plejehjem. Men det kunne fint fungere som noget andet end plejehjem. Det ligger et rart sted i byen, midt i landsbymiljøet. Stedet er vigtigt i byens erindring, det har altid været et centralt sted i byens liv. Andre historiske steder – den gamle skole og stationen – er blevet sløjfet.

Folk i byen er delt i to lejre. Nogle synes, det er et godt lille hjem, som det er rart at kunne flytte hen på, når man bliver ene. Andre sy-

nes, det er noget gammelt bras, som snarest bør lukkes.

Nogle foreslår, at De Gamles Hjem fortsat kan være bosted for gamle folk. Andre påpeger manglerne på lokaler til forskellige aktiviteter i byen og foreslår, at man omdanner De Gamles Hjem til lokalt kultursted, i forlængelse af det, det var, da der var skole. Det kunne blive medborgerhus, et uformelt mødested, for måske både unge og gamle.

Kvaliteterne kan bevares, manglerne rettes op

De Gamles Hjem har en minusside, men også en plusside – nogle kvaliteter – som måske kan overføres til og indgå i et nyt kapitel af stedets historie.

Minussiden:
- små beboerstuer
- fælles bad og wc
- lille opholdsstue
- trang terapi
- ingen funktionel tilknytning til byen
- ingen »professionel pleje«.

Plussiden:
- lille alderdomshjem
- lokal tilknytning
- fleksibelt personale
- rar atmosfære
- smuk beliggenhed
- dejlig have
- bygningerne er anvendelige
- historisk-kulturelt værdifuldt sted.

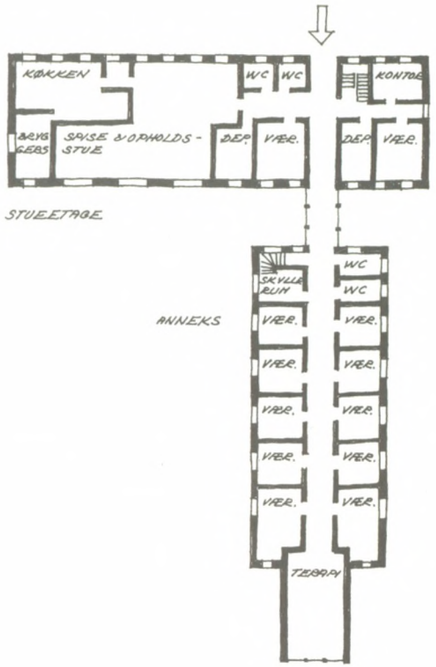

Situationen nu

Alderdomshjem for 16 beboere

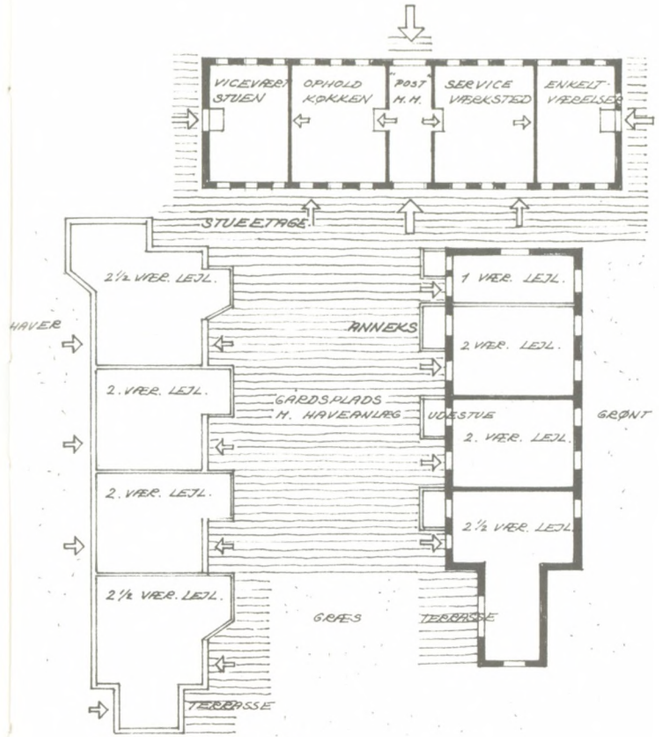

Fremtidig situation

Bosted med 9 boliger og fællesrum

Boliger og fælles formål

Stueetagen i hovedbygningen og i sidefløjen egner sig til indretning af selvstændige 1-, 2- og 3-værelses boliger med bad/wc og spisekøkken. Derudover kan der indrettes et fælles opholdsrum med køkken, hvor også de omkringboende kan komme, samt kontor og mødelokale for hjælperne i området samt en kiosk.

1. salen i den gamle hovedfløj egner sig til indretning af 4–5 værelser (20–25 m²) måske med fælles bad/wc og fælles spisekøkken og opholdsrum. Værelserne kan evt anvendes som midlertidige boliger, f eks i en overgangssituation fra sygehusophold til eget hjem.

Udover den eksisterende bygning er der på grunden plads til at opføre yderligere værkstedslokaler, samt nogle selvstændige boliger.

De Gamles Hjem i Ulsted

Plejehjemmet er 33 år gammelt, bygget som alderdomshjem af Ulsted sogneråd i 1952. Det er normeret til 24 beboere, som »let« plejehjem. Hjemmet huser for øjeblikket 24, hvoraf de 11 hører hjemme i Ulsted. Der er ingen aktuelle ombygnings- eller moderniseringsplaner. Plejehjemmet ligger midt i Ulsted by. Busstoppestedet, butikkerne, kroen og det lille anlæg ligger lige henne om hjørnet.

De Gamles Hjem er en stor rødstensbygning i 3 etager. Trappen ligger midt i huset, og der er senere blevet opført en elevator ved den ene gavl. I kælderen er der køkken (lille madelevator op til etagerne), vaskeri, personalerum og terapi (gennemgangsrum). I stueetagen er der kontor + et lille kosteskab, og en vinkelopholds- og spisestue, samt beboerstuer. På reposen op til 1. sal er der plads til 4 stole med fint overblik over, hvem der går og kommer. På 1. og 2. sal er der beboerstuer. Plejehjemmets eneste badeværelse ligger på 2. sal – det er moderniseret. Beboerne kommer kun i bad én gang om ugen. Der er toilet på hver etage.

Der er stort set ingen depot- og servicerum på etagerne. Hjælpemidlerne står på gangene. I den ene ende af gangen står der et par stole og et bord med svigermors skarpe tunge. Beboerstuerne er på 9–12 m², uden toilet eller håndvask. Der har engang været vask på værelserne – men de er fjernet, hvorfor? I beboerstuerne er der plads til seng + stol og evt et andet møbel. Der er ikke stuer til ægtepar.

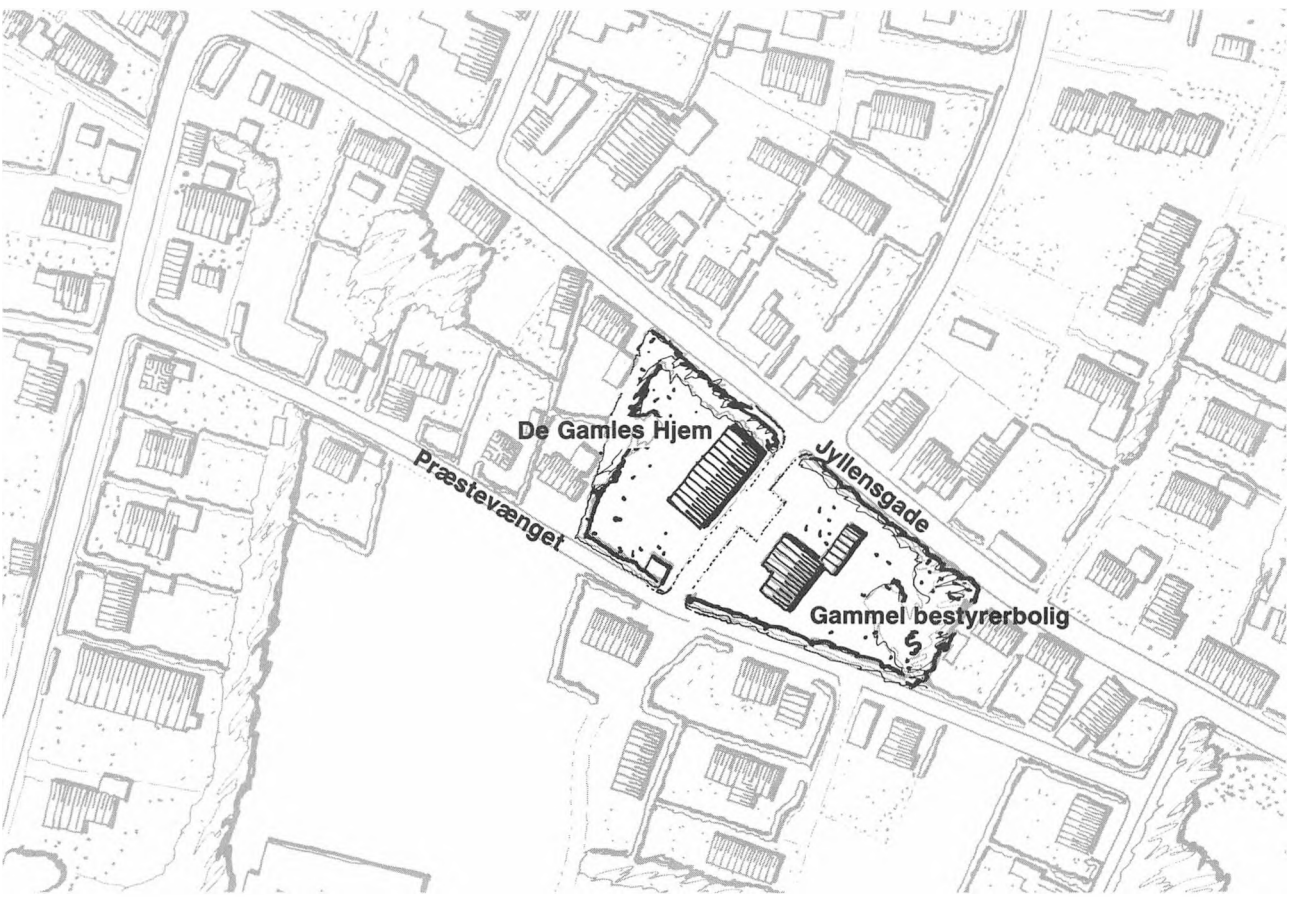

De Gamles Hjem i byen

Der er trangt
De knappe lokaleforhold præger hverdagen på hjemmet. I stuen og terapien kan der ikke afholdes arrangementer sammen med folk fra byen. Beboerne kan ikke samles og lave ting i mindre grupper og i terapien er der fodkoldt og kun plads til små, stille aktiviteter. Huset virker nedslidt og usselt. Der er hul i gulvbelægningen, nogle steder hænger tapetet i laser og malingen skaller af.

Der er 4 yngre beboere, som er retarderede. De øvrige beboere er 80 år og derover. 3 af beboerne er selvhjulpne, 12 får hjælp af en person ved flytninger, 8 skal have hjælp af to. Over halvdelen af beboerne er mentalt svækkede. Lederen skønner ikke, at der er beboere, der kunne være vendt hjem efter et kortere ophold, hvis der havde været den fornødne hjælp hjemme. Beboerne er ikke med i noget arbejde på hjemmet.

Der er ingen kontakt mellem hjemmet og byen, udover 6 der kommer i terapien. Der er ikke plads og kapacitet til udadvendt aktivitet. Der er ikke noget samarbejde mellem hjemmet og de 4 beskyttede boliger og 12 pensionistboliger i byen.

Upraktisk indretning
Efterhånden er der blevet indrettet noget her og der. Et lille personalekøkken er blevet omdannet til skyllerum, men der er knap nok plads til at stille fra sig. Nede i kælderen er der blevet lavet et depotrum, men man må kravle hen over bunkerne for at nå det, der står inderst. Der er ingen steder at stille hjælpemidlerne, så kørestole og gangstativer står på gangene. Man må sno sig.

Der er livligt i det lille kontor
Ved skrivebordet sidder lederen og snakker i telefon med en pårørende. På den anden stol sidder en af assistenterne og får sig et hvil. Henne i hjørnet står sygeplejersken og tæller medicin op. En beboer kigger ind. Aftenvagten kommer og hænger frakken på knagen i hjørnet.

Hvad nu hvis det begynder at brænde?
Personalet aner ikke, hvad det skal gøre, hvis det begynder at brænde. Der står en brandtrappe ved gavlen af det 4-etages plejehjem. Hvordan skal vi bære os ad med at få de tunge, ubevægelige beboere ned ad den smalle snoede

trappe? Og med elevatoren vil det tage alt for lang tid.

Både personalet og beboerne er balancekunstnere. Om morgenen kommer pigerne springende med vandfade, gerne to ad gangen. Og så er der etagevask rundt omkring på stuerne.

Familien kommer ikke til kaffe

Den store hospitalsseng fylder meget i en lille stue på 10 m^2. Der er ikke plads til andet end bord, stol og så et enkelt gammelt møbel hjemmefra. Det er ikke sjovt bare at sidde og kigge hen på sengen. Når familien kommer på besøg, er der ikke plads til at sidde og drikke en kop kaffe sammen.

Her bor mor og søn

På hjemmet er man vant til også at have mentalt handicappede boende, så det var ikke noget problem at tage imod den gamle mor, der ikke længere kunne magte husholdningen for sig selv og sin voksne, åndssvage søn.

De har hvert sit værelse. Moderen fik et af de store lyse værelser for enden af gangen, så her kan de hygge sig sammen og fortsat være trygge.

Ikke plads til at holde fest

I det daglige er opholdsstuen god nok, med alle sine hjørner og kroge. Men vi kan ikke holde foredrag og vise film, alle kan ikke komme til at se på én gang. Når vi alle er samlet, er der lige akkurat plads til beboerne og personalet, men vi holder nu altså vores fester alligevel, og inviterer de pårørende med. Vi klemmer os sammen, men der bliver forfærdeligt varmt.

På trappeafsatsen mellem 1. og 2. sal kan man altid møde nogle af beboerne. Her er lige akkurat plads til 4 stole og et lille bitte bord. Lige så snart en rejser sig, slår en anden sig ned, for det er husets bedste plads. Her kan man følge med i, hvad der foregår og se, hvem der går ud og ind. Og så kommer eftermiddagssolen så fint ind ad det store vindue.

Gamle gubber og pudestramaj

Der blev indrettet terapirum nede i kælderen, men det er ikke for godt. Rummet er for lille, og der er fugtigt og fodkoldt. Det er gennemgangsrum, så der er også træk. Hvis man ikke har haft gigt før, så får man det nede i terapien.

Der bliver strikket og vævet og viklet. De gamle vil helst lave stoftryk med klodser. Det er hurtigt færdigt, og så har man lavet noget, som kan sælges på julemarkedet. Det er rart at være nyttig. Men hvad med mændene? De sidder ofte der, ene haner i hønsegården, og ser helt fortabte ud. De har aldrig været vant til det nørkleri.

Klokken ti stopper elevatoren

Da der for nogle år siden blev bygget elevator, var det et mægtigt fremskridt. Beboerne skulle ikke længere bæres op ad trapperne. Men om aftenen er der ikke personale nok til at holde øje med elevatoren, så beboerne må fortrække til værelserne inden ti – uanset om de sidder midt i et spil kort, eller helten endnu ikke har fået heltinden i fjernsynet.

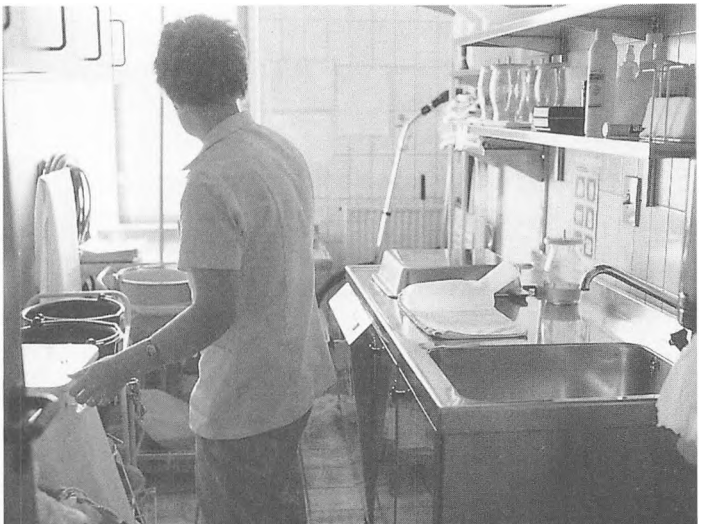

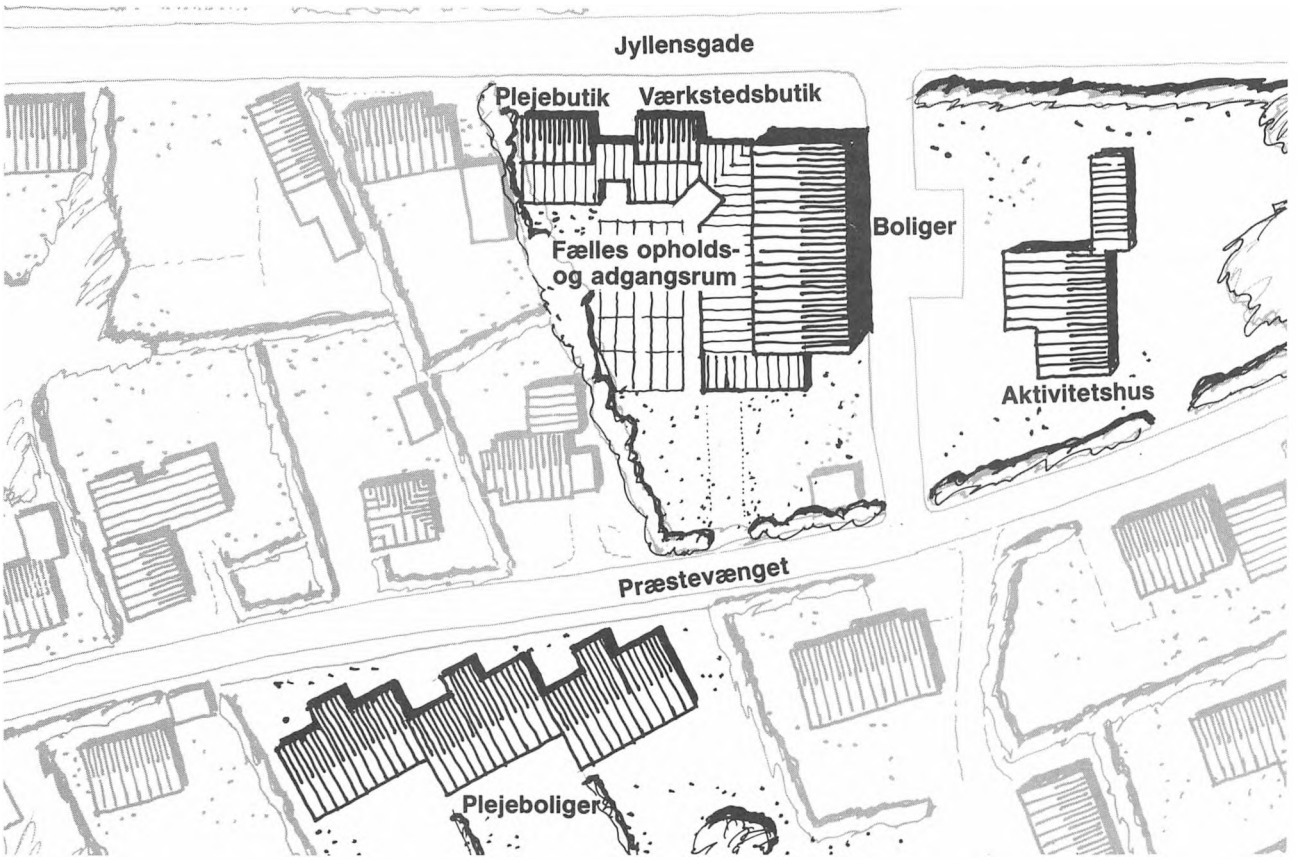

Trinvis forbedring, ombygning og afvikling

Socialforvaltningen regner med, at der også i Ulsted skal være et ældrecenter – engang med tiden. Allerede nu burde rammerne for et ældre-center fastlægges, således at de forbedringer, der er påkrævet her og nu kommer til at hænge sammen med mere langsigtede planer. Selv om bygningen er nedslidt, er den teknisk sund. Den rummer med sine 3 etager mange kvadratmeter, som i sig selv er en værdifuld ressource.

Plejehjemmet ligger midt i landsbyen på en stor grund, hvor der er plads til nybyggeri. Stedet egner sig til en trinvis udvikling af et ældre-center i tæt tilknytning til ældreegnede boliger midt i lokalsamfundet. I takt med udbygningen af det nye kan den gamle bygning gradvis ombygges og moderniseres, således at hårdt tiltrængte forbedringer ikke behøver at vente.

Ældreboliger i Ulsted

Det gamle hjem egner sig med sine 3 etager ikke til at blive bygget om til ældreboliger. Til gengæld er der på grunden plads til nybyggeri af små boliger, og i nærheden ligger flere gamle landsbyhuse, som kan opdeles og ombygges til ældreegnede boliger.

De 3 etager egner sig til gengæld til at blive bygget om til udlejningsboliger, som er en mangelvare i Ulsted. Lejlighederne kan evt bygges som et bofællesskab med fælles køkken og fællesrum.

I tilknytning til nye småboliger kan der på plejehjemmets grund bygges aktivitets- og plejelokaler, som kan bruges af alle i Ulsted. Det er muligt at placere mødelokaler og værksteder mod hovedgaden i direkte kontakt med både landsbyen og de nye ældreboliger. Her kan der, ligesom i Gandrup, også indrettes et »støttepunkt«, hvor hjemmehjælp, hjemmesygepleje og gensidig pensionisthjælp har udgangspunkt.

To nye plejeinstitutioner

Kommunen har to moderne plejehjem. Selv om de er bygget med næsten 10 års mellemrum, har de mange lighedspunkter. De er effektive som arbejdsplads for plejepersonalet. Men selv om personalet hvert sted på sin måde søger at skabe et levende miljø omkring beboerne, er institutionspræget umiskendeligt.

»Hassinghave« i Vester Hassing

Plejehjemmet er 10 år gammelt, bygget i 1975. Det er normeret til 36 beboere samt 1 aflastningsplads. Hjemmet har i dag 37 beboere, hvoraf de 10 hører hjemme i Vester Hassing. Det er det største plejehjem i kommunen. Plejehjemmet ligger på en bakketop i et hjørne af byen med udsigt til fjorden og kirken. Der er 500 m til busstoppested og butikker.

Hassinghave er et et-etagesplejehjem, bygget i fløje af gule sten. Beboerstuerne ligger omkring lange, lidt dunkle gange. Opholds- og spisestue og terapi ligger i den ene ende af bebyggelsen. Der er meget langt fra den ene ende af hjemmet til den anden. Personalet har løbehjul.

Beboerstuerne er regulære rum på 15 m². Der er et forrum med skabe og adgang til et stort badeværelse. Hassinghave er det eneste hjem med fysioterapi. Der er lang venteliste til behandling.

Der er 7 yngre beboere under 80 år. De øvrige 29 er over 80 år, flest over 90 år. Beboerne er mentalt svagere nu end før. Hassinghave får de fysisk og psykisk tungeste plejepatienter. Alligevel inddrages de i det daglige arbejde og de pårørende inviteres til at deltage i arbejdet omkring de gamle.

Lederen og personalet gør sig store anstrengelser for, at de gamle skal trives. Der er et lille træningskøkken, hvor små grupper af beboere laver mad – men pesonalet må ikke spise med! Beboerne laver maden til julefrokosten og de er med i den månedlige (mad) og kvartalsvise (budgettet og aktiviteter) planlægning. Pårørende inviteres til oplysende/holdningsbearbejdende foredrag og diskussioner. Der laves aftaler med dem om, hvad de kan tilbyde af praktisk og socialt arbejde omkring den gamle.

Hver uge afholdes personalemøder med henblik på tværfaglig fællesholdning, og der afholdes møder om nye temaer inden for ældreområdet. I løbet af 3 måneder skrabede personalet penge sammen til en minibus.

Terapien er åben for ældre i byen. Der annonceres i avisen og folk kan ringe og aftale, hvornår de kan komme. Enkelte pensionister kommer og henter mad på hjemmet, én kommer og spiser.

Der er ingen koordinering med fritidsundervisningen i byen. Der er ikke noget samarbejde mellem plejehjemmet og de 10 beskyttede boliger i byen. Pensionisterne, der er med i kommunens omsorgsarbejde »Hyggeeftermiddage«, ønsker ikke, at det skal foregå på Hassinghave.

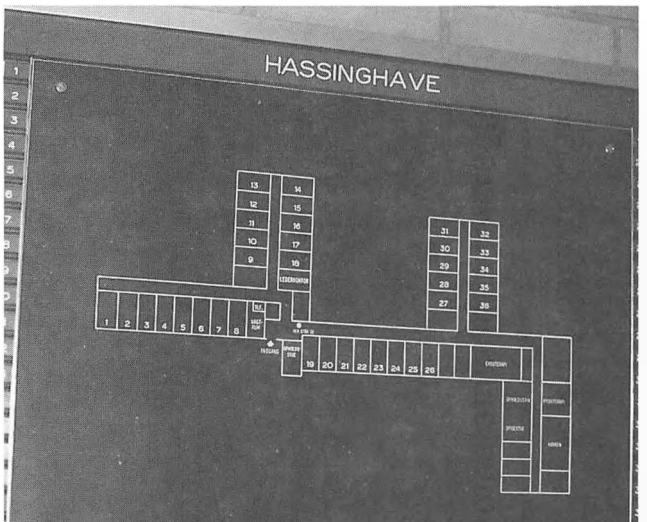

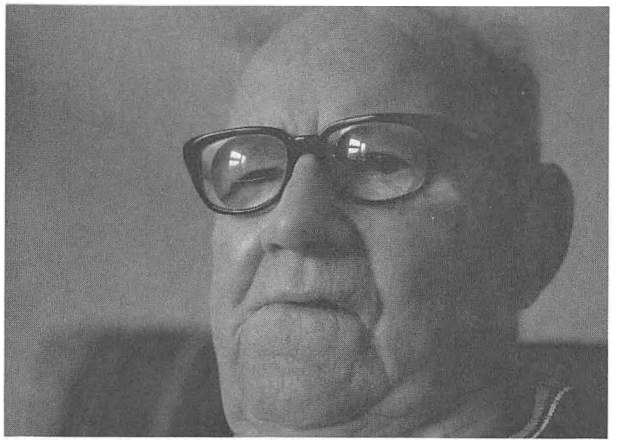

»Fjordparken« i Hals

Plejehjemmet er næsten helt nyt, bygget i 1983. Det har erstattet det gamle alderdomshjem, som kommunen solgte, og som nu er ombygget til hotel. Plejehjemmet er normeret til 24 beboere og skal måske udvides yderligere med 12 pladser. For tiden er der 24 beboere, hvoraf 18 hører hjemme i Hals.

Ved siden af hjemmet er der bygget 12 beskyttede boliger. Plejehjemmet ligger i et hjørne af byen med flot udsigt over fjorden. Der er et par hundrede meter til Torvet og 500 m til busstoppestedet. Det gamle alderdomshjem lå ved byens mest trafikerede gadekryds ved siden af skolen.

Fjordparken er, ligesom Hassinghave, bygget i fløje i et plan. Men i Fjordparken er der »knæk« på de lange gange, hvor der er indrettet opholdsnicher. Omkring de fleste gange er der rum på begge sider og her er der meget mørkt.

De fleste fællesrum ligger i den ene ende af bebyggelsen. For de fjerneste beboerstuer er der meget langt til opholdsstuen og terapien. Terapien står i åben forbindelse med opholdsstuen. Enkelte fællesrum er møbleret med gamle møbler – nogle er taget med fra det gamle plejehjem. Det skulle virke så venligt og hjemligt sammen med de naturlige materialer – teglsten og træ – som præger husets arkitektur.

Beboerstuerne ligger langs med gangene og alle stuer er ens. Der er ingen stuer til ægtepar. Fra gangen kommer man ind i et forrum med skabe og plads til kaffemaskine og et lille køleskab. Der er adgang til et stort badeværelse. Selve stuen er på 15 m^2. Udover sengen er der plads til bord og stol ved vinduet og en sofa eller et andet møbel. Der er adgang til det fri.

Der er fodpleje på hjemmet, som også kan benyttes af byens ældre, men lokalet til fysioterapi anvendes ikke. Kommunen ønsker, at fysioterapien skal drives af en privatpraktiserende terapeut, men hidtil har ingen turdet gøre forsøget. Plejehjemmet forbeholdes meget plejekrævende beboere og det hænder, at stuer periodisk står tomme, når der ikke er tilstrækkeligt plejekrævende pensionister ved visitationsmøderne. Beboerne er ikke særligt villige til at deltage i det daglige arbejde.

Kommunens omsorgsafdeling og pensionistforeningen afholder »Hyggeeftermiddage« i Fjordparken. Terapien er åben for alle, i princippet hver dag, men for at kunne tilrettelægge arbejdet, må pensionister i byen dog visiteres til terapien. Der er ikke noget samarbejde mellem hjemmeplejen ved de beskyttede boliger og plejehjemmet.

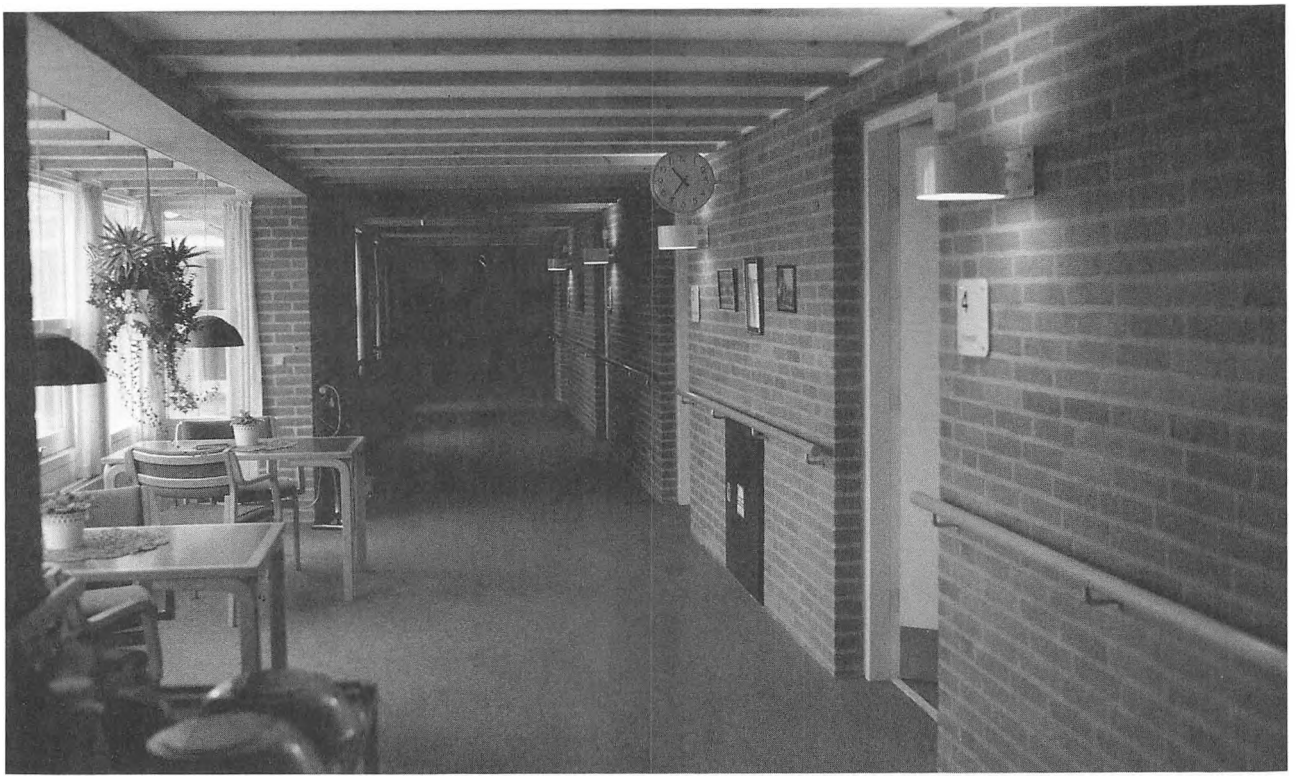

Det nye - det er kommunens
På det nye plejehjem sidder den sidste af byens mænd, der var med til at bygge det gamle alderdomshjem. Det nye er så stort og så fint. Der er så mange systemer, man skal have mønter med til telefonen.

Anna er på vej til terapien. Først hen ad den blå gang, rundt om hjørnet ved vagtstuen, så hen ad den grønne gang, forbi telefonboksen, rundt om hjørnet. Der, endelig er terapien. Anna kan godt komme til at trænge til at komme på toilettet inden hun er nået halvvejs på den lange travetur. Pigerne er søde, Anna får lov til at smutte ind og bruge deres toilet.

Otte ens døre hen ad den ene gang, ti på den anden, tolv hen ad den tredie. Pænt skilt, lille lampe, nummer og navn ved hver dør. Det er ikke til at finde hjem, der er ingen kendemærker, når man ikke længere har styr på tal og bogstaver. Et sted hænger et lille fotografi af beboeren, klistret op med mange strimler tape.

Døren står åben. Peter sidder inde på sin stue, bliver overrasket, når vi banker på og kigger ind. Han kan ikke høre, hvad der foregår ude på gangen, selvom døren står åben. Og han kan ikke se, hvem der går forbi. Mellemgangen med garderoben og badeværelset gør det svært at følge med i livet på gangen. Der er grønt og stille uden for vinduerne.

Også de nye plejehjem bør laves om

Både Hassinghave og Fjordparken er moderne plejehjem, men fungerer som plejeinstitutioner. Det er store institutioner, hvor beboerne bor på række hen ad lange gange i ens værelser. Opholds- og aktivitetsrum er fælles for alle beboerne, ligesom aktivitetstilbudene er ens for alle.

Beboerne derimod er vidt forskellige, har forskelligt lyst til samvær og forskelligt behov for pleje.

Hver fløj som en bo-enhed

Begge plejehjem kunne ombygges og omorganiseres, så de kunne fungere med små bo-enheder i hver sin fløj af bebyggelsen. I mindre enheder kan både beboere og personale bedre overskue situationen og tilrettelægge de daglige gøremål i bedre overensstemmelse med de faktiske ønsker og behov. Det ville også blive nemmere at praktisere samarbejde mellem beboere, pårørende og personale.

To værelser – straks

Beboernes værelser er lyse, har eget badeværelse og forstue, men der er kun et rum, uden muligheder for at skille sengeleje fra ophold. Forstuen fungerer som en »sluse« mellem stuen og gangen – nogle giver den mulighed for et mere privat liv på stuen, andre tvinger den til isolation, fordi en åbentstående dør ikke længere giver mulighed for øjenkontakt med dem, der kommer forbi.

Stuerne kan sammenlægges til selvstændige to-rumsboliger og forstuen kan blive en fælles opholdsniche, en »halv-privat« zone, mellem boligerne og gangen.

Samarbejde med lokalsamfundet

På begge plejehjem er der ønsker om bedre kontakt med byen og dens pensionister. Det forudsætter organisatoriske ændringer, udvikling af samarbejde mellem byen – pensionister, hjemmehjælpere, læge, omsorgsarbejdere, foreninger og interesseorganisationer – beboere og personale på plejehjemmet.

Pleje og sundhedscenter for alle

Der er plads til, at der kan bygges nye, ældreegnede boliger i umiddelbar nærhed af plejehjemmene. De store opholds- og aktivitetslokaler kunne, sammen med plejefaciliteterne, være grundlaget for det ældrecenter, som kommunen har planer om.

Det er også muligt at udbygge plejefaciliteterne til et lokalt sundhedscenter for henholdsvis Vester Hassing og Hals.

Endelig kan Hassinghave og Fjordparken udvikles som specialiserede pleje- og sundhedscentre for henholdsvis den vestlige og den østlige del af kommunen.

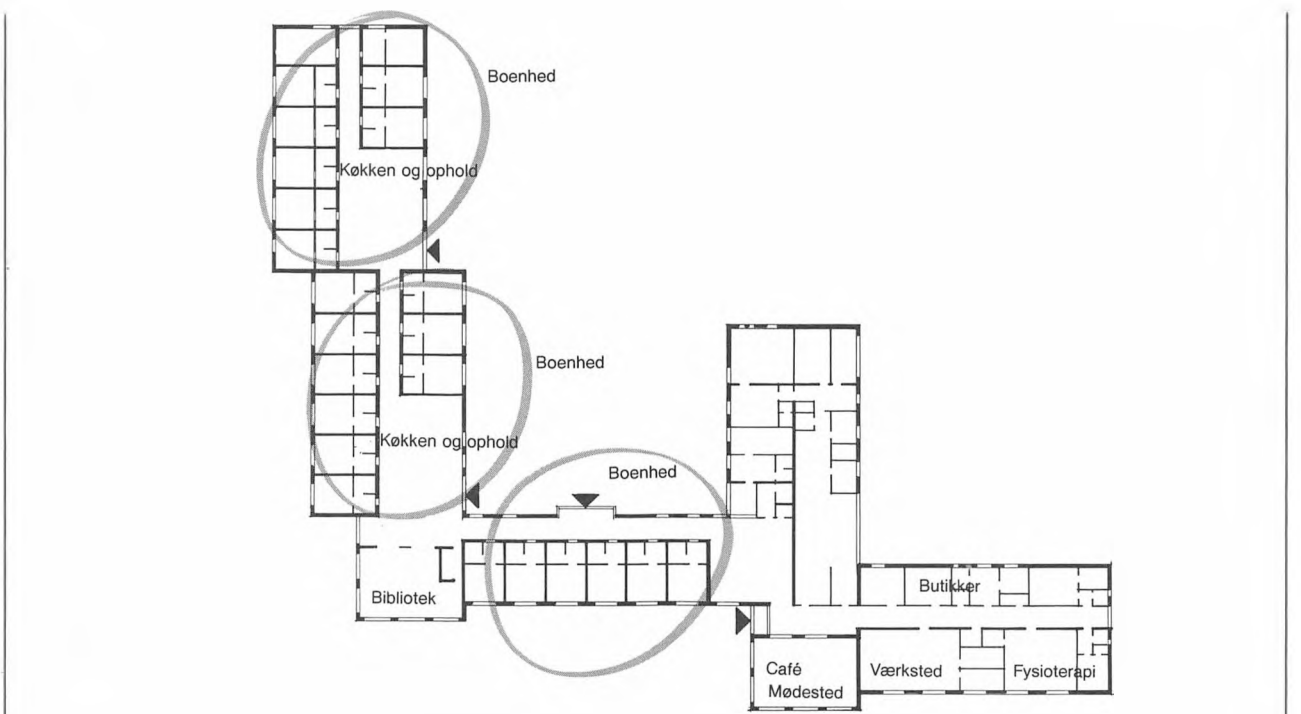

Den store institution bliver mindre boenheder

Fra idé til beslutning og handling

Politikere og forvaltninger afholder temadage, hvor der bygges videre på lokalgruppernes ideer. I fællesskab når man frem til en handlingsplan for at gennemføre lokalgruppernes forslag som forsøg. Der udarbejdes skitser til en bebyggelsesplan for Gandrup, til aktivitets- og værested for gamle og unge og til ombygning af De Gamles Hjem til ældreboliger. I Hou udarbejdes skitser til ombygning af huse til ældreboliger og til et mini bo- og plejested. Dermed er beslutningsgrundlaget for konkretiserings- og realiseringsfasen parat.

Resultaterne af idéfasens opfølgning i Gandrup og Hou gengives, og der sluttes af med en kort præsentation af forsøg og af nye eksempler på boliger og aktivitetssteder fra andre dele af landet.

Kommunegruppen og vi fandt det vigtigt at der blev skabt et grundigt kendskab til det igangværende forsøgsarbejde mange steder på kommunekontoret, nu hvor ideerne var ved at tage form. Vi kunne forudse, at der inden længe måtte tages nogle konkrete beslutninger om arbejdets fortsættelse og ideernes virkeliggørelse. Vi ville også gerne have beslutningstagerne til at engagere sig i idéudviklingen som aktive medspillere.

Temadage med forvaltninger og politikere

Med stort besvær fandt kommunegruppen frem til et par dage, der ikke på forhånd var optaget af møder eller aftaler, sådan at alle fik mulighed for at deltage i en hel dags ubrudt diskussion og gruppearbejde omkring det samme tema – kommunens fremtidige ældrepolitik.

Vi valgte at mødes med administratorerne og politikerne hver for sig. Vi ville gerne undgå, at dagligdagens administrative rutiner og politiske vilkår skulle blokere for den frie idéudvikling. Men oplæg og fremgangsmåde på de to temadage var den samme.

Fremgangsmåde og erfaringer

Forud for temadagene udsendte vi oplæggene fra lokalgrupperne i Gandrup og Hou og et oplæg om kommunens ældreplanlægning, med resumé af hvad forskellige havde ytret om problemer og ideer.

Hver temadag blev gennemført over 3 omgange gruppearbejde, som hver blev indledt med lysbilleder og konkrete spørgsmål til grupperne. Først skulle grupperne karakterisere og kommentere problemer, derefter skulle de forsøge at videreudvikle ideer og forslag og til sidst skulle grupperne indkredse kommunens muligheder for at omsætte ideerne til virkelighed.

Projektgruppens huskeseddel

Vi spurgte om egne ønsker til alderdommen:

- *Hvordan forestiller I jer jeres egen alderdom?*
- *Hvordan kunne I tænke jer at bo i lokalsamfundet?*
- *Hvilke aktiviteter ville I gerne have mulighed for som gamle?*
- *Hvordan synes I at pleje og omsorg skal fungere for jer selv som gamle?*

Vi spurgte om ældreproblemstillinger i kommunen:

- *Hvordan skulle plejehjemmet fungere, hvis I selv skulle bo der?*
- *Hvordan kunne I selv være aktive som efterlønsmodtagere eller raske pensionister?*
- *Hvordan skulle hjemmesygepleje, hjemmehjælp og omsorgsarbejde organiseres, evt i samarbejde med lokalsamfundets pensionister og foreninger?*
- *Hvordan skulle rådgivning og information for ældre tilrettelægges så den blev mere tilgængelig for de gamle?*

Vi spurgte om muligheder for omstilling og handling:

- *Hvilke initiativer kan forvaltninger og fagudvalg tage hver for sig og hvilke skal foregå i samarbejde?*
- *Hvilke impulser kan I give administrationen, personale på institutioner og folk i lokalsamfundene til selv at tage initiativer?*
- *Hvilken administrativ og økonomisk støtte kan I give sådanne initiativer?*
- *Hvilke konkrete projektideer egner sig bedst til at starte arbejdet med?*
- *Hvad er hovedtrækkene i et oplæg til kommunalbestyrelsens beslutning?*

Vi finder, at en temadag er langt mere effektiv end mange korte møder. Den er uformel og der er tid til at sætte sig ind i nyt stof, til at tænke og til at diskutere frit. Det var slående i hvor høj grad både administratorer og politikere nød den sjældne lejlighed til at fungere kreativt, til at bruge fantasi og forestillingsevne.

Vi gjorde den erfaring, at skriftlige oplæg skal følges op med en konkret præsentation ved hjælp af lysbilleder, tegninger ol. Ikke alle kender kommunen, dens borgere og dens problemer lige godt.

Vi fandt, at gruppearbejdet fungerede godt. Det gav afveksling i dagen, men vore spørgsmål og opgaver til grupperne skulle have været enklere jo tættere vi kom på den administrative og politiske hverdag. Der var langt færrest bud på omlægninger på kommunekontoret og i udvalgsarbejdet. Der kom flere bud på praktiske initiativer i den direkte kontakt med de gamle, og der kom rigtig mange forslag til, hvordan lokalsamfundet kunne spille en rolle i ældrearbejdet.

Temadagene forløb særdeles konstruktivt. Idéoplæggene blev godt modtaget og i flere tilfælde videreudviklet og konkretiseret. Den vigtigste årsag til de gode forløb var øjensynligt, at formålet, ud over orientering og idéudvikling, var at pege på konkrete handlingsmuligheder. Det viste sig dog, at det blev vanskeligt for deltagerne at holde et overblik over de mange ideer og forslag.

Temadagenes vigtigste konklusion blev da også, at forslagene skulle samles og anskueliggøres. Oplægget skulle bestå af skitsemæssige bebyggelsesplaner, der konkretiserer de mange forslag og af et program for hvordan samspillet mellem forvaltninger, personale og lokalsamfund kunne foregå i det videre arbejde.

På feltfod med forvaltningerne

Det var de folk, som i det daglige er tættest på problemerne, vi trommede sammen. Socialinspektøren og hans højre hånd, lederne af hjemmeplejen og omsorgsarbejdet, en fra kulturforvaltningen, skatteinspektøren, budgetplanlæggeren, grundsælgeren, kommuneingeniøren og kommuneplanlæggeren. Vi mødtes en mørk decembermorgen i et lille sommerhus. Der blev hurtigt hedt, vinduerne duggede, kaffemaskinen arbejdede på højtryk.

Folk blev bedt om at tage udgangspunkt i, hvordan de selv kunne tænke sig det, når de bliver gamle. Vi fokuserede på lokalområder-

ne – de gamles bo-, service- og aktivitetsmuligheder, og vi fokuserede på kommunens pleje- og omsorgsapparat. Alle blev holdt til ilden – korte provokerende oplæg, spørgsmål til gruppediskussion, en halv til en hel time i grupperne, tilbage og afgive referat, fælles diskussion.

Denne procedure nåede vi igennem tre gange i løbet af dagen. Men der blev også tid til at drikke kaffe, spise frokost og gå en tur ud i vildnisset. Ved 6-tiden var alle flade. Så gik vi i gang med at lave en god middag. Duften af lam bredte sig og snakken gik livligt resten af aftenen. Dagen kostede kommunen 811 kr.

Samarbejdet startede i sommerhuset

Der kom utrolig meget på bordet i løbet af dagen – problemer, holdningstilkendegivelser, tanker, der bekræftede ønsker ude omkring, og helt nye ideer og overvejelser om mulige fremgangsmåder og forslag til forsøg. Det kom også frem, at nogle slet ikke kunne tænke sig at skulle leve med nogen af de ordninger, der bliver tilbudt de gamle.

Det væsentligste udbytte af dagen var nok kommunefolkets positive oplevelse ved overhovedet at være sammen og diskutere og have mulighed for at komme med ideer. Det havde de aldrig prøvet før. De lærte helt nye sider af hinanden at kende, de blev engageret i hinandens synsvinkler og i ældreproblematikken i det hele taget. De gik hjem med lyst til at gøre noget mere ved samarbejdet.

Det er de rigtig gamle, der efterhånden bliver mere og mere afhængige af hjælp, der er et problem, eller en udfordring for kommunen. Men man skal ikke kun fokusere på dem i kommunens ældreplanlægning.

Man skal være mere opmærksom på at skabe bedre rammer og støttemuligheder for efterlønsmodtagere og yngre pensionisters egne initiativer. Hvis kommunen skal gå mere aktivt ind i samarbejde med pensionisterne, kunne det være nyttigt at vide noget mere om pensionisternes ønsker og ressourcer, og f eks have et bedre kendskab til deres tidligere beskæftigelse.

K.S. Seniorfisk

Der burde kunne skabes mere lempelige regler omkring pensionisters arbejde, så de kan være med i flere forskellige former for produktivt – kulturelt og socialt arbejde i lokalområdet. Sammen med private foreninger og kommunale folk, skulle de kunne tage initiativer, der bedrer de gamles forhold i lokalområdet. De kan være med i arbejdet i ældre-centrene, de kan være med i forskellige former for undervisningsarbejde, og som lokalkendte »guides« for turisterne.

De gamle fiskere i Hou skulle f eks kunne gå sammen og danne K.S. Seniorfisk, uden at blive straffet på folkepensionen eller efterlønnen.

Kommunen må ud af busken

Pensionister klager over dårlig information. Det er der også grund til. Kommunen har for nylig udsendt en lille pjece, men kunne lære meget af, hvordan bankerne f eks tilbyder service til kunderne.

Kommunen kan være langt mere fantasifuld og udadvendt, bruge lokalradio og TV, gå ud og fortælle, hvad kommunen kan tilbyde, sætte noget i gang og inspirere. Lokale informationskontorer kunne måske drives i samarbejde med et lokalt pengeinstitut, lokale foreninger og folk.

For at forenkle og forbedre kontakten mellem de ældste borgere og kommunen, kunne man forestille sig en fast kontaktperson til kommunen, en rådgiver, som sørger for, at man får den rigtige bistand på det rigtige tidspunkt, og finder frem til det rigtige kontor.

Boligplanlægningen skal intensiveres

Når de gamle skal blive hjemme i deres egen bolig, øges kravene til boligernes standard og beliggenhed – ikke fordi de gamle har specielle boligkrav, men fordi det er mere belastende for gamle end for yngre at bo i uhensigtsmæssige boliger, eller boliger, der ligger langt fra det, man har brug for i hverdagen.

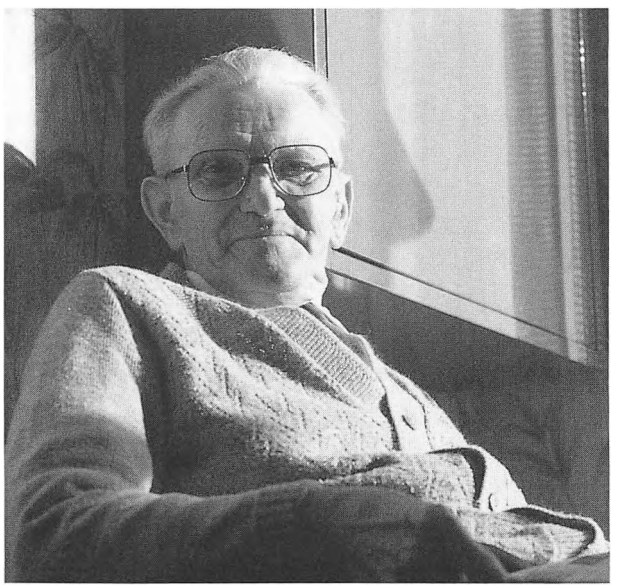

Som det er nu, sidder de gamle hjemme og bliver mere og mere afhængige af hjælp, fordi det ikke er til at komme omkring i huset, eller fordi det er umuligt at komme ud at handle og deltage i byens liv.

Boligplanlægningen må angribes på samme måde som det sociale område planlægger servicetilbud med forebyggelse og selvaktivitet for øje. For hvert lokalområde må man nøje finde ud af, hvilke boligformer det kunne være ønskeligt at få bygget og sikre dem en central beliggenhed.

I forhold til det mere lokalområdeorienterede planlægningsarbejde med bedre og smidigere udnyttelse af lokale ressourcer ville det være godt med en oversigt over lokale ressourcer – boliger, både støttede og private, lokaler, faciliteter, personale mv.

Giv politikerne en chance

Det ville være hensigtsmæssigt at kunne se på tværs af de enkelte sektorers budgetter og foretage konsekvensvurderinger på tværs af sektorplanerne. Budgetter burde opstilles sådan, at økonomiske prioriteringer af ønsker blev mulige – både for administratorer og politikere.

Forvaltningerne er ofte for passive. De kunne stille op til offentlige tema-møder og fortælle om, hvad der ligger af muligheder inden for forskellige områder. Det kunne sætte noget i gang, inspirere den offentlige debat og politikerne.

Hvis der var en fælles forsøgspulje på det kommunale budget, kunne man gøre opmærksom på nogle muligheder og politikerne kunne tage stilling og prioritere, hvilke ønsker der skulle fremmes.

Politikerne skal have nogle ordentlige oplæg at tygge på for at kunne gå ind i politiske principdiskussioner – fremfor at hoppe fra sag til sag, 25 efter hinanden, ved samme møde.

Lokalgrupperne driver værket

Lokalt initiativ kan fremmes. Når væsentlige spørgsmål lægges ud til debat i lokalområderne, viser det sig, at folk har lyst og interesse i at være med til at forme fremtiden. Hvis der skal ske noget i lokalområderne og det lokalområdeorienterede planlægningsarbejde skal udvikles, må man prøve sig frem og gøre nogle erfaringer omkring konkrete forsøg.

Lokalgrupperne er meget væsentlige i planlægnings- og forsøgsarbejdet i lokalområderne – det har allerede vist sig i det forløbne idéudviklingsarbejde. Lokalgrupperne bør støttes. Det er dem, der driver værket, kommer med ideer og tager initiativer.

Lokalt initiativ kan fremmes ved at tildele lokalsamfundene puljebeløb til egen forvalt-

ning, uden bindinger. En gruppe med folk fra forskellige kommunale forvaltninger kan hjælpe lokalgrupperne, rådgive og evt rekvirere ekspertbistand. Samtidig kan gruppen samle erfaringer om tværsektorielt samarbejde og planlægning og føre dem tilbage i forvaltningernes daglige arbejde.

En lørdag med politikerne

Vi var meget spændt på at møde politikerne. Bortset fra formanden for det sociale udvalg var det første gang de øvrige kommunalbestyrelsesmedlemmer skulle have en samlet orientering om arbejdet. Det var en solrig lørdag på rådhuset, men på nær to var alle med fra først til sidst. Ud over politikerne deltog også nogle af forvaltningscheferne.

Vi havde udsendt de samme skriftlige oplæg, som var blevet brugt ved temadagen med forvaltningerne. Vi indledte 3 gruppediskussioner med mundtlige oplæg og lysbilleder. Vi gik tæt på livet i lokalsamfundene og de gamles boligliv og på tilværelsen og arbejdsforholdene på plejehjemmene.

Grupperne præsenterede deres resultater på store ark, som i dagens løb blev hængt op på alle vægge i byrådssalen. Formiddagen forløb som en idédebat omkring de ældres forhold i lokalområderne og i kommunen som helhed, mens eftermiddagen blev brugt til at omsætte langsigtede ideer og flyvske perspektiver til realiserbare delinitiativer.

I løbet af dagen viste det sig, at der var stort sammenfald imellem politikernes synspunkter og de synspunkter, som lokalgrupper, personale og forvaltninger tidligere havde givet udtryk for, men der blev tilføjet nye, og synsvinklen blev en lidt anden. Det viste sig også, at der blandt politikerne, og på tværs af partiskel, var stor enighed om holdingerne til ældrespørgsmål. Der var tilslutning til, at en række initiativer skulle sættes i værk i både Gandrup og Hou. Der var enighed om, at der skulle udarbejdes et samlet idé- og handlingsoplæg til kommunalbestyrelsens beslutning.

Det var især politikerne, der udtrykte ønsket om en tegnet fremstilling af de mange forslag.

Et samlet billede af lokalsamfundet
Gandrup hænger dårligt sammen, der er mange »huller« og nybyggeri kommer tilfældigt. Det ville være godt med en konkret plan for, hvordan Gandrup kunne se ud om tyve år. Den kunne blive et fælles mål for de forskellige forvaltninger at styre efter. Planen skulle ikke være en arealplan med paragraffer, men en plan, der med billeder viser, hvordan gader, stier, boliger, butikker og pleje- og aktivitetssteder efterhånden kunne komme til at hænge sammen.

Blandede boligformer
Boligerne skulle bygges i forbindelse med små eller store fælleshuse, og boliger for unge og gamle skulle bygges mellem hinanden for at undgå »ældre-ghettoer«. Boligerne kunne opføres både som privat byggeri og som boligforeningsbyggeri, ligesom også ældre, store parcelhuse skulle kunne opkøbes og bygges om til mindre ældreboliger.

Lokalsamfundets aktivitetshuse
Plejehjem og ældrecentre skulle fungere, så de er åbne for lokalsamfundets gamle og måske for alle, der bor i lokalsamfundet. De kunne blive til små eller større »væresteder«, til en slags aktivitetscentre i forbindelse med anden lokalservice. Ældreplejen kunne måske også udvikles til en sundhedspleje for alle i lokalsamfundet, og nogle af hjælpe- og støtteopgaverne kunne måske suppleres med assistance fra raske pensionister eller frivillige hjælpere i lokalsamfundet.

Omstilling af kommunens ældrearbejde
De forskellige ældretilbud hænger ikke sammen. Det ville være godt om alle forvaltninger rettede deres aktiviteter mod de enkelte lokalsamfund.

Social, teknisk og økonomisk forvaltning kunne i fællesskab lave boligforsyningsplaner for hvert lokalsamfund. Der skulle være en blanding af forskellige boligtyper alle steder og der skulle sikres plads til ældrevenlige boliger i nærheden af lokalsamfundenes ældrecentre.

Social- og fritidsforvaltningen kunne samarbejde om at tilrettelægge pleje-, omsorgs- og aktivitetstilbud i tilknytning til ældrecentre og aktivitetshuse, og arbejdet kunne tilrettelægges og styres lokalt. Hjemmehjælperne, som de gamle kender, kunne fungere i små grupper i tæt kontakt med hjemmesygepleje og omsorgsarbejdere.

Omsorgsarbejdet kunne varetages af den lokale pensionistforening med støtte fra kommunen. Måske skulle en lokalgruppe, eller et lokalråd, hvor også pensionistforeningen er med, tildeles et puljebeløb til at fremme samvær og aktiviteter på tværs af aldersgrupper.

Kommunal fælles information
Alle forvaltninger kunne samarbejde om fælles og let forståelig information og om at begrænse antallet af de brune, kommunale konvolutter, som mange gamle er bange for.

Biblioteket kunne fungere bedre som informationssted blot ved at ændre åbningstiderne. De nye medier, lokalradio og måske lokal-TV, kunne i samarbejde med pensionistforeningerne bruges til information.

Et samlet handlingsgrundlag

Temadagens hovedkonklusion var, at idéudviklingen i lokalgrupper, blandt personale og i forvaltninger havde været så givende, at et mere forpligtende arbejde burde sættes i gang.

Derfor skulle der udarbejdes et beslutningsgrundlag til kommunalbestyrelsen. En hurtigtarbejdende gruppe med repræsentanter fra alle fagudvalg skulle udarbejde målsætning og program for konkrete forsøg i lokalsamfundene Hou og Gandrup. Disse programmer skulle derefter indarbejdes i forvaltningernes økonomi- og tidsplaner.

Kommunen må trække i mange tråde
I Gandrup kan afviklingen af De Gamles Hjem koordineres med udbygningen af det nye værested, ældrecenter og ældreboliger. Værestedet kan placeres i sammenhæng med brugsen og posthuset, der har planer om nybyggeri og lokalplanen for området kan revideres til de nye formål.

Til kommunalbestyrelsen udarbejdes en skitsemæssig bebyggelsesplan, der anskueliggør de mange ideer og forslag, som i etaper kan finde plads centralt i Gandrup. Den konkrete realisering af planen kan foregå i samspil mellem forvaltningerne, pleje- og omsorgspersonale og lokalgruppen.

Kommunen må bakke op
I Hou kan lokalgruppens forslag om et mini bo- og plejested realiseres med maksimalt lokalt engagement. Kommunen må stille sig bag lokalgruppens arbejde, sikre de nødvendige arealer og opkøb af huse og omstille hjemmehjælp og hjemmesygepleje til at fungere i samarbejdet.

Den påbegyndte omstilling af ældreplanlægningen kan tilpasses de konkrete forsøgsprogrammer for Gandrup og Hou. Forsøgene vil kunne fungere som lærestykker for en gradvis omlægning og administration rettet mod efterhånden alle kommunens lokalsamfund.

Det samlede beslutningsgrundlag

Oven på temadagene med forvaltere og politikere var det klart, at der var gode stemninger omkring idéfasens mange ideer og forslag. Kommunalbestyrelsen nedsatte et hurtigt arbejdende udvalg. Lokalgrupperne i Gandrup og Hou fik brev om, at politikerne holdt velvillig tænkepause.

Det hurtigt arbejdende udvalg
Udvalget blev sammensat af repræsentanter for fagudvalgene og de tilsvarende forvaltinger. Udover borgmesteren var formænd og næstformænd i social-, kultur- og teknisk udvalg med i arbejdet. Fra forvaltningerne deltog kommunaldirektøren, socialinspektøren og kommuneplanlæggeren fra teknisk forvaltning.

Socialinspektøren blev bedt om at udarbejde en oversigt over socialsektorens omstillingsaktiviteter i forbindelse med hvert enkelt forsøg og om at skitsere en sammenhængende handlingsplan for samspillet mellem forvaltninger, pleje-/omsorgspersonale og de to lokalsamfund. Projektgruppen skulle tilsvarende udarbejde konkrete skitser til bebyggelse, ombygning og nybyggeri for De Gamles Hjem i Gandrup, for Værestedet og den centrale del af Gandrup og for »mini bo- og plejestedet« i Hou.

Efter to møder i det hurtigt arbejdende udvalg var beslutningsgrundlaget til kommunalbestyrelsen parat.

Socialinspektørens handlingsplan

Forslaget byggede på to hovedprincipper:
1) Lokalområdernes befolkning og pleje- og omsorgspersonale deltager i konkretiseringen af forsøgene.
2) Erfaringerne fra forsøgene i Gandrup og Hou videreudvikles som kommunens ny praksis og politik i de øvrige lokalsamfund.

Studiekredse i hvert lokalområde
Der dannes studiekredse, som sammensættes bredt med folk fra lokalområderne og repræsentanter for plejepersonale m fl. Studiekredsene arbejder i nogle få måneder. De kan danne udgangspunkt for oprettelse af mere permanent fungerende lokalgrupper, som senere følger forsøgene op og engagerer sig i videreførelsen.

Kommunegruppen styrer
Der nedsættes en »kommunegruppe«, som koordinerer og styrer forsøgsarbejdet. Kommunegruppen sørger for nødvendige planrevisioner mv. Den sammensættes af kommunaldirektøren, socialinspektøren, en fysisk planlægger og ansatte fra pleje- og omsorgsområdet.

Projektgruppen er fødselshjælper
Projektgruppen tilrettelægger studiekredsarbejdet og hjælper studiekredsene med informationer og bearbejdning af materiale. Gruppen udarbejder bebyggelses- og bygningsskitser og undersøger økonomiske og organisatoriske spørgsmål og muligheder.

Kommunen inviterer til studiekredse
Forsøgsaktiviteten starter med afholdelse af borgermøder, hvor forvaltning og kommunalbestyrelse sammen med lokalgrupperne orienterer og inviterer til deltagelse i studiekredsarbejde i lokalområderne. Studiekredsene bearbejder forskellige løsningsmuligheder.

Kommunalbestyrelsen beslutter sig for en af mulighederne og studiekredsene bearbejder den valgte løsning så langt, at resultatet egner sig som byggeprogram for projekterende teknikere og som grundlag for valg af drifts- og organisationsform.

Studiekredsen følger derefter projekteringen for at sikre, at intentionerne fastholdes. I løbet af studiekredsens arbejde og i forbindelse med

projekteringen afholdes der borgermøder, hvor studiekredsene redegør for deres arbejde og kommunalbestyrelsen for sine beslutninger. Studiekredsene skal give forslag til
- *funktioner*
- *finansiering*
- *drift.*

Gandrup

Afviklingen af De Gamles Hjem og opbygningen af det ny Værested foregår i sammenhæng. Det frigjorte personale bruger lokalerne til afprøvning af de kommende aktiviteter og tilbud. I De Gamles Hjem afprøves åbne dagcenterfunktioner i samarbejde med aktive pensionister, selvstyrende distriktshjemmehjælp og vagtcentral for hjemmeplejen. I forbindelse hermed gennemføres lokale efteruddannelseskurser af ca en uges varighed. Socialstyrelsen søges om støtte til at gennemføre kurserne.

De gamles Hjem omdannes til møde- og aktivitetssted og til ældreboliger i kombination med hjemmehjælp og gensidig pensionisthjælp for den sydlige del af byen. Værestedet skal, ud over specielle servicetilbud for ældre, være åbent for alle og indgår som supplement til øvrige tilbud i lokalområdet. Det skal udbygges i etaper, som også omfatter ældreegnede boliger.

Hou

Her skal hjemmehjælp og hjemmepleje udvikles i forbindelse med etableringen af et »mini bo- og plejested« hvor det lokale engagement er bærende i drift og organisation.

Information

Den kommunale information udvikles i samarbejde med studiekredse og senere lokalgrupper. Der søges indrettet lokale informationssteder med fast træffetid, som forvaltningerne skiftes til at bemande. En person fra administrationen uddannes til, og bliver ansvarlig for, informationsarbejdet. Bl a kan der være fast rubrik i Hals Avis med aktivitetsoversigt: »ugens/månedens tilbud«.

Boligforsyningsplan

Forvaltningerne udarbejder i fællesskab oplæg til, hvordan de ældres boligbehov kan tilfredsstilles, og der optages forhandling med boligforeningen.

Gandrup år 2001

Bebyggelsesplaner og skitser til ombygning og nybyggeri

Skitserne byggede på følgende hovedprincipper:

1) Investeringer skal indgå som led i forbedring af den eksisterende by og skal kunne komme alle beboere til gode, ikke ældrebefolkningen alene.
2) Skitserne skal kunne fungere som rettesnor for langsigtede dispositioner, også i andre forvaltninger end socialforvaltningen.
3) Skitserne skal være »åbne«, således at de kan omformes i forbindelse med studiekredsarbejdet og senere projektering og planlægning.

Værested og byforbedring i Gandrup er en langsigtet, men realiserbar planskitse, som viser, hvordan byen kan forbedres og gøres mere ældrevenlig ved at udnytte ubebyggede arealer og grunde og ved at ombygge eksisterende bygninger og veje. Hovedtanken er, at byen bliver både mere funktionsdygtig og smuk ved at »fortættes« frem for at blive udvidet med nye byggegrunde og veje. Det nye værested placeres tæt ved skolen, idrætshallen og børnehaven midt i byen.

Værestedet er på ca 1200 m² og omfatter vagtcentral, plejehotel (aflastningstuer), byens fælles møde- og aktivitetslokaler, værksteder og lokaler til idræt, motion og sundhed. Skitsen for Værestedet angiver kun størrelsesordner og antyder kun nogle aktiviteter og servicefunktioner. Det er studiekredsens opgave at specificere, hvilke aktiviteter der skal indgå, hvordan de kan kombineres og hvordan bebyggelsen i hovedtræk skal udformes.

Brugsen og posthuset, som begge skal udvide og flytte, lægges ved siden af Værestedet. De nye bygninger placeres på begge sider af Bredgade, som ombygges til »sivegade« for den bilende trafik. Hermed løses også det trafikproblem, som skolebørnene har i dag.

Det nye strøg med Værested, Brugs og Post

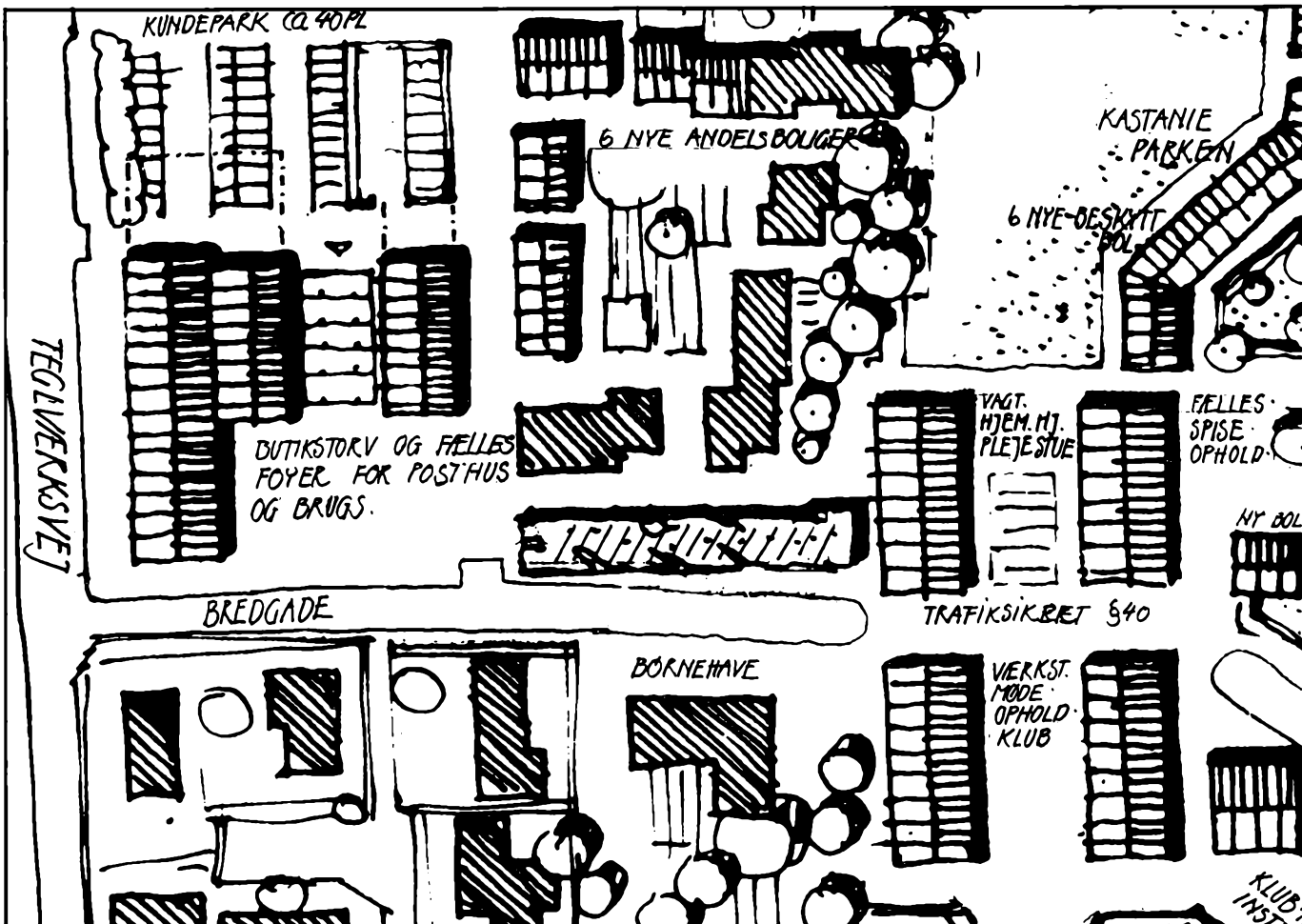

Nye boliger bygges i et bånd langs byens centrale grønning med idrætsanlæg og friarealer. De nye boliger grænser op til store, ubebyggede baghaver, med plads til supplerende boligbebyggelse i forbindelse med forbedring og ombygning af en række ældre villaer med overvejende gamle beboere.

Langs de nye boliger kan der udbygges en »promenade« i hele Gandrups udstrækning fra nord til syd. Promenaden har direkte kontakt med alle byens vigtigste aktivitets- og servicesteder. Sydligst har promenaden forbindelse med De Gamles Hjem.

Nye boliger langs byens nye grønning

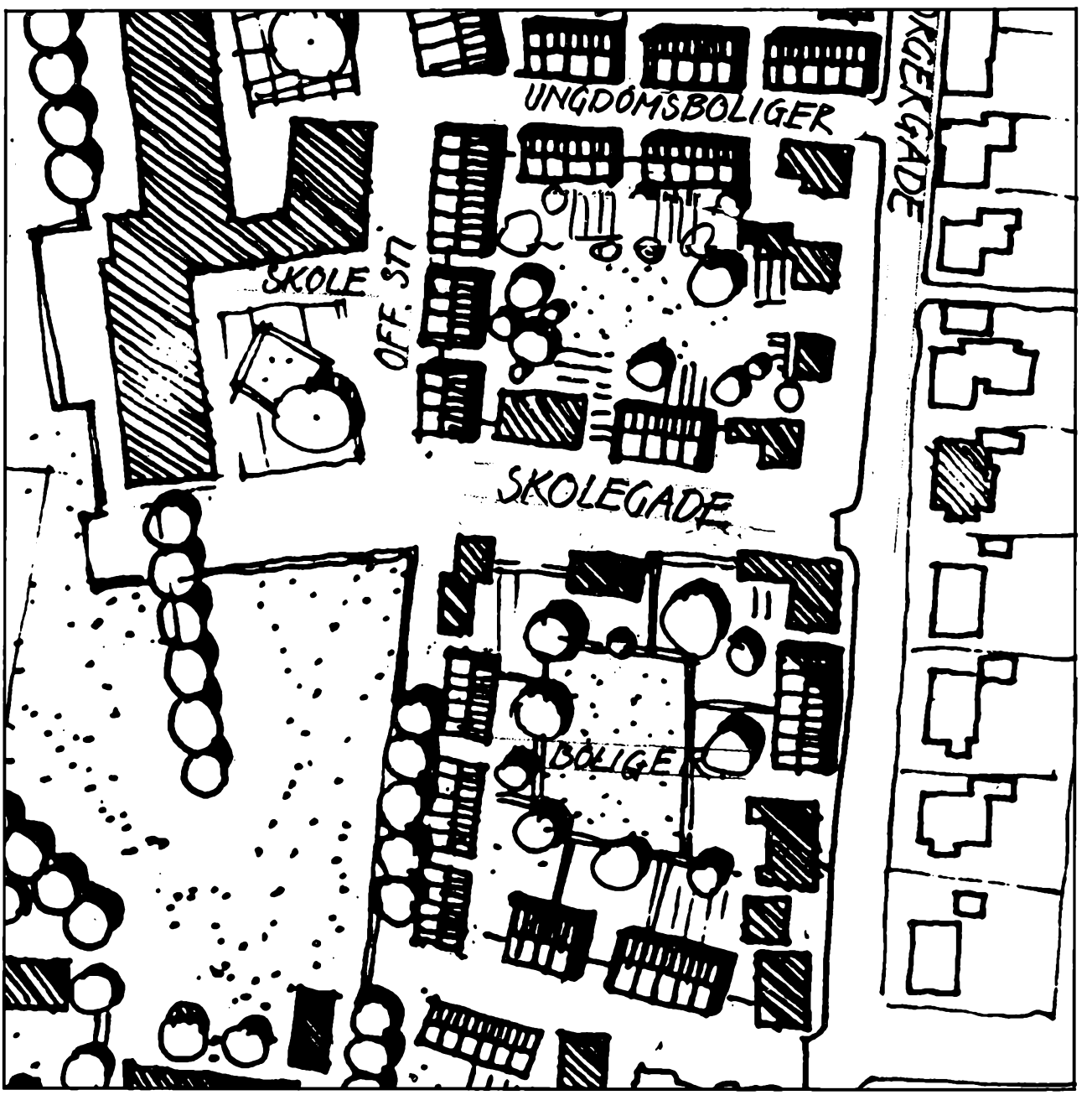

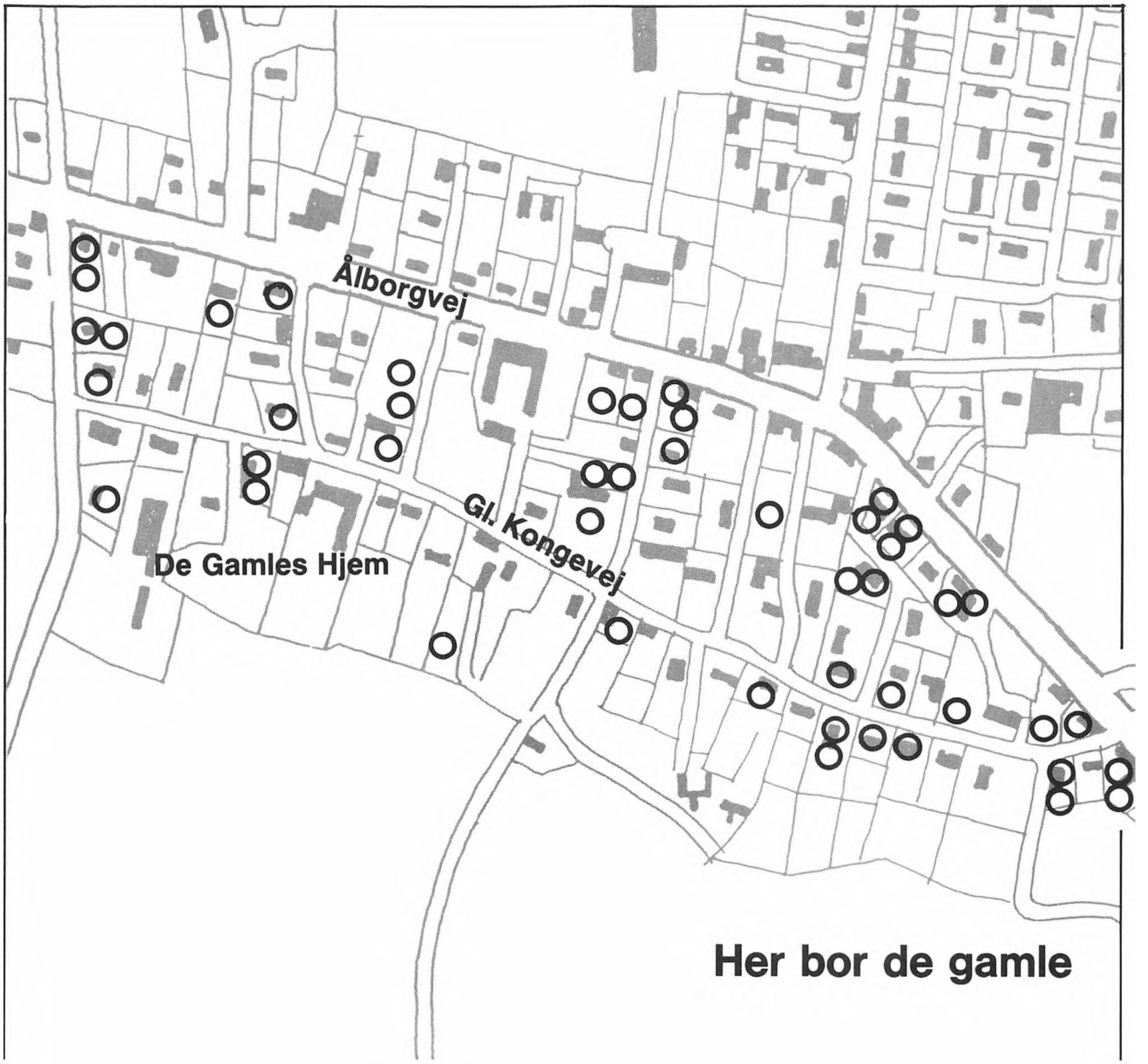

Støttepunkt i De Gamles Hjem
er en skitse til ombygning af det endnu fungerende plejehjem. Den viser, at bygningerne egner sig til indretning af boliger, til fælles aktivitets- og servicelokaler for beboerne og for den gamle landsbys befolkning. Plejehjemmets grund egner sig til, at der kan nybygges yderligere et antal mindre boliger omkring en fælles gårdsplads, som går over i nyttehaver og landbrug, som pensionerede landbrugere kan deltage i. Skitsen fastlægger ikke, hvormange boliger der skal være eller, hvordan aktivitets- og servicelokaler skal disponeres. Det er studiekredsens opgave at fastlægge disse forhold og at beskrive, hvordan de gamle og landsbyens beboere kan bruge og drive stedet.

De Gamles Hjem skal ikke være en konkurrent til Værestedet, men et supplement for dem, der ikke kan eller ønsker at bruge det store, men også lidt fjernt liggende aktivitetscenter.

Mini bo- og plejested i Hou
er en skitse til trinvis byfornyelse og boligforbedring og til etablering af rammer for et lokalt samarbejde mellem kommunen, hjemmehjælpere, pensionister og beboere. 3–4 af områdets ældste huse opkøbes efterhånden. Det samme gælder bygningerne fra en nedlagt landbrugsejendom, som delvis er indrettet til beboelse. Disse huse og bygninger kan istandsættes til ældreegnede, små boliger. Et af husene ved siden af Brugsen kan med små ændringer indrettes til fælles aktiviteter for de omkringboende og til lokaler for hjemmehjælp, hjemmepleje og gensidig pensionisthjælp. Bygningerne ligger på meget store grunde langs en bæk, og der er plads til at opføre 5–6 nye boliger mellem de gamle.

Huse og haver kan med tiden blive del af en lille ældrevenlig bydel bundet sammen af sti- og friarealer langs bækken og med direkte kontakt til et af Hous mest befolkede steder - Brugsen.

Det er studiekredsens opgave at beskrive, hvordan lokale kræfter kan tilrettelægge stedets aktiviteter og organisere dem i samarbejde med kommunen, som til gengæld sikrer rammerne ved at udarbejde en byfornyelses- og boligforbedringsplan for området.

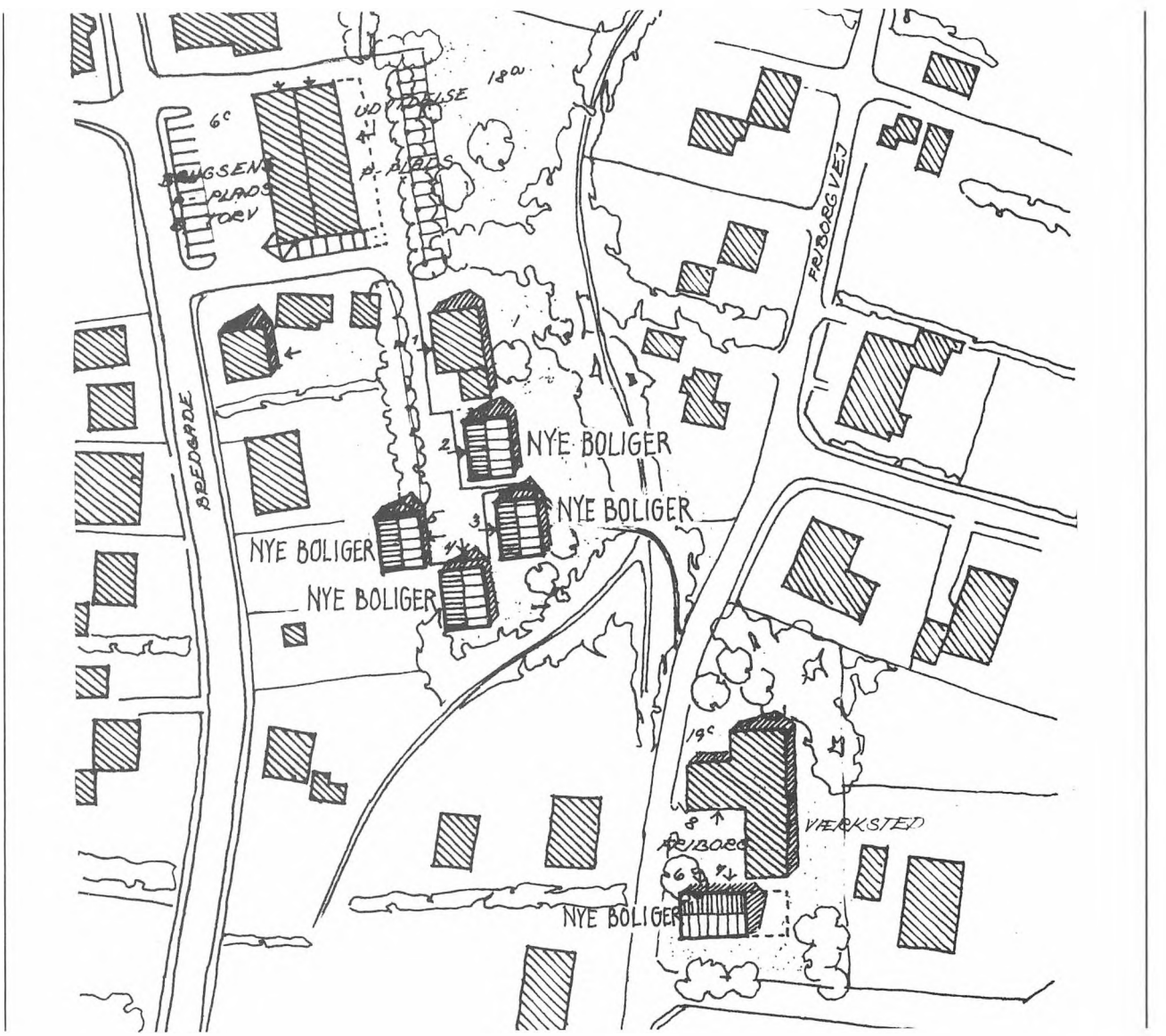

Efter idéfasen

Nu, et år efter, kan man se, at handlingsplanen rent faktisk satte skub i det videre arbejde. Lokalgrupper og kommunen arbejdede videre med at konkretisere forslagene og afklare, hvordan de kan realiseres.

Lokalgrupperne og kommunen inviterede til borgermøde i de to lokalområder. Alle skulle orienteres om, hvad der var kommet ud af idéfasen og det videre arbejde. Folk strømmede til møderne på kroen, og der blev en vældig diskussion hen over kaffebordene. Nogle brokkede sig, men de fleste så med optimisme frem til det, der nu skulle til at ske. Mange meldte sig til studiekredsarbejdet, og snakken gik også videre på gaden og ved Brugsen i den efterfølgende tid.

Ideer bliver projekter

I studiekredsene blev tankerne om ombygningen af De Gamles Hjem, Værestedet og Mini Bo- og Plejestedet videreudviklet. Man drog på studietur for at se, hvordan andre har bygget og indrettet sig. Man diskuterede aktiviteter, funktioner og rum, organisation og finansiering og nåede frem til at formulere byggeprogrammer for de tre projekter. Arkitekterne i projektgruppen vejledte studiekredsarbejdet og sammenfattede diskussionerne i skitseforslag til byggerierne.

Kommunegruppen kontaktede byfornyelsesselskab, byggefolk og den lokale boligforening. Der blev indledt et samarbejde omkring de forestående byggeprojekter, og de fornødne ansøgninger blev sendt afsted.

Socialinspektøren arbejdede videre med handlingsplanen for omstillingen af pleje- og omsorgsarbejdet. Der køres nu kurser for hjemmeplejen og man starter forsøg op med kollektiv hjemmehjælp i Gandrup-området. Planerne for afviklingen af De Gamles Hjem er holdt sammen med opførelsen af Værestedet. Hjemmet er blevet åbnet, og nogle af de aktiviteter der er planlagt i Værestedet, kører nu i lille skala på Hjemmet. Ombygningen af Hjemmet til bosted skal være tilendebragt samtidig med åbning af Værestedet.

Planerne og projekterne blev forelagt det hurtigtarbejdende ældre-udvalg og socialudvalget. Først studsede man lidt over hvor langt projekterne var kommet, men så blev man fanget af alle de konkretiserede tanker, der ligger i projekterne, især de meget konkrete billeder af selvforvaltning og forebyggende aktiviteter.

Der står nu et enigt socialudvalg bag planerne og projekterne. Det følte sig godt rustet til at indkalde til nye borgermøder sammen med lokalgrupperne. Ligesom sidste gang gav borgermøderne projekterne et ordentligt skub fremad – borgere og socialudvalg står sammen.

Nu skal realiseringen af projekterne stå sin endelige prøve ved de kommende budgetforhandlinger. Der er store forventninger i de to lokalsamfund, borgerne er med i planlægningsarbejdet, de har skabt ideerne, det er deres projekter – og deres alderdom.

Hvad nøler I efter spørger Johannes - alderspræsidenten i Hou, på borgermødet.

Værestedet - byens nye hus

Værestedet ligger midt i byen, centralt for alle. Det ligger omkring Bredgade, byens nye hovedstrøg. Her er idrætshal, børnehave og boliger, og der kommer ny brugs, posthus og bank.

Værestedet ligger ud mod by-grønningen, der hvor den krydser Bredgade. Stien forbi skolen, biblioteket og hallen, og fredelige stier igennem grønningen, fører til Værestedet.

Værestedet danner et torv
De to fløje i Værestedet danner rammen omkring et torv, herfra går man ind i Værestedet. Forbipasserende får et glimt af det, der foregår og får måske lyst til at kigge indenfor. Inde fra Værestedet følger man med i livet på torvet. Om sommeren slår man dørene op og sætter sig ud på torvet. Der holdes måske torve-dage.

På torvet kan der snildt holde 10 biler. Øvrig parkering henvises til de mange P-pladser i området. Bredgade bliver stille-gade og bilerne lister over torvet.

Værestedet ligger i grønningen
Værestedet ligger midt i by-grønningen, og kan ses på lang afstand. Grønningen løber igennem Værestedet. Der er visuel kontakt mellem bygningerne, torvet og grønningen. Der er udsyn, og om sommeren kan man trække uden for på terrasserne i haveanlægget.

Nordfløjen

Nordfløjen ligger ud mod torvet. Her er hovedadgangen til Værestedet. Nordfløjen indeholder opholdsrum og rum til personalet.

Foyeren
Foyeren er det centrale rum i Værestedet. Det er et stort lyst rum med udsigt over torvet og ud over grønningen. Folk går og kommer, der snakkes og drikkes kaffe, spilles kort og læses avis.

I det ene hjørne er der kiosk og informationsbutik, der drives af brugerne. I det modsatte hjørne kan man møde personalet i vagtcentralen. Lige ved indgangen er der café med små borde og stole, og skråt over for et hjørne med bløde møbler. I tilknytning til foyeren er der garderobe og toiletter.

Salen
Salen er et stort højloftet rum. Her er plads til store arrangementer. Salen kan også bruges i det daglige. Med flytbare reoler kan den deles op, så flere grupper kan være der samtidig med forskellige aktiviteter, studiekredse og hobbyarbejde. Vil man trække sig lidt til side, kan man sætte sig ud i det stille hjørne og nyde udsigten over torvet og Bredgade.

Køkken og opholdsstue
Mellem foyeren og salen ligger brugernes køkken og opholdsstuen. Her kan man slå sig ned, se TV og hygge sig. Køkkenet fungerer i forbindelse med arrangementer i salen.

Det kan også tænkes, at nogen laver mad og spiser sammen nogle gange om ugen. Der er bryggers i tilknytning til køkkenet.

Vagtcentral og personalerum
Vagtcentralen er åben ud mod foyeren. Her kan man henvende sig til personalet. Vagtcentralen er døgnbetjent og herfra er der kontakt til hjemmene. Ved siden af vagtcentralen er personalerummene, hvor man mødes og planlægger arbejdet i Værestedet og ude i hjemmene.

For enden af huset er der et stort køkken- og opholdsrum. Her er udsigt ned ad Bredgade og ud mod torvet. Køkkenet kan anvendes af personalet og af gæsterne i aflastningsstuerne.

Gæstefløjen
I det stille hjørne af Værestedet i tilknytning til nord-fløjen ligger gæstehuset. Det skyder sig ud i grøningen og har retning mod de nye boliger, der kommer langs grønningen.

I gæstehuset kan man bo og få pleje i en kortere periode. Der er 4 aflastningsstuer, hver med garderobe, bad og et sove/opholdsrum.

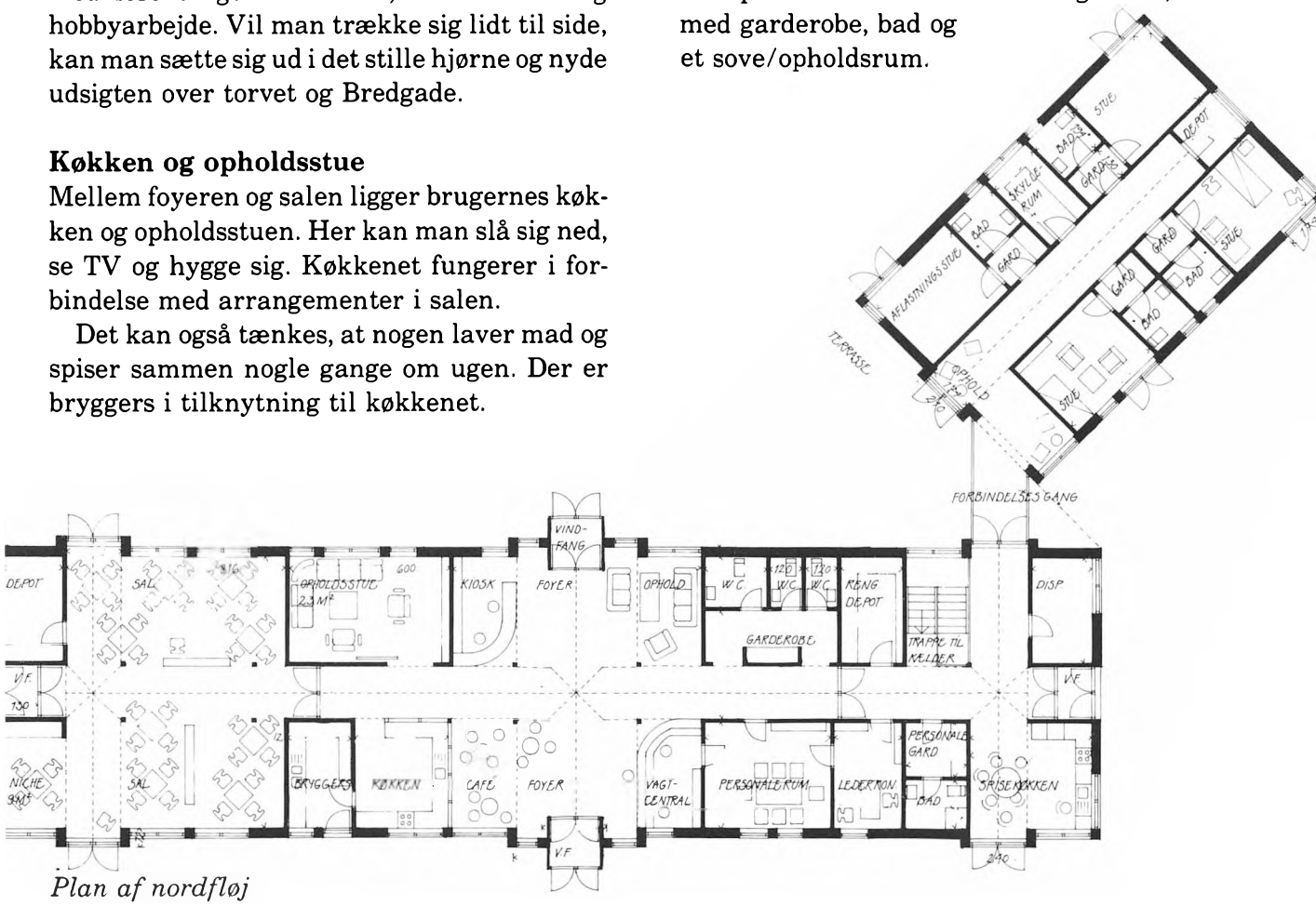

Plan af nordfløj

Igennem porten i sydfløjen er der kontakt mellem torvet og grønningen. Fra porten er der til den ene side adgang til badeanlægget og fysioterapien, og til den anden side værkstederne, prøvekøkken og ergoterapi. Foran sydfløjen, ud mod grønningen, er der terrasser og opholdssteder og et haveanlæg, der danner overgangen til idrætsanlægget i grønningen.

Badeanlægget
I badeanlægget er der rum for forebyggende aktiviteter, behandling og genoptræning. Her er plads til, at mange kan komme og dyrke kroppens velvære, både folk i byen og fra resten af kommunen.

Baderummet er et lyst, varmt, frodigt, højloftet rum med et bassin i midten. Små gymnastik- og afspændingshold kan lave øvelser på det halvrunde plateau. Folk kan motionere på cykler og med reskaber i det ene hjørne af rummet.

I bassinet kan man få bevæget hele kroppen igennem, der er måske en hjælper med i vandet, hvis det kniber med balancen. Langs med bassinkanten er der behagelige stole, hvor man kan slappe af, nyde et glas juice og kigge på.

Om sommeren slår man dørene op ud til den sydvendte terrasse og sætter sig ud mellem blomsterne. Der er gode omklædningsfaciliteter både til mænd og kvinder.

Fysioterapi
Fysioterapeuten holder til i badeafdelingen og hjælper dem til rette, der har behov for det. Hun er der nogle gange om ugen. Fysioterapeuten har et kontor og et rum til individuelle behandlinger.

Værkstedet
Værkstedet er et stort, groft rum, hvor der godt må komme savsmuld og olie på gulvet. Her er maskiner og værktøj, her er plads til mændene. Værkstedet kan fungere som ét stort rum, og det kan deles op med flytbare reoler. Der er depot til materialer. Vagtmesteren holder til lige ved siden af og kan måske give en hånd med, når der er brug for det. Ellers drives værkstedet af de gamle selv.

Prøvekøkken og hjælpemidler
Ved siden af værkstedet ligger prøvekøkkenet og et hjælpemiddeldepot, hvor man kan afprøve forskellige hjælpemidler og eventuelle boligændringer. Der holder ergoterapeuten til og vejleder grupper og enkeltpersoner. Prøvekøkkenet bruges også som kaffestue for de, der er i værkstedet.

Plan af sydfløj

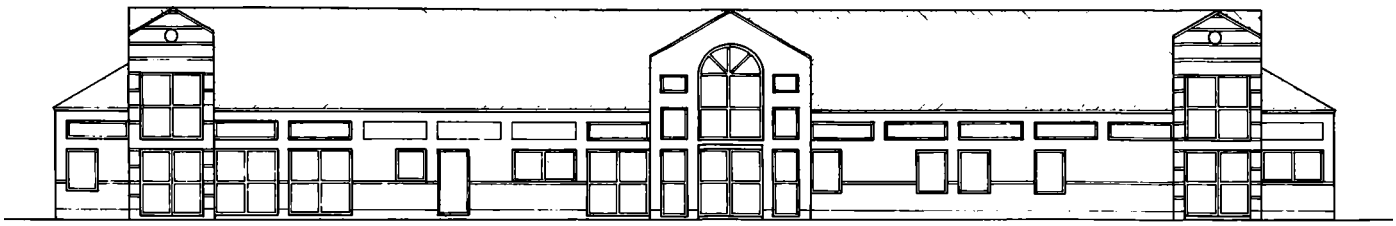

Værestedet drives af brugerne
Kommunen sørger for rammerne. De, der bruger stedet og arbejder der, finder ud af, hvordan Værestedet skal fungere i det daglige. Der skal være en leder, der inspirerer, koordinerer og sætter igang. De, der har energi og lyst, fungerer som frivillige medarbejdere og er med til at skabe det levende miljø.

Lokal inspiration
Ved placeringen og disponeringen af Værestedet er der taget udgangspunkt i ønsket om at skabe et markant sted i byen, byens nye hus og samlingssted.

Udformningen af Værestedet henter inspiration fra de store klare gårdanlæg på egnen. Længer, porte, gavle, hvide bygninger med karakteristiske gule trempelbånd og glatte tage. Klare former, robust og enkelt. Traditionen er overført i nutidig tolkning.

Torvet
Værestedet indrammer torvet. Helheden understreges af en trærække, som omkranser torvet og giver et spil af lys og skygge på torvet og bygningerne. Torvets belægning er asfalt, opstribet af chaussesten, som danner et mønster henover torvet.

Bygningernes udtryk
De tre bygninger udgør en helhed, men udtrykket varierer i forhold til deres indhold. Nord-fløjen er symmetrisk og åbner sig med sit store midter-gavl-parti mod torvet. Syd-fløjen er mere knap i sit udtryk, porten associerer til arbejdsbygninger. Gæstefløjen er et mindre hus.

Fællestrækkene i bygningerne er den taktfaste opdeling af facaderne og trempelbåndet. Bygningerne opføres i lyse-gule tegl med enkelte mønsterbånd i røde tegl. Det centrale midterparti med hovedindgangen står i røde tegl.

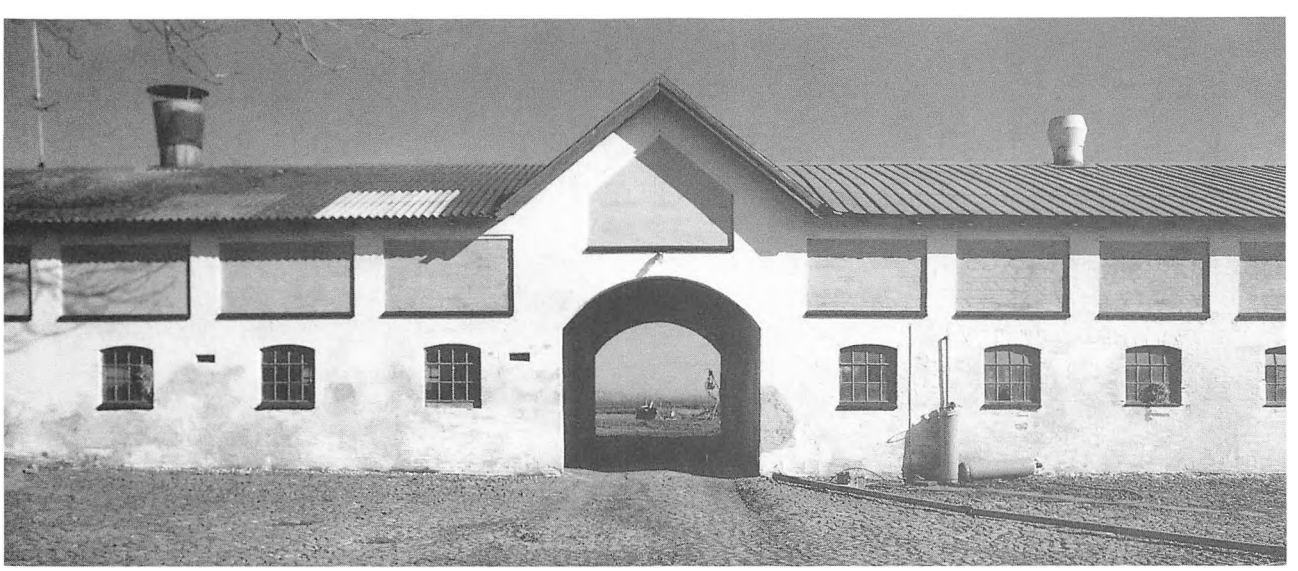

Materialer
Ved valg af materialer tilstræbes det at skabe robuste huse, der tåler skiftende brug og slitage. Der vælges sunde materialer, der tages hensyn til akustik, sikkerhed og vedligeholdelse.

Alle væggene er teglstensvægge. De indvendige er pudsede. De udvendige tagflader er mørk eternitskifer, lagt på diagonalen. Den bærende konstruktion ned gennem huset er af træ. I de højloftede rum er konstruktionen synlig. De indvendige lofter er lydabsorberende gipsplader, ligesom den øverste del af væggene i de højloftede rum. Gulvene er asfaltgulve, i baderummene er der skridsikre fliser. Vinduer og døre er af træ og malede.

Bygningsstrukturen og rumforløb
Længerne er bygget op over en enkel struktur. I princippet er der tale om midtergangshuse. Der er en vekselvirkning mellem store og små rum, og gangen binder rummene sammen.

Gangene er højloftede, der kommer lys ned fra højtsiddende vinduer. De store rum er højloftede, de er gennemgående og belyst fra to sider. I de mindre rum er der en mindre loftshøjde, og rummene får lys fra een side.

Konstruktioner
De bærende konstruktioner er de murede langsgående ydervægge og en stolpekonstruktion i træ ned igennem huset. Det er et enkelt udgangspunkt, som giver mulighed for varierede rumforløb, – store og små rum, høj- og lavloftede rum, rum med forskellig belysning.

Arealer
Det samlede byggeri er på 1.044 m^2 excl kælderrum. Nordfløjen er 449 m^2, heraf er foyeren på 96 m^2 og salen 83 m^2. Gæstehuset er 145 m^2. Hver aflastningsstue er 20 m^2 incl garderobe og bad. Sydfløjen er ligesom nordfløjen 449 m^2. I sydfløjen er værkstedet på 68 m^2 og baderummet 92 m^2, heri er bassinet på 30 m^2. Husene skønnes at kunne opføres for kr 6.000 pr m^2 i håndværkerudgifter (1987).

TORVET VED VÆRESTEDET I GANDRUP

De Gamles Hjem - bliver bosted

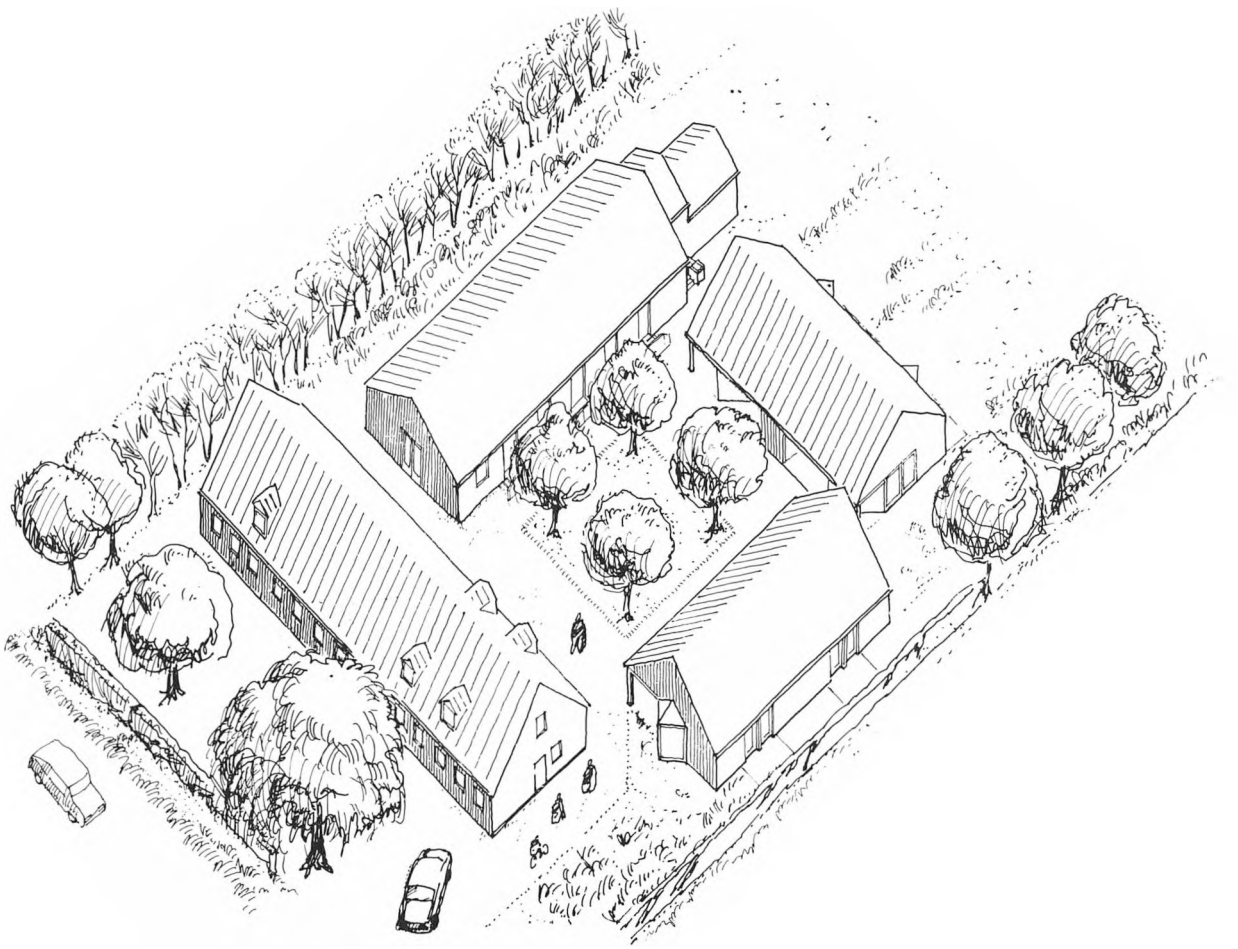

Ombygning og nybygeri

De Gamles Hjem bliver ved ombygning og nybyggeri til bo-sted med 11 boliger og fællesrum.

Den gamle skolebygning er et smukt længehus. Det rummer 115 m² i stueetagen og 100 m² i den udnyttede loftsetage. Ved ombygningen er det væsentligt at respektere bygningens karakterfulde, enkle og stærke ydre med den taktfaste vinduesinddeling. Efter ombygningen bliver der fællesrum på i alt 75 m² midt i huset. For enderne af huset bliver der 3 mindre boliger, én i stueetagen, én på 1. sal og én i to etager.

Den gamle værelsesfløj, der rummer 200 m², ombygges til 4 mindre boliger. De to nye fløje indeholder hver to mindre boliger, der er handicapvenlige.

Gårdspladsen

De to gamle bygninger og to nybyggede fløje danner rammen omkring en fælles gårdsplads. Alle boligerne har adgang fra gårdspladsen, og man kan sidde og følge med i livet på gårdspladsen. Her er sol og læ og plads til at trække ud med stolen og kaffekoppen på lune dage. Mellem bygningerne får man kig ned gennem haven, ud over engene.

Lysthus og urtehaver

Der er mange muligheder i den store have. Man kan lave et fint formet anlæg med blomster- og urtehaver omkring et lysthus, eller man kan lade tiden og tilfældighederne råde – en blanding af køkkenhaver, hønsegård og værkstedsskure. Det må beboerne afgøre.

Plan af De Gamles Hjem efter ombygning

Fællesrum midt i huset

Hovedindgangen til bo-stedet er midt i den gamle skolebygning. Her tager man sin post og hilser på de, der er i fællesrummet, går videre eller slår sig ned.

I fællesrummet er der udsigt mod gaden til den ene side og gårdspladsen til den anden side. Her er køkken, spiseplads og bløde stole. Beboerne mødes omkring forskellige aktiviteter, de kan lave mad og spise sammen. De, der får maden bragt, nyder den måske sammen her nogle gange om ugen. Folk, der bor henad gaden, kigger ind en gang imellem. Her er fælles vaskeri og bryggers, og to gæsteværelser, hvor tilrejsende familie kan overnatte. Gæsteværelserne er også tiltænkt de, der er bange for at sove alene om natten, men stadig gerne vil bo hjemme.

Nye boliger
De nye boliger er små handicapvenlige boliger på 65 m^2. Der er entré, bad, soveværelse, køkken og opholdsrum. Boligerne orienterer sig mod gårdspladsen. Her kan man sidde i læ under taget uden for adgangsdøren. Inde fra boligen er der kig mod 3 verdenshjørner, og man kan slå sig ned der, hvor lyset er dejligst.

Rummene overlapper hinanden, så man får forskellige kig fra det ene rum til det andet, og boligen virker mere rummelig, end den er. Karnappen giver udsyn til mange sider, og forbindelse mellem rummene.

Nye boliger i de gamle bygninger
I den gamle værelsesfløj bliver der tre to-rums boliger og en et-rumsbolig. De har alle adgang fra gårdspladsen, op ad et par trin, som evt. kan suppleres af en rampe.

Der er entré, bad, opholdsstue, køkken og soveværelse. Der er åben forbindelse mellem stuen og køkkenet, således at boligen er gennemlyst. Opholdsstuen liger mod vest ud mod gårdspladsen. I soveværelset og køkkenet får man morgensolen ind.

Boligerne i den gamle skolebygning er tiltænkt viceværten og folk, der er lettere til bens. Der er to- og tre-rumsboliger med entré, bad, opholdsstue, køkken og soveværelse. De er forskellige, tilpasset belysnings- og udsynsmuligheder.

Viceværten
Det kan være trygt og hygeligt, at der bor et viceværtspar i en af boligerne, måske et raskt og rørigt efterlønspar, som kan give de gamle en hånd, når det kniber med at skrue en pære i lysekronen, flytte om på de tunge møbler... Nogle der er der, og som man ved, man kan henvende sig til. De, der bor i bo-stedet, får selvfølgelig hjemmehjælp ligesom alle andre, når der er behov for det.

De sidste bliver de første
Der bor stadig nogle gamle rørige folk på hjemmet – de bliver boende. Det første man

går i gang med, er at bygge de 4 nye boliger, så de sidste plejehjemsbeboere kan flytte herover og blive på stedet i nye omgivelser. Der er grund til at tro, at de kan klare flytningen, når de får den fornødne hjælp – det har man set andre steder.

Når de gamle bygninger er rømmet, kan man gå i gang med at bygge dem om.

Afvikling og udvikling
De Gamles Hjem har været under afvikling gennem det sidste års tid. Der er ikke kommet nye beboere ind, og de nuværende beboere er blevet lovet ikke at skulle flytte. I afviklingsperioden har man brugt ressourcerne til at gøre forsøg med nogle af de nye initiativer, der skal i gang på ældreområdet – udvikling af kollektiv hjemmehjælp, døgnpleje og lokal vagtcentral. Flere og flere ældre kommer og gør brug af de åbne dagcenter-tilbud.

Boligforeningen og kommunen samarbejder
Boligforeningen overtager De Gamles Hjem fra kommunen og står for byggeriet og driften af Bo-stedet. Bo-stedet med fællesrum er utraditionelt. Det giver mulighed for at beboerne kan hjælpe og hygge om hinanden. Kommunen går derfor ind og yder støtte til driften af fællesrummene.

Boligforeningen og kommunen samarbejder om udlejningen af boligerne. Det vil være godt, om der både bor yngre og ældre.

Bo- og samlingssted - midt i Hou

Mini bo- og plejested

Der skal bygges 8–10 ældreboliger omkring et fælleshus. Det skal være et rart sted at bo, både når man er rask og rørig og når man har brug for hjælp og pleje. Det er et samlings- og aktivitetssted for byens ældre. Det skal ligge midt inde i byen, der hvor livet er, tæt ved havnen, butikkerne, skolen og rutebilen. Lige ved hovedgaden, et frodigt sted i lunden omkring bækken.

Gamle huse sættes i stand og nye bygges ind imellem langs med den lille grusvej. En sti fører over pladsen, forbi urtehaverne, ned gennem lunden, over bækken, hen til gården, der også er en del af bo-stedet. Et karakteristisk og spændende miljø bevares, og får nyt indhold.

Gode boliger i gamle huse

Murer-Carls hus i Brogade, Grønhøj ved grusvejen og Friborggården kan måske købes i løbet af de kommende år. Det er gamle huse, men de er ikke umulige at sætte i stand. De kan blive tidssvarende og hyggelige boliger på 70–80 m^2, velegnet til ældre ægtepar.

Lempelig istandsættelse

Husene er lidt forskellige. De skal isoleres, der skal sættes nye vinduer og døre i, der skal installeres nyt køkken og badeværelse og evt. nye varme- og el-installationer. Det er et omfattende arbejde, men stadigvæk billigere end at bygge nyt – og så får man bevaret noget værdifuldt i byen.

Istandsættelsen skal være lempelig, man skal bevare husenes karakteristiske træk – deres ydre fremtoning og proportioner og rumfordelingen så vidt muligt. Man må gerne fornemme, at det er et gammelt hus samtidig med, at det er komfortabelt.

Nye boliger – lokal inspiration
De nye huse er moderne små boliger, men de indeholder også elementer af den lokale byggeskik – proportioner, enkelhed i udtryk og materialevalg. De er udformet, så der er rum for lokale traditioner og bo-vaner.

Omkring gaden
Husene er by-huse. De ligger tæt ud mod gaden og orienterer sig mod den. Ligesom i de gamle huse ligger køkkenerne ud mod gaden, så man herfra kan følge med i, hvad der foregår.

Have og lysthus eller skur
Der er god plads omkring husene. Her kan man rode og regere, som man har lyst – eller lade være. På den ugenerte side af huset, uden for stuen, er der en terrasse og et lille lysthus – eller skur. Fra starten er det kun 4 stolper med et tag over – så kan man selv indrette sig og sætte sit præg på det.

Udsyn og sol
Husene er bygget sammen to og to – det giver tryghed. Samtidig er der frit udsyn til 3 sider, og man kan følge dagens gang og de skiftende belysninger. Karnappen føjer endnu en oplevelsesdimension til huset. Her kan man side og »kigge om hjørner«.

Oplevelser og steder i boligen
De nye huse er alle små ældrevenlige boliger på 65 m², som indeholder forstue, bryggers, badeværelse, spisekøkken og opholdsstue med karnap og adgang til terrassen.

Boligen er mindre end de fleste er vant til, men den opleves rummelig, fordi den er gennemlyst, rum står i åben forbindelse med hinanden, og man får forskellige kig fra det ene rum til det andet. Man kan vælge om soveværelset skal være separat eller stå i åben forbindelse med stuen ved hjælp af en skydedør. Der er mange hjørner i boligen, man kan slå sig ned forskellige steder og følge lyset og opleve forskellige stemninger.

Boliger for alle
Boligerne bliver lejeboliger til trods for, at de fleste er vant til at eje deres bolig. Boligforeningen står for opførelsen og driften af boligerne – både de nye og de gamle.

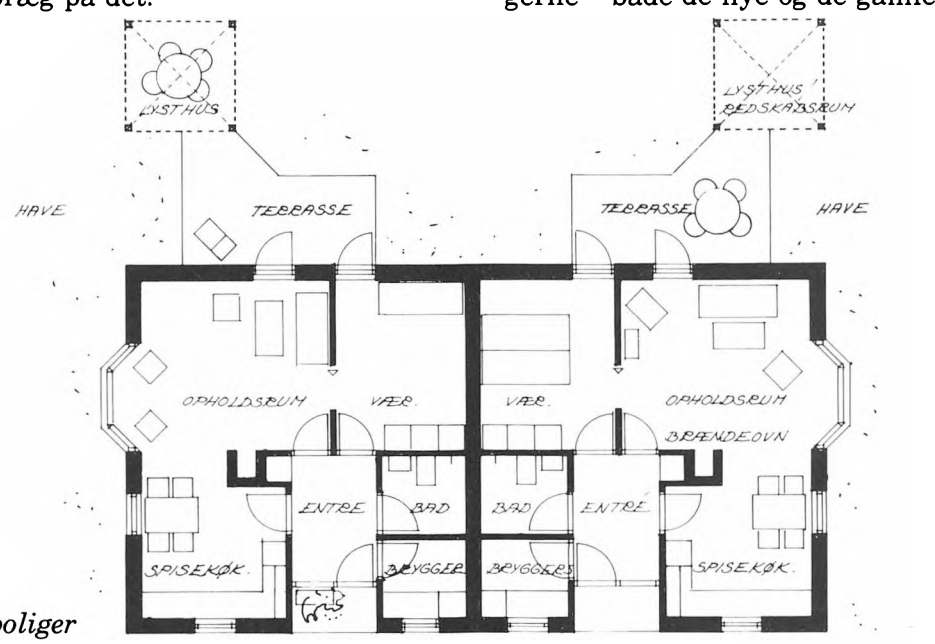

Plan af nye boliger

Samlingssted i en af de gamle gårde
Friborggården er en af de gamle gårde, der ligger midt inde i byen. Den er charmerende, som den ligger i bymiljøet, der er god plads omkring, her er mange muligheder for at skabe nyt liv i de gamle rammer. Omkring gårdspladsen kan der skabes et godt miljø med boliger og samlingssted.

Det overvejes, om laden skal sættes i stand eller om det er mest hensigtsmæssigt at bygge nyt, hvor omfang og udtryk er tilpasset det gamle. Uanset om laden skal sættes i stand, eller der skal bygges nyt, ligger der nogle gode muligheder for, at det kan blive et fælles projekt, hvor unge og ældre i Hou arbejder sammen, og er med til at skabe det nye samlingssted. Samlingsstedet må blive til på lokalt initiativ – med støtte fra kommunen.

Møde- og aktivitetssted for de gamle
Der er ønske om et samlingssted, hvor beboerne i bo-stedet og de andre gamle i byen kan mødes, hygge sig, og være sammen om forskellige aktiviteter.

Pleje- og servicested
Det kan bruges som mødested for hjemmehjælperne i byen, når der lægges om til kollektiv hjemmehjælp. Her kan man opsøge hjælperne, når der er behov.

Lokalt informationssted
Samlingsstedet kan også fungere som lokalt informationssted, hvor lokale og folk fra kommunen hjælper med at udfylde blanketter og rådgive om hjælpemuligheder – et brohoved mellem kommunen og Hou-boerne.

Aktivitet og tryghed i samlingsstedet
Der er adgang til samlingsstedet fra gårdspladsen. Her kommer man ind i et broget opholdsrum, hvor man enten kan slå sig ned omkring billardbordet, eller sætte sig ud i havestuen, hvor det varme lys kommer ind fra syd. I kiosken kan man få besked, og måske købe noget af det, der bliver fremstillet i huset.

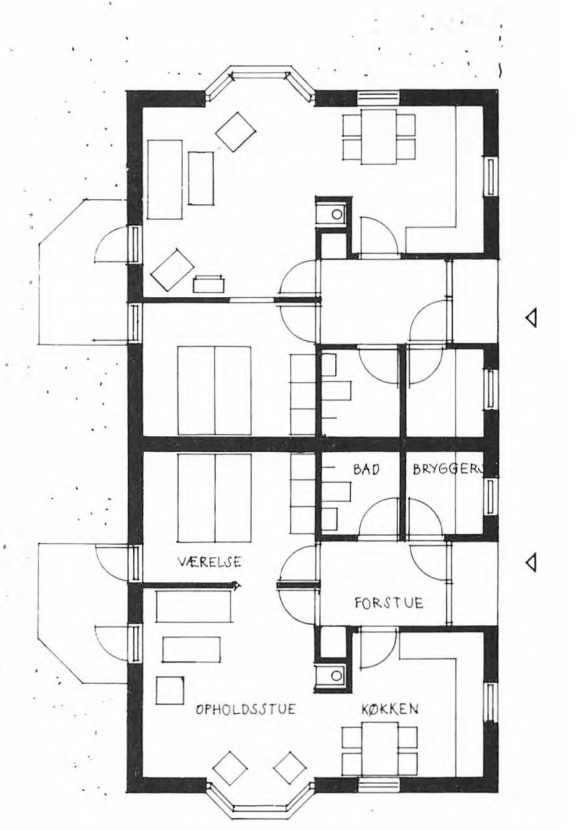

2 NYE ÆLDREBOLIGER

I opholdsstuen er der god plads til at holde familiefester, samles om studiekredsaktiviteter, kortspil, nørkleri og hyggestunder. I køkkennichen er der kaffe på kanden og plads til at bage og lave mad. Nogle mødes måske i en spiseklub en gang om ugen og laver mad sammen og hygger sig.

De, der ikke har moderne faciliteter hjemme kan gøre brug af vaskeriet og baderummet i samlingsstedet. Her er et gæsteværelse til familiebesøg, og til midlertidigt ophold for de, der i perioder har brug for ekstra tryghed.

I værkstedet er der maskiner og værktøj og god plads, især til de gamle mænd, der altid har været i gang med at reparere og lave de ting, der er brug for.

Hjemmehjælperne har deres kontor, hvor de mødes og planlægger arbejdet. Det bruges også jævnligt som lokalt informationskontor.

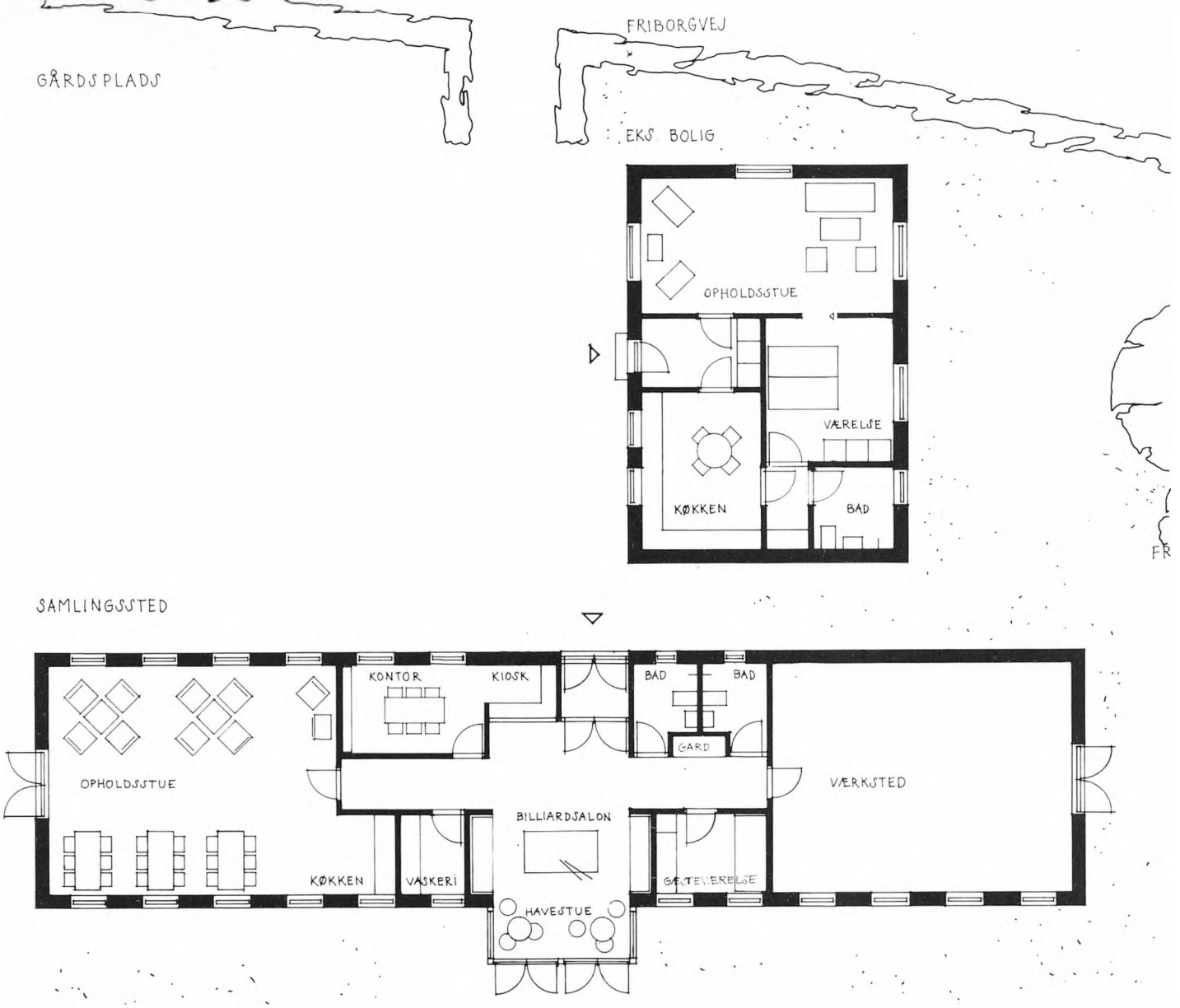

Boliger og samlingssted på Friborggården

Appendix

Eksempler på forsøg andre steder
Oversigter, love og cirkulærer
Litteratur

Eksempler på forsøg andre steder

I idéfasen kan eksemplerne bruges til at inspirere debatten og udvide spektret af muligheder. Det giver også blod på tanden at se, at nytænkning er lykkedes for andre. Senere hen, når man står i projekt- og realiseringsfasen, kan man hente vigtige erfaringer om, hvordan man i praksis gennemfører forsøgsprojekterne.

En del forsøgsprojekter er beskrevet i forskellige oversigter og eksempelsamlinger, og nogle kendes af forskellige konsulenter.

Der er oversigter fra:
- Socialstyrelsen
- Statens Byggeforskningsinstitut
- Boligstyrelsen
- Boligselskabernes Landsforening

Der er konsulenter i:
- Socialstyrelsen
- Pensionistsamvirket
- Boligselskabernes Landsforening
- Ældresagen
- Center for social udvikling
- Ældrepædagoisk center, Nr. Nissum

Det er også muligt at trække på uddannelses- og forskningsinstitutioner:
- Amternes og kommunernes forskningsinstitut
- Socialforskningsinstituttet
- De sociale højskoler
- Universitetscentrene
- Arkitektskolerne

Se, lyt og spørg.....

Boligforbedringer

- Hvordan forbedres og ombygges ældre lejligheder og parcelhuse?
- Hvordan gennemføres forbedringer i samarbejde mellem socialforvaltning, teknisk forvaltning, terapeuter og hjælpemiddelcentral?

Eksempler

I Nørager går kommunen ind og foretager ret omfattende boligændringer, f eks nyt badeværelse i stueetagen og nyt centralvarmeanlæg.
Kontakt: soc. insp. Kaj Kjellerup, Nørager kommune.

Der er udarbejdet forslag til forbedring af etageejendomme ved opførelse af »tårne« med supplerende rum og faciliteter.
Kontakt: Peder Duelund Mortensen, Boliglaboratoriet, Kunstakademiets Arkitektskole.

Forslag til forbedring af parcelhusområder og omdannelse af parcelhuse er under udarbejdelse.
Kontakt: Bjarrum og Hauxners tegnestue, København.

I Nakskov indgår omdannelse og forbedring af boliger i socialplanen.
Kontakt: soc. insp. Flemming Pedersen.

Nye boliger

- Hvordan disponeres nye, mindre boliger og boligbebyggelser med fælles faciliteter og forskellige grader af fællesskab mellem beboerne?
- Hvordan organiseres og finansieres sådant nybyggeri?

Eksempler

Seniorgården i Sdr. Vilstrup ved Kolding er et lille bo-fællesskab med individuelle boliger og en fællesstue. Det er opført på lokalt initiativ, som almennyttigt byggeri.
Kontakt: sognepræst Aage Sørensen, Sdr. Vilstrup.

I Holstebro har pensionister selv taget initiativ til at opføre en to-etages boligbebyggelse. Det er privat andelsbyggeri.
Kontakt: initiativtagerne Elna og H. A. Ris-Olesen, Holstebro.

I Brande er der opført en ny landsbybebyggelse med flergenerationshuse, det er almennyttigt byggeri.
Kontakt: arkitekt Kr. Kristiansen.

På Nørrebro i København har en gruppe ældre kvinder taget initiativ til et bo-fællesskab, hvor boligerne og fællesrummene ligger omkring opgangen. Det er opført som del af en større almennyttig boligbebyggelse.
Kontakt: initiativtager Lissy Lund Hansen, Nørrebro.

I Birkerød Nord for København har en gruppe ældre dannet andelsboligforeningen Otium, som bygger boliger omkring et fælleshus.
Kontakt: ingeniør Preben Grinderslev, A/S Ældrebo, København.

Støttepunkter i boligområder

- Hvordan indrettes »støttepunkter« med tilknyttet pleje og service?
- Hvordan indrettes og organiseres små decentrale informations- og mødesteder for ældre?

Eksempler

I et ældreboligområde, Ellstorp i Malmø i Sverige, er der i en nedlagt butik indrettet et lokalt kontaktsted, hvor pensionister kan komme og spise og deltage i aktiviteterne.
Kontakt: Social- og sundhedsforvaltningen, Malmø kommune.

I et stort boligområde i Odense har man i tilknytning til den lokale døgnkiosk etableret social service.
Kontakt: Lis Birn, socialforvaltningen, Odense kommune.

Lokale ældrecentre

- Hvordan disponeres lokale ældrecentre, hvor pleje og omsorg er kombineret med bredere servicefunktioner og aktivitetsmuligheder i lokalsamfundet?
- Hvordan drives lokale centre i samarbejde mellem kommune, foreninger og brugerne i lokalsamfundet?

Eksempler

I Århus i Harlev, Kolt og Beder er de nye ældrecentre åbne med mange forskellige funktioner i lokalområdet.
Kontakt: planlægger Knud-Erik Jensen, socialforvaltningen, Århus kommune.

I Lindum, en nord-jysk landsby, er der i tilknytning til en ny bebyggelse med ældreboliger opført et fælles-hus, der både fungerer for beboerne omkring og for hele landsbysamfundet.
Kontakt: soc. insp. Bente Jensen, Sindal kommune.

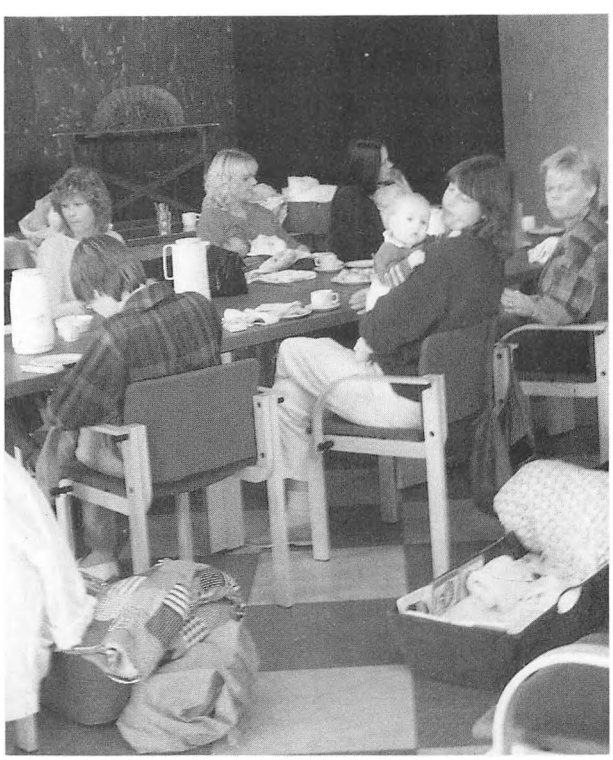

Omdannelse af plejehjem

- Hvordan og til hvilke formål ombygges forskellige typer plejehjem? Det lille, men hyggelige, forhenværende alderdomshjem, det skrabede plejehjem fra 40'erne og det effektive plejehjem fra 60'erne?
- Hvordan omstilles og efteruddannes institutionspersonale og forvaltninger i forbindelse med omlægning af ældrearbejdet?

Eksempler

I Rørbæk er plejehjemmet blevet omdannet til kursus-center, og beboerne er flyttet over i et nyt center med beskyttede boliger.
Kontakt: soc. insp. Kaj Kjellerup, Nørager kommune.

I Sindal er alderdomshjemmet blevet overgivet til borgerne i byen. De ældre og ungdommen står for ombygningen og driver stedet som aktivitetscenter.
Kontakt: soc. insp. Bente Jensen, Sindal kommune.

I Skævinge er plejehjemmet blevet center for den nye lokalområdeorienterede og forebyggende ældre-service.
Kontakt: leder Karin Martinussen, Bauneparken, Skævinge kommune.

I Grindsted er alderdomshjemmet ombygget til beskyttede boliger og center for hjemmepleje.
Kontakt: soc. insp. Mads Enevoldsen, Grindsted kommune.

Lokal sundhedstjeneste

- hvordan disponeres og organiseres lokale social- og sundhedscentre i samarbejde mellem læge, sundhedspleje, hjemmepleje og lokalsamfundet?

Eksempler

I Lægehuset i Billund samarbejder de forskellige sundhedsfolk, og en stor del af behandlingsarbejdet køres gruppeorienteret.
Kontakt: læge Jespersen, Billund.

Med udgangspunkt i lægehuset i Mørkhøj praktiseres der et samarbejde mellem de forskellige faggrupper.
Kontakt: læge Jan Helge Larsen, Mørkhøj.

I Horsens forsøger man at etablere et tættere samarbejde mellem læge, sygehus og socialforvaltningen med henblik på at koordinere tilbudene, og orientere og samarbejde med brugerne mere direkte.
Kontakt: leder Hanne Dahl, Ældrebutikken, Horsens.

Information

- På hvilke måder informeres pensionisterne om de service- og aktivitetstilbud, der er i kommunen og lokalområdet?
- Er de ældre selv med i informationsarbejdet?
- På hvilke måder er der mulighed for information og kontakt mellem pensionisterne indbyrdes?

Eksempler

Ældrebutikken i Horsens ligger midt i byen. Her kan de ældre mødes, få informationer og rådgivning. Butikken fungerer som bindeled mellem pensionisterne og kommunen.
Kontakt: leder Hanne Dahl, Ældrebutikken, Horsens.

I Grantoften, et stort boligområde i Ballerup, er der en lokal informationsbutik, hvor alle kan komme. Stedet er center for beboerservice og -aktiviteter.
Kontakt: Socialrådgiver Jørgen Olsen, Ballerup kommune.

I Odense udsendes en informationsavis. Udover kommunal information fungerer avisen nok så meget som kontaktorgan mellem pensionisterne indbyrdes.

Aktiviteter

- Hvilke spontane initiativer tager pensionister og andre?
- Hvilke initiativer tager pensionistforeninger og i hvilket omfang har de ansvar for organisation og drift?
- Hvilke initiativer kan kommunen tage for at inddrage pensionister og lokalsamfund i planlægning og aktiviteter?
- Hvordan kan kommunen støtte pensionister og andres initiativ med uddannelse, kurser og kompetence?

Eksempler

Aktivitetshuset i Holstebro kører i høj grad på brugernes initiativ. De planlægger og gennemfører arrangementer, og samler penge ind til driften.
Kontakt: leder Evald Kjeldbjerg, Holstebro.

I Viborg er pensionistforeningen meget aktiv. Den lægger et stort arbejde i initiativer, der kan medvirke til at bedre pensionisters forhold.
Kontakt: fysioterapeut Ulla-Britta Gregersen, Viborg kommune.

I Nørager afholder kommunen ikke omsorgsarrangementer, pengene går i stedet for direkte til pensionistforeningen til egenforvaltning.
Kontakt: soc. insp. Kaj Kjellerup, Nørager kommune.

På ældrepædagogisk center i Nr. Nissum tager konsulenter ud og afholder kurser for pensionister med henblik på, at de kan udvikle et aktivt foreningsarbejde.
Kontakt: konsulent Poul Hviid, Ældrepædagogisk center, Nr. Nissum.

Ældrevenlige lokalområder

- Hvordan forbedres den almene service såsom veje og stier, kollektiv transport, dagligvareforsyning mv ?
- Hvordan støttes udviklingen af bæredygtige sociale netværk?
- Hvordan tilrettelægges kommunens ældrepolitik og forvaltning, hvis den skal bygge på lokalområder og deres ressourcer?

Eksempler

I Odense er byen delt op i lokalområder. En projektmedarbejder skaber kontakt og udvikler netværket i lokalområdet. Pensionisterne vælger et ældreråd, som er kontaktorgan og retter henvendelse til kommunen. Forvaltningerne modtager henvendelser positivt og sørger for flytning af busstoppesteder mv.
Kontakt: projektleder Lis Birn, Socialforvaltningen, Odense kommune.
Kontakt: ingeniør Georg Gottschalk, Statens Byggeforskningsinstitut, Hørsholm.

I Århus er kommunen delt op i lokalområder. Her starter udviklingsprocessen med opførelsen af lokale ældrecentre, som både fungerer som dagcenter og som aktivitetssted i lokalområdet. Pensionisterne vælger et lokalråd. Socialforvaltningen og teknisk forvaltning koordinerer byggeriet af ældreboliger i lokalområderne.
Kontakt: planlægger Knud-Erik Jensen, Socialforvaltningen, Århus kommune.

I Ikast kommune arbejder man på at dele kommunen op i lokalområder med hver sit mindre ældrecenter. Der opføres et overordnet nyt center inde i Ikast.
Kontakt: soc. insp. Kaj Kirkeby, Ikast kommune.

Oversigter

Gældende sociale love og cirkulærer med særlig relevans for en lokalområdebestemt ældrepolitik

1. Lov om social bistand (Socialministeriets bekendtgørelse nr. 171 af 25. marts 1987).

2. Lov om ændring af lov om social bistand (lov nr. 391 af 10. juni 1987).
   Loven omfatter ændring af regler om praktisk bistand, og om plejehjem og beskyttede boliger. Loven er en del af regeringens »ældrepakke«, der iøvrigt omfatter lov om ændring af lov om social pension (lettelse af samspilsproblemer mv) (lov nr. 390 af 10. juni 1987) og lov om boliger for ældre og personer med handicap (lov nr. 378 af 10. juni 1987).

3. Cirkulære om institutioner under kommunerne. (Socialministeriets cirkulære af 22. december 1986). Cirkulæret indeholder bl a bestemmelser om plejehjem, beskyttede boliger, daghjem og dagcentre.

4. Cirkulære om hjælp til boligindretning, omsorgarbejde og befordring efter bistandsloven (Socialministeriets cirkulære af 17. december 1986).

5. Cirkulære om praktisk bistand i hjemmet efter bistandsloven (Socialministeriets cirkulære af 30. oktober 1980).

6. Bekendtgørelse om betaling for hjemmehjælp (Socialministeriets bekendtgørelse nr. 32 af 31. januar 1985).

Boliglovgivning med relevans for gennemførelse af en helhedsorienteret og lokalområdebaseret kommunal ældrepolitik

1. Lov om boliger for ældre og personer med handicap (lov nr. 378 af 10. juni 1987). Loven giver kommunerne mulighed for at etablere ældreboliger ved nybyggeri og ombygning af eksisterende ejendomme. Ældreboligbyggeri er ikke kvotebelagt. Loven indeholder en forsøgsbestemmelse (§ 21, stk. 1).

2. Lov om ændring af lov om boligbyggeri, lov om indeksregulerede realkreditlån, lov om realkreditinstitutter, lov om byfornyelse og boligforbedring, lov om individuel boligstøtte og lov om ejerlejligheder (følgelovgivning til lov om boliger for ældre og personer med handicap) (lov nr. 379 af 10. juni 1979).
   Der gives nu mulighed for i forbindelse med ombygning efter lov om byfornyelse og boligforbedring at gennemføre foranstaltninger, der særligt retter sig imod at gøre boligerne ældreegnede (§ 4).

3. Lov om boligbyggeri (lovbekendtgørelse nr. 550 af 18. august 1987). Loven regulerer det almennyttige boligbyggeri og indeholder bl a den årlige byggekvote.
   Loven indeholder en bestemmelse om, at mindst 1000 boliger ud af den årlige kvote skal gøres ældreegnede (§ 30, stk. 1). Loven indeholder en forsøgsbestemmelse (§ 62 a), der bl a giver mulighed for at etablere ældreegnede almennyttige boliger ved ombygning af eksisterende ejendomme.

4. Lov om byfornyelse og boligforbedring (lovbekendtgørelse nr. 501 af 21. juli 1987). Loven giver nu (jf pkt 2) mulighed for at gennemføre foranstaltninger, der særligt retter sig imod at gøre boliger ældreegnede (§ 3, stk 3).
   Loven indeholder en forsøgsbestemmelse (§ 69), der giver mulighed for, at der kan ydes tilskud til forberedelse og gennemførelse af byfornyelsesprojekter med forsøgskarakter.

Litteratur

Lokalsamfundsorienterede planlægnings-metoder
Miljøarbejde - en grundbog om forebyggende socialt arbejde i lokalsamfund.
Redaktion:
Kirsten Ebbe og Peter Friese.
Akademisk Forlag.
København 1985.

Metoder til levevilkårsplanlægning - med eksempler fra amter og kommuner.
Rapport fra en arbejdsgruppe,
Miljøministeriet.
Planstyrelsen 1984.

Håndbog i fremtidsværksteder.
Robert Jungk og Norbert Müller.
Politisk Revy.
København 1984.

Arbejdsbogmetoden - en pædagogisk arbejdsmåde for at forandre virkeligheden.
Norsk Institut for By- og Regionforskning.
Arbejdernes oplysningsforbund.
Oslo 1983.

Boliger - og boformer
Der henvises til oversigten i:
Vejledning om indretning af ældreboliger.
Boligministeriet.
København 1987.

Omsorg - service - og aktiviteter
Der henvises til litteraturoversigter i:
Lokal indsats for social forebyggelse og borgernes sundhed.
Socialstyrelsen 1986.

Redegørelse '87 om social- og sundhedsplanlægning.
Socialstyrelsen 1987.

I tilknytning til rapporten er der fremstillet lyd-dias serier/videoer, der skildrer de ældres arbejde med at forme deres egen fremtid, og de projekter, der er kommet ud af det.

Materialet kan rekvireres fra Arkitektskolen i Aarhus, tlf. 06 13 08 22.

Rapporten kan købes i boghandelen og den kan bestilles direkte fra:

Socialstyrelsen
Postboks 2555
2100 København Ø.

Arkitektskolen i Aarhus
Nørreport 20
8000 Århus C.

Pris kr. 85,- incl. moms.

ISBN 87 981272 84

38.63
Lindstrøm, Bente
Gamle former deres fremtid.
idekatalog - værktøj til

I Hals Kommune i Nordjylland er man i gang med et forsøg.

De gamle skal kunne blive i det miljø, de er vant til. Der skal være tilbud om boliger, aktiviteter og service i lokalområdet. Tilbudene skal passe til de ønsker og traditioner, der er i de forskellige lokalområder i kommunen.

Det er en svær omstilling at nå disse mål. Det tager tid, og kræver megen fantasi og ildhu. Mange må samarbejde for at nå frem til de rigtige ideer og løsninger: beboerne i lokalområdet, både de ældre og de yngre, personalet, der arbejder inden for pleje- og omsorgsområdet, kommunens planlæggere – og politikerne.

I Hals Kommune er man gået i gang i to forskellige lokalområder – kommunecenterbyen Gandrup, og i den lille udkantsby Hou. Her har man arbejdet i godt og vel halvandet år.

Dialogen mellem borgerne og kommunen er godt i gang. Ideerne og forslagene er kommet på bordet. Nu ser man frem til at bygge.

Rapporten handler om, hvordan man får sat processen i gang og om de initiativer, der er kommet ud af den.

De gamle er med til at forme deres egen fremtid.

Lokalsamfundet har ressourcer

Hvordan ønsker gamle at bo, hvilke boliger er der behov for i de forskellige lokalområder i kommunen?

Hvilke service- og aktivitetstilbud er der ønske om. Hvordan samarbejder brugerne og kommunen om at udvikle de sociale netværk og ressourcerne i lokalområdet?

Hvad skal der ske med de gamle utidssvarende plejehjem, når kommunen lægger om til »længst muligt i eget hjem«?

Det er nogle af de spørgsmål, der tages op i bogen »Gamle former deres fremtid«. I bogen videregives erfaringerne fra et forsøgsprojekt i Hals kommune, hvor man som så mange andre steder søger nye veje i ældrearbejdet.

Opskrift på idé-udvikling

Den traditionelle planlægningspyramide er vendt på hovedet. Lokalområdet med dets traditioner, ressourcer og muligheder er sat i focus.

Det er de ældre, der har fået ordet og styrer planlægningen af, hvad der skal ske i deres lokalområde. De har dannet en gruppe af lokale »ildsjæle«, som har formuleret problemerne i byen og beskrevet deres ønsker og visioner om,

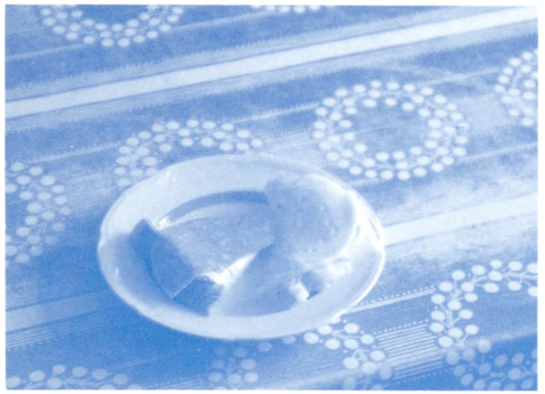

hvordan de kunne tænke sig at bo, få service og pleje og være aktive sammen med andre.

Hjælperne i hjemmene og personalet på institutionerne er kommet med deres forslag, og sagsbehandlerne og planlæggerne på kommunekontoret er kommet med forslag til, hvordan de kan arbejde sammen og bakke udviklingen i lokalområderne op. Politikerne har holdt temadag og er kommet med deres bud på ældre-venlige lokalområder.

Der er udviklet en dialog mellem lokalområdet og kommunen, en proces er sat igang.

I bogen »Gamle former deres fremtid« beskrives processen, som den er forløbet i Hals, og erfaringerne er samlet som et sæt gode råd, der tegner en fremgangsmåde.

Der kommer resultater ud af det

»Det er værre end døden at skulle fra Hou« – siger de gamle Hou-boere. De ønsker et mini bo- og plejested med gode boliger omkring et fælleshus, hvor de kan hygge sig og få råd og hjælp. Det skal ligge midt i byen – der hvor livet er.

De gamles Hjem i Gandrup skal bevares – ikke som det er nu, men som bosted med egne boliger, have og skure, hvor der kan rodes og regeres, og et fælles rum med bad og vaskemaskine, som gamle folk i de gamle huse omkring kan komme og bruge.

Værestedet bliver byens nye hus – ikke kun for de gamle, men et aktivitets- og sundhedshus for alle i byen.

Det er nogle af de forslag, der er kommet ud af processen i Hals. Samarbejdet mellem lokalområdet og kommunen fortsætter, byggeriet går i gang, og brugerne forbereder ibrugtagningen af de nye steder.

Værktøj til omstilling – og idékatalog

»Gamle former deres fremtid« er skrevet til kommuner, planlæggere, pensionister og personale, der arbejder med omstilling indenfor ældreområdet.

»Gamle former deres fremtid« er et værktøj til udvikling og igangsætning af initiativer, hvor både lokalsamfundets og kommunens ressourcer og handlemuligheder bringes i spil.

»Gamle former deres fremtid« er også et idékatalog med forslag til omdannelse af plejehjem, til boligændringer og nye ældreboliger, til aktivitets- og servicesteder, bedre lokal information og samarbejde mellem lokalområdet og kommunen.

I tilknytning til bogen findes der også lyd/dias-serier, der skildrer forløbet i Hals og de projekter, der er kommet ud af det dér.

Forsøgsprojektet er initieret af Socialstyrelsen og Boligministeriet og gennemført af en forskergruppe på Arkitektskolen i Århus i nært samarbejde med Hals kommune.

